Luka Markešić

IZLAZ IZ BESPUĆA HRVATSKE POLITIKE U BiH?

Nakladnik:
Hrvatsko narodno vijeće
u Bosni i Hercegovini (HNVBiH), Sarajevo
71000 Sarajevo, H. Kreševljakovića 3, Bosna i Hercegovina,
tel: +387 (0)33 22 07 65

Za nakladnika:
Luka Markešić

Urednik:
Luka Markešić

Lektura i korektura:
Mirko Kuraja

Recenzenti:
Prof. dr. Ivo Komšić
Prof. dr. Dubravko Lovrenović

Grafičko oblikovanje:
Branko R. Ilić

Tisak:
Dobra knjiga, Sarajevo

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

323(497.6=163.42)

MARKEŠIĆ, Luka
Izlaz iz bespuća hrvatske politike u BiH? /
Luka Markešić. - Sarajevo : Hrvatsko narodno
vijeće u Bosni i Hercegovini, 2012. - 150 str. :
ilustr. ; 20 cm

Kratka biografija autora: str. 144.

ISBN 978-9958-564-00-0

COBISS.BH-ID 19506950

Luka Markešić

IZLAZ IZ BESPUĆA
HRVATSKE POLITIKE U BiH?

HNVBiH
Sarajevo 2012.

Posvećeno Bosni i Hercegovini
državi ravnopravnih građana i naroda
u povodu dvadeset godina
međunarodnog priznanja
1992 – 2012.

Sadržaj

Socijalno-politički pogledi ove knjige žele pokazati bespuće hrvatske politike u BiH i potaknuti ALTERNATIVU kao izlaz iz toga bezizglednog stanja. Oni su uključivi (inkluzivni) dio političke filozofije i teologije, kojima je glavno načelo i cilj zajedničko opće dobro. Pravednost je pak temelj izgradnje društva i države BiH, kao i svake druge države u svijetu. Članci u ovoj knjizi su nastali djelovanjem autora u *Hrvatskom narodnom vijeću BiH,* udruzi civilnog društva, koja je od svog početaka bila i ostaje izvjesna staza za izlaz toga bespuća. Oni su na određen način u kritičkoj korespodenciji s knjigom Franje Tuđmana *Bespuća povijesne zbiljnosti: rasprava o povijesti i filozofiji zlosilja* (Zagreb 1989). Hrvatske političke stranke, prije svega HDZ, u kojima se uglavnom vodila hrvatska politika i dovela do takvog bespuća, bile su sklone isključivosti u postizanju vlastitih interesa na štetu općeg dobra hrvatskog naroda na cijelom teritoriju BiH. Dužnost, pak, svakog Hrvata kao građanina države BiH i člana hrvatskog naroda, jest moralna obveza da se u političkim strankama, civilnim društvima, religioznim zajednicama ili izvan njih, na vlastitom području, u svojim vjekovnim zavičajima, aktivno zauzima za postizanje individualnih ljudskih prava i kolektivnih kulturnih, nacionalnih i vjerskih dobara. O tome se govori izričito na više mjesta u ovoj knjizi, posebno u prilozima - *Politička i moralna tragedija hrvatskog naroda BiH i Uloga Katoličke crkve u integrativnom procesu u BiH.*

Politika Hrvata BiH, koja je posebno tema ove knjige, postaje sve više aktualno i internacionalno pitanje, kako pokazuje i nedavno službena diplomatska poruka Vatikana ozbiljnim upozorenjem: *Hrvati katolici nestaju iz BiH, zaustavite iseljavanje.* Naime, papa Benedikt XVI. je preko državnog tajnika kardinala Tarzicija Bertonea uputio pismo Biskupskim konferencijama BiH i Hrvatske 14. siječnja 2012. godine, koje je prenio apostolski nuncij u BiH nadbiskup Alessandro D'Errico tijekom svečanog liturgijskog slavlja u sarajevskoj katedrali 30. siječnja, gdje svim "biskupima, svećenicima, redovnicima, redovnicama i vjernicima" izražava zabrinutost za budućnost katoličke vjere u zemlji.

U tom pismu kardinal Bertone je pozvao sve da dadnu odgovarajuću pažnju ovom "teškom pitanju"; sugerirao je programiranje zajedničkih pastoralnih smjernica s obzirom na to; i u zaključnom dijelu, ustvrdio je da "Sveti Otac želi da kolegijalno promišljanje biskupa dviju biskupskih konferencija mogne pridonijeti inspiraciji korisne inicijative, kako bi hrvatski narod bio u stanju nastaviti vršiti svoje crkveno poslanje u BiH i dati svoj dragocjeni doprinos za društveni život Zemlje."

To pismo, piše Bertone, je znak trajne brige Svetog Oca za Crkvu u BiH, kojim hoće potaknuti jedinstvo i odgovornost Katoličke crkve u Hrvatskoj i BiH "prije svega za tragičnu demografsku stvarnost, odnosno svakodnevno smanjenje katoličke prisutnosti u BiH". U njemu se iznose također alarmantni podaci prema kojima se od oko 800.000 katolika u 1991. prešlo na oko današnjih 440.000, dok su u mnogim župama ostali samo malobrojni starci, a prema godišnjim statistikama Biskupijskih kurija, broj katolika se ne prestaje smanjivati.

Uzroci pak ove žalosne pojave su poznati: rat iz '90. godina prouzrokovao je teške gubitke u ljudskim životima i u crkvenim strukturama; izbjeglice se nisu vratile u broju kojemu se nadalo; teška ekonomska situacija prisiljava mnoge mlade da napuste zemlju, posebice zbog nedostatka posla; zabrinjavajući element je također opadanje stope nataliteta u demografskom životu.

Pismo pape Benedikta XVI. i kardinala Bertonea je zapravo odgovor na Pastoralno pismo biskupa BiH od 8. prosinca 2011, u kojem prikazuju sadašnje teško stanje Katoličke crkve i hrvatskog naroda u BiH. U tom njihovom pismu se potiče i zahtijeva prije svega odgovornost biskupa, kao pastira i prvih odgovornih naroda Božjega u toj regiji, da zajedničkim dogovorom intenziviraju svoje zauzimanje za budućnost Crkve u BiH i bore se protiv malodušnosti i rezignacije. Ističe se, također, da Sveti Otac, osim brige za Hrvate katolike u BiH, naznačuje biskupima i brigu za zajedničko dobro cijele Zemlje, ne zaboravljajući njihovo crkveno poslanje, te da se zauzimaju ne samo za vlastitu zajednicu, nego i za čitavo društvo u kojem žive.

“Teško pitanje budućnosti katolika u našoj zemlji”, kako kaže papa Benedikt XVI, u svojoj poruci koju je potpisao kardinal Bertone, upućenu prije svega biskupima iz BiH i RH, neće se međutim riješiti samo akcijom solidarnosti, pod geslom Caritasa Republike Hrvatske “Tjedan solidarnosti i zajedništva s Crkvom i ljudima u BiH”, kako misle naši biskupi, nego samo promjenom politike koja se provodila i još uvijek provodi nad katolicima i Hrvatima prije svega od samih njihovih kriminalnih vođa u BiH i Hrvatskoj i s našom slijepom poslušnošću njima već 20 godina.

Na kraju, ali ne manje važno: U tako diplomatski mudro napisanom zahtjevu pisma pape Benedikta XVI. – biskupima, svećenicima, redovnicima, redovnicama i vjernicima - krije se očito, tkogod hoće i zna to iskreno čitati, ozbiljna opomena i prijekor svima nama zbog velikih pogrešaka, odnosno grijeha, bilo činom ili propustom. To je pismo doista ozbiljan poziv na ispit svih nas, naše savjesti i odgovornosti za takvo tragično stanje Katoličke crkve i hrvatskog naroda u BiH, koje je velikim dijelom posljedica našeg prihvaćanja kriminalne politike, kojoj se trebalo kritički suprotstaviti ne samo iz političkih nego također iz vjerskih i moralnih razloga.

Nasuprot tomu, slično nekim drugim državama u bivšem komunističkom sistemu, došlo je do pogrešnog tipa saveza “trona i oltara”, često goreg od onog tradicionalno konstantinskog, pa i od komunističkog neprijateljskog odnosa prema religiji. Premda je to protivno viziji i praksi oslobađanja od vjekovnog i dodvorničkog i neprijateljskog odnosa države i vjerskih zajednica, kako traži danas Drugi vatikanski sabor u Katoličkoj crkvi. Posljedica pak takvog ponovnog pogrešnog saveza Crkve s politikom kod nas jest, prema biblijskom upozorenju, upravo zajednička propast, kao što piše: “Kad slijepac slijepca vodi, obojica u jamu padnu” (Mt 15,14). Ostaje nam dakle jedino nada, na što nas zapravo poziva pismo pape Benedikta XVI, ako vjerujemo i hoćemo prihvatiti promjene i obraćenje u smislu samog Evanđelja (Mk 1,14-15).

Ova knjiga je također svjedočanstvo rada *Hrvatskog narodnog vijeća BiH* (HNVBiH) po društveno-političkim stavovima izraženim na Saboru Hrvata BiH, održanog u Sarajevu 6. veljače 1994. Tekstovi u ovoj knjizi, koji o tome svjedoče, nastajali su prigodno i pokazuju djelovanje HNVBiH, vremenski i prostorno, ali uvijek vjerno, dosljedno i ustrajno u svojem opredjeljenju za izgradnju države BiH i ravnopravnosti građana i naroda u njoj, prema suvremenim civilizacijskim načelima demokracije i općeg dobra. Konstanta toga djelovanja očituje se i u ponavljanja istih stavova u svim političkim zbivanjima, što će čitatelji sigurno s razumijevanjem i odobravanjem prihvatiti. Za izdavanje ove knjige zahvalan sam posebno Upravnom odboru HNVBiH-a i svim članovima ove značajne hrvatske udruge civilnog društva u BiH, koja je u prošlom agresivnom ratu bila i ostaje trajno pouzdan znak i ALTERNATIVA za *izlaz iz bespuća hrvatske politike u BiH.*

Luka MARKEŠIĆ

Svjedočanstva
djelovanja
HNVBiH
1994–2012.

DEKLARACIJA SABORA HRVATA
BOSNE I HERCEGOVINE

Hrvatski predstavnici izabrani na izborima 1990. godine za zastupnike Skupštine BiH, za članove Predsjedništva BiH, predsjednike i dopredsjednike gradskih i općinskih skupština te članovi središnjih i glavnih odbora hrvatskih političkih stranaka, središnjice HKD Napredak, predstavnici Katoličke crkve, Sabora Hrvata Bosanske Posavine i središnje Bosne, domovinskih organizacija, kao i jedan broj kulturnih, znanstvenih, gospodarskih, zdravstvenih, prosvjetnih i drugih eminentnih javnih radnika-Hrvata sastali su se 6. veljače 1994. godine u Sarajevu i donijeli

DEKLARACIJU SABORA HRVATA BOSNE I HERCEGOVINE

1) Pozivajući se na političku volju Hrvata BiH, iskazanu i na referendumu 29. veljače 1992. godine, Sabor kao vrhovno političko predstavničko tijelo hrvatskoga naroda BiH potvrđuje da je državna cjelovitost BiH vitalni interes hrvatskoga naroda. Ta cjelovitost uvjetovana je povijesnim, geografskim, gospodarskim, tradicijskim, etičkim i političkim razlozima, ali i interesom svakoga od njezinih naroda. Sve to potvrđeno je i činom međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine.

2) Sabor zahtijeva hitan i apsolutan prestanak svih ratnih djelovanja na svim bojištima. To je prvi uvjet da se pregovorima razriješi bosanskohercegovačka kriza, a paritetnim i proporcionalnim sudjelovanjem svakoga naroda u političkom životu i vlasti, na načelima suvremene demokracije i osnovnih prava ljudi i naroda, osigura stabilnost države BiH u budućnosti. Hrvatski narod će, u slučaju daljnjeg nastavljanja rata, putem Sabora Hrvata, i na druge načine, od međunarodne zajednice tražiti svaku, uključujući i vojnu zaštitu za sebe i svoje interese.

3) Unutarnje uređenje BiH može se uspostaviti samo u miru i političkim dogovorom narodnih predstavnika. Ono se mora temeljiti na suvremenim demokratskim stečevinama, na ravnopravnosti naroda izraženoj i putem paritetne vlasti na državnoj razini, odnosno proporcionalne na nižim razinama vlasti, na ljudskim pravima i građanskim slobodama.

4) U državi BiH mora se osigurati kontinuitet državnosti hrvatskoga, kao i drugih dvaju naroda, na svakom dijelu državnog teritorija BiH.

5) Hrvatima se, kao jednom od tri državotvorna naroda BiH, mora omogućiti i trajno garantirati svaka vrst komunikacije s cjelinom hrvatskoga nacionalnog korpusa.

6) Sabor odbacuje svako rješenje krize u BiH ako bi ono sankcioniralo dosadašnje etničke progone, omogućilo nastavak etničkih čišćenja, tzv. humana preseljenja naroda, zadovoljilo osvajača i agresora, te dezavuiralo stajalište UN-a i Europske zajednice da se ne može prihvatiti nikakvo teritorijalno stanje nametnuto osvajanjem i silom. Sabor ističe da su i zbog toga za Hrvate BiH neprihvatljiva i nedopustiva teritorijalna osvajanja i njihovo ozakonjenje s bilo čije strane.

7) Sabor zahtijeva osiguranje povratka svih prognanih i izbjeglih s cijeloga teritorija BiH. Svaki mirovni ugovor mora osigurati to pravo i predvidjeti međunarodne garancije za njegovo ostvarivanje.

8) Rat je prouzročio velike patnje i brojne ljudske žrtve. Sabor izražava duboku sućut zbog svih nedužnih žrtava i traži da se pred odgovarajuće sudove izvedu svi počinitelji zlodjela.

9) Sabor zahtijeva da se u sve buduće pregovore o razrješenju krize u BiH imaju uključiti i njegovi izabrani predstavnici, te da podjelu Bosne i Hercegovine nitko nije ovlašten potpisati, a ukoliko i potpiše to će se smatrati nevaljanim.

10) Sabor podržava i prihvaća stajališta koja o krizi u BiH kontinuirano izražava Katolička crkva.

11) Sabor podržava i prihvaća izraženu volju i politička opredjeljenja iskazana na saborima Hrvata Posavine i središnje Bosne.

12) Sabor se zauzima za uspostavljanje komunikacija i slobodno kretanje ljudi, roba i novca kao prvoga preduvjeta za moderan gospodarski sustav, tržišno gospodarstvo i povezanost s razvijenim svijetom.

13) Opustošena i ratom razorena zemlja dugo će ovisiti o međunarodnoj pomoći. Sabor smatra potrebnim naglasiti da će ta pomoć morati biti izravno ovisna o stupnju ljudskih prava i građanskih sloboda u svakom dijelu BiH, te o učinkovitosti i pravednosti njezine raspodjele.

Sarajevo, 6. veljače 1994.

Dr. Ivo Komšić,
predsjednik Sabora

POLITIČKI PLURALIZAM I JEDINSTVO DRŽAVE?

"Politički pluralizam u demokratskoj tranziciji Bosne i Hercegovine", kako glasi tema ovoga okruglog stola, sigurno je jedno od središnjih pitanja ove zemlje. U okviru te teme želim se ovdje osvrnuti posebno na problem odnosa između političkog pluralizma i jedinstva Bosne i Hercegovine. Kakva je, zapravo, uopće mogućnost i perspektiva takve države u današnjem svijetu? Može li uopće postojati pluralistička država bez svoga jedinstva? Isto tako, može li postojati jedinstvena država u današnjem pluralističkom svijetu naroda i država bez pluralizma u sebi? Ovo što želim kazati, kao odgovor na ta pitanja, spada više na samu filozofsko-političku viziju ove države, negoli u praktično područje same politike. Ali, upravo nedostatak političke vizije je često uzrok političkih konflikata i njihova nerješavanja, pa je nužno oboje zajedno, uza sve razlikovanje, sagledavati kao jednu cjelinu vizije i prakse.

Neposredni povod razmatranja ovoga pitanja jest "Deklaracija o ljudskom pravu na političku i nacionalnu ravnopravnost", koju je objavilo Srpsko građansko vijeće (SGV), a potom je prihvaćena i kao zajednički stav Hrvatskog narodnog vijeća (HNV), Vijeća kongresa bošnjačkih intelektualaca (VKBI) i nezavisnih intelektualaca Kruga 99. U toj se deklaraciji ukazuje na problem neusaglašenosti ustava dvaju entiteta i Daytonskog ustava BiH, zbog čega se ne priznaje konstitutivnost svim ljudima i narodima (Bošnjacima, Srbima i Hrvatima) na cijelom teritoriju ove države - Srbima u Federaciji BiH, a Bošnjacima i Hrvatima u Republici Srpskoj. Pitanje "ostalih", koje jednako nije time riješeno, pokazuje također neprihvatljivost takvih entitetskih ustava. Sada je zahtjev te deklaracije pred Ustavnim sudom BiH kao "politički slučaj". Ali, ne samo politički nego, također, idejni i moralni, odnosno kao problem izgradnje harmonije između razlika i jedinstva u državi. Bez toga dolazi do ovakvog apsurdnog "političkog slučaja": da građani jedne te iste države nisu međusobno ravnopravni, štoviše da nemaju stvarno svoja građanska prava i ne mogu ostvariti ni svoja osnovna, prirodna, ljudska prava na cijeloj teritoriji te države.

"Politički slučaj", s takvom svojom idejnom i moralnom pogreškom, djeluje čudovišno i veliki je izazov i problem, ne samo za ljude ove zemlje, nego i za mnoge druge, pa možda i za cijeli svijet. To je, zapravo, izazov i pitanje - povratka prošlosti i/ili puta u budućnost!? Kojoj prošlosti i kakvoj budućnosti? Na to upravo ovdje želim upozoriti i ujedno ukazati na pravo rješenje.

Mogućnost i perspektiva političkog pluralizma i zajedništva ljudi i naroda u jednoj državi, o čemu ovdje govorim, spada, zapravo, u onaj poznati širi krug pitanja mogućnosti i perspektive jednoga, a istodobno i pluralističkog, svijeta uopće, njegova jedinstva i razlika. U prikazu ovoga pitanja, kao i odgovora na njega, ponajbolje se poslužiti određenim povijesnim iskustvima ili vizijama, te u njima vidjeti mjesto i ulogu Bosne i Hercegovine kao jedinstvene i, ujedno, pluralističke države.

Kada se govori o BiH, obično se ističe njezina geografsko-prostorna određenost, pa se kaže da je to zemlja - između Istoka i Zapada. Ili, još zornije predočeno: da je ona Istok Zapadu i Zapad Istoku. Međutim, jednako se tako ona može promatrati u povijesno-vremenskom ritmu zbivanja i kazati: to je zemlja između prošlosti i budućnosti. Usporedno s gornjom slikom njezinog geografskog mjesta, mogli bismo reći slično da je njezin povijesni položaj "između": BiH je prošlost budućnosti i budućnost prošlosti Evrope i Svijeta! Za

objašnjenje ove teze iznijet ću dva iskustva ili primjera, jedan iz daljeg i drugi iz novijeg vremena.

Primjer prvoga iskustva je Danteova filozofsko-politička poetska vizija, iznesena u njegovom djelu "Monarchia". Tu Dante iznosi ideju o potrebi stvaranja jedne organizacije u srednjovjekovnom carstvu zapadne Evrope, takozvanom "kršćanskom društvu" (orbis christianus) radi sprječavanja sukoba i ratova između pojedinih država u tom svijetu. Čovječanstvo je, prema njemu samo dio jednog velikog univerzuma, kojim vlada božanski red i harmonija. Zato ljudsko društvo, osobito države, trebaju imati neki organ, kao tribunal, koji bi bio garant unutarnjeg reda i sklada, te sprječavao vanjske sukobe i ratove s drugima. Jer, kaže on, ako bi bilo više potpuno nezavisnih država, tko bi tada mogao presuđivati u spornim stvarima, koje često postaju izvorom tih sukoba i ratova među njima? Dante je, ograničen također svojim duhom vremena, ostavljajući naravno Bogu vrhovno sudište, vidio konkretno taj tribunal u samom monarhu ili caru, kao garantu pravednosti i slobode svih, pojedinaca i država.

Ali, ovdje je, dakako, za nas važna, prije svega, njegova politička ideja o potrebi reda i harmonije između cjeline i dijelova, odnosno jedinstva i razlike u zajednici čovječanstva, te potreba jednog međunarodnog organa, tribunala, radi provođenja i zaštite te političke opcije, o čemu se upravo sada razgovara na međunarodnoj konferenciji u Rimu.

Dante, međutim, preuzima ovu političku ideju o "monarhu", kao vrhovnom tribunalu čovječanstva, iz Platonove ideje države koju vodi "filozof kao monarh". Po toj političkoj filozofiji, čovjek nije mjera svih stvari u sofističkom smislu i ne može samovoljno, voluntaristički, određivati što je istinito, dobro, pravedno i lijepo u jednom biću ljudskog društva. Naprotiv, čovjek u ovim svojstvima bića i stvari, treba vidjeti mjeru za sebe i svoje djelovanje, te se u njima ogledati i prema njima trajno težiti kao prema svojim idealima. Upravo u njima čovjek doživljava red i harmoniju jedinstva i mnoštva svijeta. Po njima - istinitom, dobrom, pravednom, lijepom - pokazuje se i ostvaruje ono "jedno" i jedinstvo u razlikama, kako u pojedinim narodima i državama, tako jednako u cijelom svijetu. Može li se onda, konačno, uopće istinski graditi jedinstvo jedne nacije ne poštivajući ideju o jedinstvu cijeloga čovječanstva!? Može li se braniti vlastita različitost (nacionalna, kulturna, vjerska), ako se drugima niječe i uništava pravo na razliku!? Očito je da izgradnja jedinstva vlastitog naroda, koje bi bilo protivno drugima ili jedinstvu čovječanstva kao jedne zajednice naroda, otrovano čak mržnjom i neprijateljstvom prema njima, kako to susrećemo u svim zagriženim nacionalizmima, prije i danas, znači zapravo put u vlastitu propast i kopanje groba sebi i svome narodu u ljudskoj povijesti.

No, pored toga, neki su ljudi, ne samo u Evropi nego i u drugim dijelovima svijeta, radili posve drugačije, vođeni sofističkom i makijavelističkom idejom politike, koja se rukovodi samo vlastitom voljom, interesom i silom, bez ikakvog uvažavanja prirodnoga prava, pravde i morala. To je našlo svoje oličenje, osobito u pojavi nacionalističkih pokreta, pod vodstvom pojedinaca ili skupine vlastodržaca. Dakako, time se ne niječe opravdanost stvaranja nacionalnih država, što ima i svoje pozitivne učinke, kao što su oslobađanje i demokratizaciju naroda, kada se to čini poštujući, pritom, ljudska prava i opće moralne norme. Ali, nažalost, s njima se također često ugrozila ili uništila ideja i stvarnost pluralističkog društva i države, i to metodom nasilja i masovnih zločina, kao što je etničko čišćenje ili genocid cijelih naroda.

U ime izgradnje vlastita jedinstva, nacije su poništavale sve razlike unutar granica svoje države. A nerijetko se jedinstvo nacije razvijalo i radi borbe protiv drugih nacija i država. Tako, eto, dolazi do sukoba umjesto harmonije jedinstva i razlika u svijetu. Kao posljedica toga, naša je povijest obilježena tolikim ratovima, bilo regionalnim bilo svjetskim. Sve do ovih naših dana i sadašnjeg ratnoga slučaja Bosne i Hercegovine. U tom kontekstu je opravdano postaviti pitanje: Nije li ovaj "ratni slučaj" čin uništenja i posljednjih ostataka pluralističkog društva, koje je, igrom slučaja ili providnosti, ostalo kao osamljeni otok, izvan glavnih tokova svjetske povijesti?

"Politički slučaj" Bosne i Hercegovine potiče nas, međutim, i na mogućnost drugačijeg tumačenja. Nije li ona, kao "ostatak" prošlosti, negdje na margini moderne povijesti svijeta, upravo onaj "sveti ostatak" (u biblijskom smislu), po kojemu Bog i ljudi spašavaju svijet od posvemašnje propasti? Možda je to onaj "most spasa" između prošlosti i budućnosti, sačuvan i postavljen kao znak jednoga novog svijeta, upravo onoga koji ima model političkog pluralizma i jedinstva država? Kao znak nade u pojavama beznađa.

Primjer uređenja čovječanstva, kao zajednice naroda i država, koja je već dobila svoj izvjesni povijesni oblik u činjenici organizacije Ujedinjenih naroda i u izgradnji Evropske unije (naroda i država), kao i u drugim sličnim političkim "unijama" (=sa-vez, jedinstvo) u svijetu (Organizacija afričkog jedinstva, Organizacija islamske konferencije...), ohrabruje nas u toj nadi. Svaka od ovih međunarodnih unija ima u sebi ideju jedinstva, koja potvrđuje ne samo svoje jedinstvo, nego i izgradnju jedinstva cijeloga čovječanstva. To nam iskustvo pokazuje jedan novi povijesni trend, suprotan Huntingtonovim idejama o budućem sukobu različitih kultura, to jest - stvaranje svijeta koji se izgrađuje u harmoniji jedinstva i razlika kultura, vjera i nacija.

Jedan suvremeni sociolog, J. Höffner, opisuje to kao potrebu ne samo radi negativno-obrambene zadaće u otklanjanju međudržavnih svađa i zaustavljanja ratova, osobito izbijanja atomskog rata, nego i radi pozitivne zadaće u izgradnji sveopće solidarnosti medu ljudima. Izgradnja takve harmonije jedinstva i razlika, ili solidarnosti medu narodima i državama ima svoj temelj, kaže on, ne samo u volji ili ugovoru ljudi (J. Rousseau i mnogi drugi), što može poprimiti i oblik samovolje, odnosno "volju za moć" jačega nad slabijim (F. Nietzsche), nego još dublje - u samoj ljudskoj naravi kao izvoru dostojanstva čovjeka, ljudskih prava i pravne države.On to ovako opisuje: "Dok je životinjski svijet podijeljen u različite rodove i vrste, koji se često nemilosrdno bore međusobno, ljudi su usprkos svoj različitosti po boji kože i narodnosti metafizički jedno po istoj ljudskoj naravi. Nehumana ograničavanja 'čovjekovog bića' na vlastiti rod, vlastitu rasu, vlastiti narod ili na vlastitu klasu vodi bestijalnosti. Budući da ljudi nisu samo 'mnogi', nego 'mnogi iste vrste', oni tvore - neovisno od slaganja i pristajanja, u duhovno-moralnom, pravnom i gospodarskom smislu jedno izvorno i unaprijed dato jedinstvo."

Postoji, dakle, jedinstvo ljudske naravi u mnoštvu svojih razlika - rasnih, kulturnih, vjerskih, nacionalnih! Tako, sama ljudska narav daje prirodno pravo i dužnost čovjeku na izgradnju harmonije jedinstva i razlika u životu, te traži solidarnost medu narodima i državama. Tu treba vidjeti, također, duboki temelj mogućnosti postojanja i opravdanost izgradnje jedne pluralističke države i više konstitutivnih naroda u njoj. Takav politički pluralizam i jedinstvo BiH je potvrđen i primanjem ove države u organizaciju Ujedinjenih naroda, a nadamo se uskoro i ulasku u Evropsku uniju. Učinjeno je to, sigurno, više na

temelju političke vizije o državnom uređenju danas (ljudska prava, demokracija), negoli iz samo pragmatičnih razloga (nemiri, rat).

Tko, onda, priječi da se ova vizija političkog pluralizma i jedinstva države danas dovodi u pitanje i želi čak uništiti u Bosni i Hercegovini? Odgovor na to pitanje je jasan: to su oni ljudi koji se još uvijek rukovode makijavelističkom ideologijom prava jačega, a ne ljudskih prava kao sastavnog dijela svake prave i zdrave politike. U toj je, pak, ideologiji mjera čovjeka i naroda samo vlastiti interes i sila jačega, a ne ono što je po sebi istinito, dobro, pravedno i lijepo u jednom (individualnom i socijalnom) biću. I to je poprimilo svoje vanjske oblike u ekstremnom nacionalizmu i hegemonizmu, koji uspjeh svoje politike vide samo u dominaciji nad drugima i u uništavanju harmonije jedinstva i razlika u životu ljudi i naroda.

Ovo svoje viđenje završavam onim ciceronskim pitanjem urotniku svoje države (rimske): Quousque tandem abutere, Catilina, patientiam nostram? Primijenjeno danas i ovdje, to glasi: Dokle ćete, napokon, Katiline, zlorabiti našu strpljivost!? U očuvanju i izgradnji naše države BiH, kao jedne i pluralističke. Jer, u njoj nema jedinstva bez pluralizma, ali niti pluralizma bez jedinstva!

(Luka Markešić, *Politički pluralizam i jedinstvo države*, u: "Politički pluralizam u demokratskoj tranziciji Bosne i Hercegovine", Okrugli stol, Sarajevo, 1998, 53-58)

PROMJENA DAYTONSKE
U EVROPSKU BiH

Deseta obljetnica HNVBiH: 1994–2004.

Deset je godina od osnivanja HNVBiH na Saboru Hrvata, održanom 6. veljače 1994. u Sarajevu, U povodu toga želimo se osvrnuti na svoj rad u prošlosti i potaknuti dalje djelovanje u sadašnjosti i budućnosti radi ostvarenja opravdanih težnji ljudi i naroda, među njima posebno hrvatskog čovjeka i naroda - za mirom, slobodom, blagostanjem i srećom u državi BiH.

U povodu toga događaja iznosim ovdje kratki osvrt na *rad HNVBiH u prošlosti (I),* zatim stav o potrebi *promjene Daytonske u Evropsku BiH (II),* te nacrt plana *sadašnjeg i budućeg rada HNVBiH (III).*

I. Rad HNVBiH u prošlosti

Što se tiče rada u prošlosti, dovoljno je ovdje iznijeti samo nekoliko stavova, koji su određivali djelovanje HNVBiH-a:

1. Sabor Hrvata BiH, održan 6. veljače 1994. u Sarajevu, na kojem je osnovano Hrvatsko narodno vijeće kao izvršno tijelo toga Sabora, opredjeljuje se na prvom mjestu za *državu BiH kao "vitalni interes hrvatskog naroda" kao i "svakog od njezinih naroda",* kako stoji u deklaraciji toga Sabora.

2. Sabor Hrvatskog narodnog vijeća BiH, održan u Sarajevu 7. veljače 1998., zalaže se posebno za *"demokratsku, decentraliziranu i sekularnu BiH,* izgrađenu na suvremenim dostignućima zapadne demokracije, u kojoj će biti zagarantirana ljudska prava i građanske slobode, nacionalan ravnopravnost i socijalna pravda, te osigurati uvjeti za razvoj institucija civilnog društva", te upozorava ozbiljno na "opstruiranje ili sporo provođenje odluka Daytonskog sporazuma".

3. Sabor Hrvatskog narodnog vijeća BiH, održan 19. veljače 2000. u Sarajevu, traži *"cjelovito provođenje i dogradnju Daytonskog sporazuma* radi bolje i brže izgradnje pravne države u kojoj će svi ljudi i narodi biti konstitutivni i jednakopravni na cijelom teritoriju i u svim institucijama države". Pod tom dogradnjom misli se i predlaže projekt *"kantonizacije* na cijelom teritoriju BiH", odnosno "formiranje *samoodrživih kantona* na cijelom prostoru i njihova federalizacija u cjelovitu državu", kako ga je HNVBiH ponudio još "na prvom Saboru 6. veljače 1994. godine i koji je poslužio kao osnovica Washingtonskog sporazuma".

Bez toga, kaže se u deklaraciji Sabora, nemoguće je izgrađivati "suvremeno gospodarstvo", niti svoj "kulturni identitet" u BiH.

Deset godina života i rada ovakvih civilnih društava je kratko za postizanje tako velikih i uzvišenih projekata i ciljeva, ali HNVBiH može biti sigurno ponosan na ono što je do sada činio u ostvarenju svojih opredjeljenja glede države BiH, njezina unutarnjeg uređenja, ljudskih prava i prava naroda u svim područjima života, individualnog i socijalnog, političkog, kulturnog i vjerskog, bez obzira na sve otpore i protivnosti koje je morao doživljavati od strane protivnika takvog opredjeljenja.

II. Promjena Daytonske u Evropsku BiH

HNVBiH je istodobno svjestan da je ostalo još mnogo toga što tek treba činiti, i to s jednakim naporom, ustrajnošću i hrabrošću. Raduje nas, pak, što u tome imamo mnogo istomišljenika i saveznika, koji su spremni ići s nama i s nama raditi, ljudi iz svih slojeva društva, iz svih naroda i vjera. Ovdje je dovoljno spomenuti posebno slične udruge civilnog društva kao što su SGV-PR, VKBI, Krug 99, DAR itd.

Stav HNVBiH o tome što bi trebalo još učiniti da BiH postane evropska država - suverena, demokratska, pravna, sekularna i socijalna država – izražava se tezom: *Promjena Daytonske u Evropsku BiH.* Što se sve pod tim misli i traži radi postizanja toga cilja – *uvođenja BiH u Evropsku Uniju?*

A. Dayton zaustavio rat, ali ne i politiku koja je bila uzrok rata

Ponajprije, valja konstatirati: *Daytonski sporazum, po kojem je formirana Daytonska BiH, zaustavio je rat, ali nije zaustavio onu politiku koja je bila uzrok rata u BiH!*

Nažalost, ta politika i dalje postoji i djeluje: to je politika podjele i uništenja BiH kao suverene, nezavisne i cjelovite države. I dok se ne zaustavi, odnosno ne porazi ta politika, nema ni trajnoga i pravednoga mira u BiH, pa ni u cijeloj regiji Balkana.

Zato je doista potrebno pristupiti dogradnji Daytonskog sporazuma, počevši od samog ustava, kao aneksa 4 toga Sporazuma. Možda je daytonski ustav, kao dio cjeline daytonskog sporazuma, i bio nužan i koristan za zaustavljanje rata u BiH, ali nije doveo promjeni politike koja je povela rat i dalje ga potiče specijalnom propagandom. Tako je postao kočnicom mjesto da bude poticaj daljem razvoju izgradnje BiH kao jedne samostalne i suverene europske države. To otvoreno potvrđuju i neki od tvoraca daytonskog sporazuma i njegova ustava, kako je izjavio Richarde Holbrooke.

Tomu se pridružila i skupina 24 evropskih političara i uglednih ličnosti sa svojom inicijativom o "daljnjoj nadgradnji" daytonskog sporazuma o BiH: Tadeusz Mazowiecky, Hans Koschnik, Bronislav Gjermek, Doris Pack, Philippe Morillon… Među njima su, dakle, i oni kojima je ova zemlja dobro poznata, jer su bili u njoj za vrijeme rata ili neposredno nakon njega, te je tim vjerodostojniji i značajniji njihov stav. Ali, kao da se sve to obija u gluhe uši odgovornih u Međunarodnoj zajednici za provođenje daytonskog sporazuma i njegova ustava, opravdavajući to nepostojanjem političke volje unutar samih naroda u BiH, kako se to očito izražava u njihovim sadašnjim političkim nacionalnim partijama na vlasti. Tako se nalazimo u zatvorenom krugu bosansko-hercegovačke političke stvarnosti iz kojega je nemoguće izaći bez prihvaćanja novih ideja i projekata o izgradnji države BiH.

B. Stavovi i prijedlozi četvrtog Sabora HNVBiH

Udruženi s takvim inicijativama unutra i izvana BiH, HNVBiH želi na ovom četvrtom Saboru potaknuti brže, jače i bolje izgradnju naše države radi općeg dobra ljudi i naroda u njoj, i to izražava sljedećim stavovima i prijedlozima:

1. Izgradnja države BiH: Svaki čovjek i narod ima pravo na državu, koja mu treba osigurati mir i slobodu u svijetu. Zato se Bosna i Hercegovina mora izgrađivati kao jedna demokratska i pravna država, u kojoj se poštuju ljudska prava čovjeka i prava naroda, te osigurava njihov identitet i razlika u nacionalnom, kulturnom i vjerskom području života. Sadašnji ustav, pak, ne ispunjava tu zadaću, nego zapravo koči i sprječava, kako izgradnju državnosti, tako i sigurnost ljudi i naroda u jedinstvu i razlikama zajedničkog života.

2. Regionalizacija i federalizacija: Unutarnje uređenje države treba poštivati specifičnost geografskih, povijesnih, ekonomskih, kulturnih i drugih područja, te prema njima izvršiti interregionalnu teritorijalnu reorganizaciju zemlje. Time bi se stvorile pretpostavke i za veći stupanj identifikacije građana ove zemlje i međusobne povezanosti u stvaranju političkog zajedništva ljudi, gdje se nacionalne, kulturne i vjerske različitosti ne bi potiskivale nego bi se mogle izražavati u svojoj punini. Tako bi se sprječavala opasnost separatizma, unitarizma, majorizacije, hegemonije, dominacije, segregacije i diskriminacije. Takvom regionalizacijom bi BiH postala država specifičnog tipa federacije regiona ili kantona. Regionalizacija je, zapravo, samo oblik *kantonizacije*, kako je već davno Hrvatsko narodno vijeće BiH iznijelo na Saboru Hrvata u Sarajevu, 6. veljače 1994.

Normativno uređenje regionalnih cjelina, izvedenih na temelju navedenih regionalnih specifičnosti, treba osigurati veoma visok stupanj njihove samouprave, ali isto tako i odrediti njihovo mjesto i ulogu kao konstitutivnih dijelova federalne države, unutar koje je moguće rješavanje svih problema i legitimnih zahtjeva pojedinaca i skupina, individualnih i kolektivnih ljudskih prava i sloboda, kao što se to rješava u istim ili sličnim oblicima multietničkih "saveznih" država, kao što su Švicarska, Belgija, Španjolska, Njemačka itd.

Normativni mehanizmi trebaju očuvati i zaštititi teritorijalni integritet nezavisne i samostalne države BiH, pri čemu etničke različitosti grade zajedničke političke vrijednosti i institucije.

3. Neupitnost konstitutivnosti naroda: Novi Ustav treba imati normativni mehanizam koji će osigurati potpuno ostvarenje konstitutivnosti triju naroda – Bošnjaka, Hrvata i Srba – na cijelom teritoriju BiH. Time se, zapravo, osigurava njihova ravnopravnost, zaštita vitalnih političkih interesa, te nacionalnih, kulturnih i vjerskih vrednota.

Konstitutivnost naroda je jednostavno povijesna kategorija naše multietničke zemlje, kako je to spravom izraženo i u ZAVNOBiH-u 1943: "BiH nije ni srpska, ni hrvatska, ni muslimanska, nego i srpska i muslimanska i hrvatska!" To je, isto tako, civilizacijska kategorija, kojom se prihvaćaju ljudska prava i prava naroda. Konačno, to je već sada i naša ustavna kategorija, jer i daytonski ustav (Preambula ustava kao Aneks 4) govori izričito o konstitutivnim narodima i Ustavni sud BiH je to svojim odlukama potvrdio i pojasnio 30. lipnja i 1. srpnja 2000. Tako je konstitutivnost naroda doista neupitna u izgradnji države BiH.

Isticanjem pojedinačno konstitutivnosti ovih triju naroda potvrđuje se da ljudsko pravo na državu ima i svaki od ovih naroda, a ne samo pojedinci kao građani države, čime se izražavaju i kolektivna prava čovjeka. Dakako, to ne znači nijekanje također konstitutivnosti drugih naroda, kao i svakog čovjeka, kako sam kazao u prvoj točki, nego je to potrebno posebno istaknuti upravo zbog specifičnosti BiH u kojoj se svi oni tijekom povijesti na njezinu teritoriju tako susreću i prepliću da istodobno tvore jedinstvo i različitost života, kulture i države. To jedni drugima trebaju priznati i međusobno poštivati, i na taj način se sprječavaju sukobi i ratovi radi političkih pretenzija i težnje za dominacijom jednih nad drugima, te osvajanja ili podjele BiH, što smo doživjeli u nedavnoj prošlosti.

Izvođenje pred lice pravde onih koji su krivi za pokušaj uništavanja i dijeljenja BiH, čime su učinjeni veliki zločini na njezinim ljudima i narodima – od logora i ubojstava do progonstva i genocida - služi također izgradnji stabilne, mirne i slobodne BiH.

4. Gospodarski sustav i prostor: Ustavno uređenje BiH treba osigurati i normirati jedinstven gospodarski sustav i prostor. Time bi se u procesima tranzicije i ekonomske liberalizacije obuzdavalo disperziranje i divlje djelovanje tržišta, zaštita od korupcije i privrednog kriminala. Isto tako, onemogućavalo bi se stvaranje jednonacionalnih poduzeća u kojima se nastavlja politika podjele naroda i zemlje.

To bi stvaralo normalizaciju života u zemlji, tj. omogućivalo bi i ubrzalo povratak izbjeglih i raseljenih, poništavalo rezultate etničkog čišćenja, promicalo procese praštanja i pomirenja, te obnovu povjerenja između pripadnika različitih nacija, kultura i vjera. Radi toga se treba dati gospodarstvu posebna važnost u našem djelovanju.

5. Kultura i obrazovanje: Ustavne promjene trebaju osigurati evropske standarde kulture i obrazovanja kao autonomnih stvarnosti u društvu i državi, tj. zajedničke programe njihova čuvanja i razvoja, u kojima se nalaze vrednote općeljudskog zajedništva i različitosti stvaralaštva pojedinih ljudi i naroda . Time bi se pridonijelo pravom stvaranju kulturnog i obrazovnog sustava BiH, ponovnom uspostavljanju zajedničkog kruga vrijednosti, odbacivanju etno-nacionalne izolacije i segregacije, kao i asimilacije manjina u većinske narode, odnosno poništavanju njihovih kulturnih razlika.

U tom smislu treba riješiti i problem koji se u zadnje vrijeme pokazuje osobito prilikom prihvaćanja školskih programa (“zajednička jezgra”) i organizacije školskog sustava (“dvije škole pod jednim krovom”), poštujući sve opravdane različitosti nacionalnih, kulturnih i vjerskih vrednota. Zastoji ili sprječavanje u rješavanju tih problema dolaze uglavnom od strane još neriješenih političkih faktora, odnosno zbog dalje težnje dijeljenja i neprihvaćanja BiH kao zajedničke kuće svih njezinih ljudi i naroda. Na taj način stariji nastavljaju svoj prošli rat ne samo političkim sredstvima nego i svojom vlastitom djecom.

Vjerske zajednice su najsrodnije kulturnim zajednicama ili specifičnim udrugama civilnog društva (“sui generis”); one su autonomne u svom životu i djelovanju, te imaju posebno ulogu izgradnje odnosa Boga i čovjeka, odnosno duhovne dimenzije čovjeka i ljudskog društva u cjelini. Iako su država i Crkva različite po svom podrijetlu i cilju, te je Crkva odvojena od države, njihovi međusobni odnosi ne smiju biti neprijateljski, nego partnerski i prijateljski, posebno u zajedničkom radu za mir kao djelo pravde i solidarnosti u svijetu.

Ovi naši stavovi i prijedlozi su, očito, vrlo slični stavovima mnogih drugih udruga civilnog društva i političkih stranaka, kao i određenim inicijativama europskih političara. Međutim, nedostatak je u tome što se ne ujedine u zajedničkom pokretu za izgradnju ove zemlje kao države – reda i mira! Nadati se je, ipak, da ubrzo počnemo ne samo slično ili isto govoriti nego i zajednički raditi na ostvarenju vizije i projekta koji ostvaruje *promjenu sadašnje Daytonske u buduću Evropsku BiH!*

III. Sadašnji i budući rad HNVBiH

U ovim stavovima i prijedlozima predlaže se program *sadašnjeg i budućeg rada HNVBiH,* koji se može izraziti slijedećim postavkama:

1. Izgradnja države BiH: Valja ponovno promotriti pitanje države BiH, koja treba osiguravati život, dom, rad, vlasništvo, rješavati individualne i socijalne probleme od mladih do starih žitelja zemlje.

2. Regionalizacija i federalizacija: Unutarnji mir je najsigurniji temelj svake države, zato je državu potrebno tako urediti da nema razloga za ponovno neprijateljstvo i ratove među ljudima i narodima ove zemlje. Mi smo uvjereni da je to regionalizacija ili federalizacija pojedinih regija ili kantona, kao što smo to od početka predlagali, od Sabora 1994. HNVBiH smatra da taj projekt treba ponovno promotriti i primijeniti na cijelom teritoriju BiH.

3. Neupitnost konstitutivnih naroda: Specifičnost BiH jesu, također, njezini konstitutivni narodi – Bošnjaci, Hrvati i Srbi. Zato se ona mora urediti tako da je svaki od tih naroda prisutan i ravnopravan na cijelom teritoriju ove jedne multietničke države.

4. Gospodarski sustav i prostor: BiH treba imati jedan gospodarski sustav na jednom teritoriju, te se povezati s drugim državama ovoga regiona i drugim državama u ovoj eri globalizacije. Na taj način može samo čuvati i graditi vlastiti gospodarski prosperitet.

5. Kultura i obrazovanje: Kultura i obrazovanje su osobito značajni za izgradnju vlastitog identiteta u suvremenom pluralističkom svijetu. Potrebno je, naime, s jedne strane, čuvati svoju kulturu i vrednote u njoj, a s druge strane povezivati se s kulturama i vrednotama drugih. Tako se dolazi do međusobnog obogaćivanja i stvaranja takvih kultura i vrednota, koje vode zajedničkom cilju – općeg mira u svijetu.

6. Bolna točka nepovratka: Neprovođenje i opstrukcija gornjih postavki najbolnije se očituje kod prognanika, bilo izbjeglih ili raseljenih, u BiH, kojima se na taj način onemogućuje bilo kakav, pogotovo onaj održivi povratak. Doista, nema mogućnosti njihovom povratku bez izgradnje države koja štiti ljudska i narodna prava, bez priznanja konstitutivnosti naroda, bez regionalizacije ili kantonizacije zemlje, bez obnove gospodarstva, bez poštivanja zajedništva i različitosti kulture i obrazovanja. Zato treba stalno upozoravati na taj problem i tražiti pravedno rješenje, bez kojega postaje neuspješan i propao konačno cijeli Daytonski sporazum.

Na kraju, važno je također istaknuti da je *HNVBiH nikao iz cjeline hrvatskog naroda BiH,* kao što to jasno pokazuje Sabor Hrvata, održan u Sarajevu, 6. veljače 1994. Naime, u uvodu deklaracije toga Sabora piše da su na njemu bili slijedeći predstavnici institucija i istaknuti pojedinci iz naroda: "Hrvatski predstavnici izabrani na izborima 1990. godine za zastupnike Skupštine BiH, za članove Predsjedništva BiH, predsjednike i dopredsjednike gradskih i općinskih skupština, te članovi središnjih i glavnih odbora hrvatskih političkih stranaka, središnjice HKD Napredak, predstavnici Katoličke crkve, sabora Hrvata bosanske Posavine i središnje Bosne, domovinskih organizacija, kao i jedan broj kulturnih, znanstvenih, gospodarskih, zdravstvenih, prosvjetnih i drugih eminentnih javnih radnika-Hrvata."

Nadam se da ćemo se u takvom sastavu i broju okupljati i na ostvarivanju predloženog programa ovoga četvrtoga Sabora Hrvata u Sarajevu – potvrđujući tako ponovo svoje prvotno opredjeljenje i ohrabrujući se za naš sadašnji i budući život i rad u svojoj rođenoj domovini i državi BiH. Na taj način ćemo pridonijeti svoj dio i zajedničkom uspjehu – *promijeni Daytonske u Evropsku BiH!*

Iz ovoga se, također, jasno vidi da pred HNVBiH stoje još uvijek važni poslovi i zadaci, te da ima opravdane razloge svoga daljeg postojanja i djelovanja na onim istim principima koje smo prihvatili na našem prvom Saboru Hrvata u Sarajevu, 6. veljače 1994. Nastavimo zato s

novim elanom naš rad sve do postizanja konačnog cilja: *zajednice slobodnih ljudi i naroda ujedinjene BiH u zajednici naroda i država ujedinjene Evrope.* Oni pak koji još oklijevaju i čekaju, neka nam se pridruže u traženju i nalaženju bolje budućnosti zajedničke domovine svih ljudi i naroda koji u žive u BiH.

(Luka Markešić, predsjednik HNVBiH, referat
na Četvrtom saboru Hrvatskog narodnog vijeća BiH, održanog u Sarajevu, 12. veljače 2005.)

KONSTITUTIVNOST NARODA U BiH

Konstitutiynost naroda u BiH je još uvijek za neke ljude u BiH i izvan nje upitna stvar, ili barem manje važna, pa onda i zanemarljiva u političkoj konstituciji ove zemlje. Zato mi se čini osobito važnim raščistiti pojmovno ili idejno značenje konstitutivnosti, jer oni koji su protiv nje niječu joj i samo pravno i političko značenje. Jasna ideja i jasno načelo je pretpostavka učinkovitog djelovanja ovdje kao i svagdje drugdje.

U tom smislu se često primjenjuje izraz "rašomon" u isticanju upitnosti samog pojma konstitutivnosti naroda u BiH, kojim se ističe "relativnost i subjektivnost istine", te u svakoj verziji priče uvijek su "krivi oni drugi" (B. Klaić). Na taj način se želi zapravo zamagliti sama stvarnost i nametnuti nam životnu situaciju u kojoj ćemo opet djelovati kao "guske u magli" (S. Radić). Pritom se upotrebljava jezik, ne kao sredstvo iskrene komunikacije i otkrivanja istine, nego kao "jezični veo" za prikrivanje svojih misli, po metodi perfidne politike poznatog diplomata Talleyranda. Tako susrećemo da oni koji su jučer govorili jedno, danas govore drugo, i to, posve drugačije i o konstitutivnosti. Na primjer, HDZBiH je jučer bio protiv konstitutivnosti naroda u BiH i njegovi predstavnici su napuštali parlament prilikom glasovanja o toj konstitutivnosti, a danas zastupaju konstitutivnost oštrije od HNVBiH-a. Nemojmo se zato iznenaditi ako oni koji su danas za konstitutivnost sutra budu protiv nje, a koji su sada protiv nje počnu je uskoro zastupati i braniti, kao što se jasno vidi iz proturječnih ponašanja naših nacionalnih političkih stranaka (HDZ, SDS, SDA). No, može nam samo biti drago zbog takvog mijenjanja njihovih političkih stavova, kad bi njihovo shvaćanje bilo dosljedno i s ispravnim značenjem toga pojma. Toliko o tome. A sada o samoj konstitutivnosti kao objektivnoj pravno - političkoj istini, njezinoj ne/upitnosti, te ne/provođenju te istine u političkoj konstituciji BiH.

I. Neupitnost konstitutivnosti naroda u BiH

Je li, dakle, konstitutivnost naroda u BiH tako upitna stvar, odnosno tako relativna i subjektivna istina, da se na nju može primijeniti ova "rašomonska" priča? Odgovor na to pitanje izražavam već u naslovu ovoga svoga osvrta: *Neupitnost konstitutivnosti naroda u BiH.* Zašto? Zato što je konstitutivnost postala naša - *povijesna, civilizacijska i ustavna kategorija.*

1. Povijesna kategorija: Povijest BiH je takva - od davnina do najnovijih razdoblja. Kako god se ona procjenjuje: kvantitativno ili kvalitativno. U toj se povijesti na njezinom teritoriju susreću i tako isprepliću tri naroda da istodobno tvore jedinstvo i različitost života, kulture, države. To povijesno iskustvo se potvrđuje u bivšoj Jugoslaviji, odnosno na ZAVNOBiH-u 1943., poznatom formulacijom: "Bosna i Hercegovina nije ni srpska, ni hrvatska, ni muslimanska, nego i srpska i muslimanska i hrvatska". Nije to bio samo izraz trenutačnog rješenja BiH, kao pretpostavke mogućnosti tadašnje Jugoslavije kao federalne države republika, koja će se u ustavu iz 1974. još jasnije prihvatiti, te postati uvjet mogućnosti osnivanja samostalnih država iz tih federalnih republika: Historija uči (Historia docet)!

2. Civilizacijska kategorija: U pojmu konstitutivnosti naroda u BiH izražava se ono što se danas prihvaća kao civilizacijski standard čovjeka i ljudskog društva: ljudska prava i prava

naroda. Što se tiče ljudskih prava, to je danas uglavnom jasno i općenito prihvaćeno: prirodno pravo čovjeka kao pojedinca ili osobe na život, sigurnost, rad, slobodu, pravdu, istinu ... mir i sreću. To uključuje, također, socijalnu stranu čovjeka - ljudska prava obitelji, zajednice, naroda, nacije ... - premda se to nekada ispušta iz vida i zanemaruje, namjerno ili nenamjerno, te upada u opasnost individualističkog shvaćanja ljudskih prava.

Konstitutivnost naroda u BiH spada upravo u onaj dio ljudskih prava koji uvažavaju ne samo individualna neko i kolektivna prava čovjeka: *ljudska prava i pravo naroda*.

3. Ustavna kategorija: Ustav BiH govori izričito o konstitutivnim narodima, a Ustavni sud BiH je to također svojim odlukama potvrdio i pojasnio, tako da je ta konstitutivnost doista - neupitnost u konstituciji BiH. Vidi u prilozima: I. Daytonski mirovni sporazum, Aneks 4 - Ustav BiH, Preambula. II. Odluke Ustavnog suda BiH o konstitutivnosti naroda. III. Nevladine organizacije.

II. Što praktično znači ta neupitna konstitutivnost?

Koje su pozitivne i negativne posljedice provođenja ili neprovođenja konstitutivnosti naroda na cijeloj teritoriji BiH? To se može najbolje procijeniti po kriteriju pozitivnih ili negativnih posljedica.

1. Pozitivna posljedica: Priznanje BiH kao jedne države na cijelom njezinu teritoriju. Konstitutivnost triju naroda proteže se naime na cijeli teritorij BiH: svaki narod je konstitutivan na cijelom teritoriju BiH, a ne samo na jednom dijelu toga teritorija. Time je onemogućena podjela teritorija, odnosno dijeljenje BiH. Znamo, pak, da je to bio uzrok i cilj ratovanja, odnosno agresije na BiH! Na taj način se odgovara i na pitanje: čija je BiH? Salomonovo rješenje: BiH nije onih koji je hoće podijeliti rasijecanjem njezina bića! (Biblijska zgoda o dvjema ženama s djetetom na sudu kod Salomona). *Negativna posljedica: Nema BiH. Nijekanje BiH kao jedne države na cijelom njezinu teritoriju.*

Iz ovoga se vidi također povezanost *konstitutivnosti naroda i suvereniteta države BiH,* premda treba razlikovati konstitutivnost naroda i suverenitet države, koji proizlazi prije svega iz svakog čovjeka kao građanina BiH.

2. Pozitivna posljedica: Priznanje triju naroda kao "naroda", odnosno "nacija" u BiH. Prema tome, tri naroda/nacije, nacionalne manjine, udruge, odnosno ljudi koji su u tim društvenim zajednicama *konstituiraju* državu BiH. Time se potvrđuje da svaki čovjek ima pravo na državu, što je prirodno pravo čovjeka, i to čovjek ne samo kao individualno nego i socijalno biće. Time se potvrđuje prirodno pravo naroda/nacija, nacionalnih manjina, sve do prava obitelji na državu.

Negativna posljedica: Nijekanje triju naroda/nacija u BiH i potvrda samo jednoga, koji se naziva hrvatski, srpski i bosanski, već prema nacionalnom opredjeljenju govornika.

U tom smislu se nacionalno pitanje u BiH ne može rješavati samo na razini kulture nego i na razini politike: narodi/nacije nisu samo kulturne nego i političke zajednice. To znači priznanje naroda političkim rješenjima u državnim institucijama: predsjedništva, parlamenta, sudske i izvršne vlasti ...; a ne samo u kulturnim zajednicama, kao što su - Napredak, Prosvjeta, Preporod.

3. Pozitivna posljedica: Priznanje ravnopravnosti ljudi i naroda. Bez obzira na mjesto, *teritorij,* svaki čovjek i narod moraju imati mogućnost ostvarivati svoja individualna i kolektivna prava, prava čovjeka i naroda.

Negativna posljedica: diskriminacija ljudi po nacionalnoj osnovi, a potom i po svakoj drugoj, vjerskoj, socijalnoj, kulturalnoj, spolnoj ...

S ovim su povezane i sve druge pozitivne i negativne posljedice za ljude i narode u BiH: *pitanje povratka, privatnog vlasništva, uređenje školstva, zdravstva, demokracije i pravne države...*

4. Konstitutivnost ne znači suverenitet i mogućnost secesije naroda: Neki domaći političari upotrebljavaju taj pojam u smislu suvereniteta pojednih naroda u BiH i na temelju toga opravdavaju mogućnost secesije ili stvaranja vlastite države. Međutim, to je posve protivno pojmu konstitutivnosti naroda, što znači upravo *nerazdvojnu konstitutivnu povezanost naroda s državom BiH.* Ovaj pojam "konstitutivnosti" može postati uskoro također općeprihvaćeni pojam u svijetu društvenih i političkih uređenja i uklanjati opasnosti dezintegracije u državama - između različitih društvenih zajednica, od obitelji do naroda, koji "konstituiraju" državnu zajednicu. BiH u tome može biti primjer, da primjenom pojma konstitutivnosti postane paradigma uređivanja društva u pluralističkoj državi. I da tako taj pravno-politički pojam uđe i u međunarodno pravo kao *opravdanost konstitutivnosti naroda u jednoj pluralističkoj državi! Ili, kao opravdanost konstitutivnosti država u jednom pluralističkom svijetu kakav je danas, po modelu - USA, EU ili UN.*

Prilozi
o konstitutivnosti naroda u BiH

I. Preambula Ustava Bosne i Hercegovine iz Daytona – Aneks 4

Zasnovano na poštivanju ljudskog digniteta, slobode i jednakosti, posvećeni miru, pravdi, toleranciji i pomirenju,ubijedeni da demokratske strukture vlasti i pravični postupci najbolje stvaraju mirne odnose unutar pluralističkog društva,...

Bošnjaci, Hrvati i Srbi kao konstitutivni narodi (zajedno sa drugima) i građani Bosne Hercegovine ovdje određuju da je Ustav Bosne i Hercegovine kako slijedi.

(Iz: *Dejtonski mirovni sporazum, Aneks 4 – Ustav*, Wright-Patterson zračna vojna baza, Dayton, Ohio, USA, l.-s 21. novembar 1995. Izdavač: JP NIO Službeni list RBiH – Sarajevo).

II. Odluke Ustavnog suda BiH o konstitutivnosti naroda BiH

Ustavni sud BiH je na svojoj sjednici održanoj u Sarajevu, 30. 6. i 1. 7. 2000., donio četiri odluke kojima se meritorno rješava pitanje konstitutivnosti sva tri naroda u BiH i u samim entitetima FBiH i RS, od kojih je osobito značajna treća odluka. Prema toj odluci, u ustavima RS i FBiH treba ispraviti postojeće pogrešne stavove i donijeti nove odredbe koje potvrđuju konstitutivnost sva tri naroda - Bošnjaka, Hrvata i Srba - na cijeloj teritoriji države BiH:

1. *Što se tiče Ustava Republike Srpske,* Ustavni sud BiH proglašava u tom smislu slijedeće odredbe neustavnim:
   - stavove 1., 2., 3., i 5. preambule, dopunjene amandmanima XXVI i LIV,
   - riječi: “država srpskog naroda i” člana 1. dopunjenog amandmanom XLIV.

2. *Što se tiče Ustava Federacije Bosne i Hercegovine,* Ustavni sud BiH proglašava slijedeće dijelove odredbi neustavnim:
   - riječi “Bošnjaci i Hrvati, kao konstitutivni narodi, zajedno sa ostalim, i” kao i “ostvarujući svoja suverena prava” člana I, 1. (1), zamijenjenog amandmanom III.

Pogrešni stavovi Ustava RS i Ustava FBiH prestali su važiti objavljivanjem u ”Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, br. 23. od 14. 09. 2000. godine.

U ostalim trima odlukama Ustavnog suda BiH određuje se primjena konstitutivnosti u različitim područjima kao što je - jezik i pismo, državne i entitetske granice, odnosi s drugim državama, dvojno državljanstvo, svojina i ekonomski odnosi, položaj crkava/vjerskih zajednica ...

(Iz: Kasim Trnka, *Konstitutivnost naroda,* Sarajevo, VKBI, 2000., 102-103).

III. Nevladine organizacije o konstitutivnosti naroda

- Srpsko građansko vijeće - pokret za ravnopravnost - SGV BiH
- Asocijacija nezavisnih intelektualaca ”Krug 99” - Krug 99
- Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca -VKBI
- *Hrvatsko narodno vijeće BiH - HNVBiH*

Stavovi i prijedlozi učesnika okruglog stola na temu:

“PROVOĐENJE ODLUKE USTAVNOG SUDA BIH O KONSTUTIVNOSTI NARODA U ENTITETIMA BOSNE I HERCEGOVINE”

U Banja Luci je 10. 03. 2001. godine, u organizaciji četiri nevladine organizacije – SGV-PR, HNV, VKBI i Krug 99 - održan je Okrugli sto na temu: ”Provođenje odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o konstitutivnosti naroda u entitetima Bosne i Hercegovine”. Okrugli sto je okupio 68 učesnika iz Federacije BiH i Republike Srpske. Medu učesnicima Okruglog stola bili su i predstavnici zakonodavne i izvršne vlasti iz oba bosanskohercegovačka entiteta. Iz Republike Srpske bili su prisutni i govorili: gospodin Dragan Čavić, potpredsjednik Republike Srpske i gospodin Petar Kunić, potpredsjednik Vlade Republike Srpske. Iz Federacije Bosne i Hercegovine prisustvovali su i govorili: gospodin Enver Kreso, predsjednik Zastupničkog doma Parlamenta Federacije BiH i gospodin Ivo Komšić, predsjednik Doma naroda Parlamenta Federacije BiH. Komšić je prisustvovao i u svojstvu predsjednika Hrvatskog narodnog vijeća BiH.

Na Okruglom stolu govorila su 24 učesnika. Veliki interes za rad Okruglog stola pokazali su mediji iz oba entiteta. Takav odnos medija omogućio je uspješnu promociju stavova i prijedloga učesnika Okruglog stola u demokratskoj javnosti Bosne i Hercegovine.

Kao zajedničko stanovište u svim diskusijama izneseni su ovi zaključci:

1. Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o konstitutivnosti naroda je konačna i obavezujuća za strukture vlasti u oba entiteta;

2. Provođenje Odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine nužno je ubrzati i učiniti istovremeno i u Parlamentu Federacije BiH i u Narodnoj skupštini Republike Srpske;

3. S provođenjem Odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o konstitutivnosti naroda na cijelom prostoru države Bosne i Hercegovine, UKIDA SE POSTOJEĆA DISKRIMINACIJA SRPSKOG NARODA U FEDERACIJI I BOŠNJAČKOG I HRVATSKOG U REPUBLICI SRPSKOJ I OMOGUĆUJE DRŽAVI BOSNI I HERCEGOVINI DA OSTVARI SVOJU INTEGRACIJU U VIJEĆE EVROPE;

4. AMANDMANI NA USTAV FEDERACIJE

BIH I USTAV REPUBLIKE SRPSKE MORAJU GARANTIRATI RAVNOPRAVNOST BOŠNJAČKOG, HRVATSKOG I SRPSKOG NARODA JEDNAKO U OBA ENTITETA I CIJELOM PROSTORU DRŽAVE BOSNE I HERCEGOVINE. Amandmani na entitetske ustave moraju spriječiti DISKRIMINACIJU GRAĐANA I NARODA PO BILO KOM OSNOVU.

Učesnici Okruglog stola podržali su prijedloge iznesene u uvodnom referatu, u ime četiri nevladine organizacije, i smatraju neophodnim da se u pripremi amandmana na Ustav Republike Srpske i Ustav Federacije BiH OSIGURA nekoliko bitnih aspekata, a koji proističu iz Odluke Ustavnog suda BiH:

1. Autohtoni narodi Bosne i Hercegovine, pojedinačno - Bošnjaci, Hrvati i Srbi, zajedno s ostalim narodima i u Federaciji BiH i u Republici Srpskoj imaju USTAVNI POLOŽAJ KONSTITUTIVNOG I RAVNOPRAVNOG NARODA;
2. Entiteti države Bosne i Hercegovine su istovremeno i entiteti građana i entiteti konstitutivnih ravnopravnih naroda, nabrojanih pojedinačno u tekstu amandmana s njihovim historijskim imenom: bošnjački, hrvatski i srpski narod;
3. Svoju ravnopravnost bošnjački, hrvatski i srpski narod, zajedno s ostalim, ostvaruju i ustavnim konstituiranjem Doma naroda u Republici Srpskoj, u Federaciji BiH i Doma naroda u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.
4. Učesnici Okruglog stola smatraju da vitalne nacionalne interese čine ova osnovna pitanja:
   A/USTAVNI POLOŽAJ RAVNOPRAVNOSTI SVAKOG NARODA POJEDINAČNO I SVIH ZAJEDNO NA CIJELOM PROSTORU DRŽAVE BiH;
   B/RAZVOJ I ZAŠTITA NACIONALNOG IDENTITETA BOŠNJAČKOG, HRVATSKOG I SRPSKOG NARODA I PRIPADNIKA OSTALIH NARODA;
   C/RAZVOJ KULTURE I KULTURNIH INSTITUCIJA SVAKOG AUTOHTONOG NARODA POJEDINAČNO U BOSNI I HERCEGOVINI;
   D/RAZVOJ I RAVNOPRAVNA UPOTREBA JEZIKA SVAKOG NARODA POJEDINAČNO U BOSNI I HERCEGOVINI;
   E/ZAŠTITA VJERSKIH SLOBODA I JEDNAKOG ZAKONSKOG POLOŽAJA VJERSKIH ZAJEDNICA BiH.

Učesnici Okruglog stola smatraju da je provođenje Odluke Ustavnog suda o konstitutivnosti naroda sastavni dio realizacije Daytonskog mirovnog sporazuma u sferi

zaštite jednakih ljudskih prava državljana Bosne i Hercegovine i da omogućuje donošenje stalnog izbornog zakona, te osigurava masovniji i održiv povratak izbjeglica.

Sarajevo, mart/ožujak 2001.

(Luka Markešić, iz brošure o okruglom stolu: PROVOĐENJE ODLUKE USTAVNOG SUDA BIH O KONSTUTIVNOSTI NARODA U ENTITETIMA BOSNE I HERCEGOVINE, Sarajevo, aprila/travnja, 2001, 66-68.)

(*"Bosna i Hercegvoina – mogućnosti i perspektive razvoja"*, Naučno istraživački projekat, osnovali 1994. Akademija nauka i umjetnosti, Institut za ekonomiku i organizaciju, Ekonomski institut i Agencija za istraživanje i programiranje razvoja "Bosna", Sarajevo.

- Odbor projekta za okrugli stol i deklaracviju: *Deklaracija o nužnosti izmjene ustava Bosne i Hercegvoine i o ustrojstvu "Federalne Republike Bosne i Hercegvoine",* (nacrt), Okrugli stol u Akademioji nauka i umjetnosti BiH, Sarajevo, august/kolovoz 2003, 37-48)

NERAVNOPRAVNI POLOŽAJ HRVATSKOG NARODA U BiH

Uvod u rad ove konferencije može biti prijedlog HNVBiH-a za konferenciju koja je održana na Butmiru u Sarajevu 20.10. 2009. godine. Tada je poslan naš prijedlog pod naslovom - *PRAVEDNO UREĐENJE BOSNE I HERCEGOVINE.* Tema pak ove naše konferencije, kako je najavljeno u pozivnici, zapravo je istovjetna – *NERAVNOPRAVNI POLOŽAJ HRVATSKOG NARODA U BiH.* Neravnopravnost, naime, o kojoj se ovdje želi govoriti proizlazi iz uređenja BiH kako je doneseno u Daytonskom sporazumu i, što je još gore, ni takvo se uređenje ne provodi jednako i pravedno na cijelom teritoriju i prema svim ljudima i narodima BiH. Odatle uglavnom i neravnopravni položaj Hrvata u BiH i naš zahtjev za pravednim uređenjem Bosne i Hercegovine.

Sve rasprave o BiH, kako njezinom ustavnom uređenju, tako i o njezinom putu k euroatlantskim integracijama, treba zasnovati na aktualnom stanju u kojemu se nalazi bosansko-hercegovačko društvo i država. To je stanje obilježeno sljedećim karakteristikama:

1. Institucije države su nefunkcionalne. Parlament Skupštine BiH i Vijeće ministara su blokirani stranačkim interesima, sudstvo i tužilaštvo su neefikasni.
2. Entitetska podjela države onemogućava stvaranje jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH, održava i produbljuje neravnopravnost naroda i proizvodi stalne političke napetosti.
3. Demokracija je suspendirana, krše se temeljna ljudska prava zagarantirana Ustavom BiH.
4. Država i njezine institucije se sve više konfesionaliziraju, vjerske i nacionalne razlike se produbljuju, društvo se sve više dijeli na toj osnovi.

Ove karakteristike pokazuju duboku krizu ljudi i naroda u BiH, koja pogađa sve ljude i narode u BiH, posebno Hrvate koji su najmanji konstitutivni narod, u ratu najviše raseljeni i sada raspršeni na cijelom teritoriju BiH i drugdje u svijetu. Ta se kriza očituje osobito u neravnopravnosti koju taj narod doživljava posebno i zajedno s drugima, konstitutivnim narodima – Bošnjacima, Hrvatima i Srbima - te još više s nacionalnim manjinama i

kategoriji "ostalih". Zato Hrvatsko narodno vijeće u BiH traži stalno pravedno uređenje Bosne i Hercegovine u kojem će Hrvati prestati biti neravnopravni i postati ravnopravni sa svima drugima u ovoj zemlji. Da bi se to postiglo, potrebno je činiti opravdane promjene na lokalnoj i globalnoj razini zajedničke nam domovine i države BiH:

1. BiH se mora graditi kao suverena, demokratska, pravna i sekularna država. Samo se na taj način osigurava građanima život, dom, rad, vlasništvo, te se rješavaju individualni i društveni problemi, od mladih do starih žitelja države, bez obzira na njihovu nacionalnu, kulturnu i vjersku raznolikost. Hrvati, koji su brojčano manji od drugih konstitutivnih naroda, mogu samo pod zaštitom takve države živjeti zajedno s drugima bez ugroženosti, u sigurnosti, slobodi i miru.
2. Podjela BiH na dva entiteta je protivna geografskoj prirodi i povijesti zemlje, te je takvo uređenje države nefunkcionalno, nepravično i nedemokratično za sve narode i građane. Njime se naime provodi diskriminacija, te onemogućuje ravnopravnost i zajedništvo naroda i građana BiH, što pogađa posebno Hrvate kao manji konstitutivni narod raspršen na cijelom teritoriju države.
3. Tro-entitetsko uređenje BiH je još gore od dvo-entitetskog, koje je također nepravično i nefunkcionalno za Hrvate naseljene različito u cijeloj BiH. Takvo ustavno uređenje BiH bi većinu Hrvata pretvorilo u nacionalnu manjinu u entitetima drugih dvaju naroda, dovelo u izolaciju u samom hrvatskom entitetu, a potom potaknulo iseljavanje i nestanak, što se i sada već događa. Niti jedan narod u BiH ne može prihvatiti život neravnopravnosti pod isključivom vlašću ili dominacijom drugoga naroda.
4. Novi model uređenja države mora biti zasnovan na pravdi, principima funkcionalnosti i racionalnosti, koje neovisno predlaže također Biskupska konferencija BiH. Regionalizacija ili kantonizacija cijele BiH, s najviše tri razine vlasti, može ukloniti nepovjerenje i političke napetosti, postojeću neravnopravnost naroda i građana i strah od asimilacije i nestanka. Onim područjima naše zemlje koja su tradicionalno prostorno, ekonomski i kulturno bila zasebne cjeline, a kojima je nanesena posebna nepravda protjerivanjem i raseljavanjem naroda, kao što je npr. Bosanska Posavina, mora se osigurati stvaranje zasebnih regionalnih ili lokalnih samoupravnih jedinica unutar BiH.
5. Svaki novi oblik uređenja države mora također garantirati ravnopravnost unutar pojedinih naroda. Stvaranjem triju entiteta svi narodi bi u većem dijelu BiH bili diskriminirani i unutar svojeg nacionalnog korpusa, kao što su već sada diskriminirani dijelovi sva tri naroda u pojedinim područjima BiH i prisiljeni na dalje iseljavanje.
6. Daytonski sporazum se pokazao defektnim posebno u ostvarenju povratka ljudi po aneksu 7. Sve razine vlasti BiH moraju zato osigurati ravnopravnost naroda i građana jer je to uvjet za održivi povratak prognanih i raseljenih osoba, bez čega propada i taj sporazum.
7. BiH treba imati jedan gospodarski sustav na cijelom svom prostoru, povezati se s drugim državama ove regije, te drugim državama svijeta, kako to zahtijeva naša era globalizacije. Samo na taj način može se sačuvati i graditi vlastiti gospodarski prosperitet.
8. Država BiH treba prirodom svoga uređenja poticati izgradnju kulture i obrazovanja, koji su istodobno značajni za identitet svakog naroda i za stvaranje zajedništva s drugim narodima u suvremenom pluralističkom svijetu. Zato treba hitno ukloniti sramotni protucivilizacijski model "dviju škola pod jednim krovom".

Izgradnja takve Bosne i Hercegovine je moralni imperativ za sve ljude i narode u BiH radi uklanjanja postojećeg zla i postizanja pojedinačnog i općeg dobra. U ostvarenju toga cilja očito je neophodna pomoć međunarodne zajednice, posebno od strane Sjedinjenih Američkih Država (SAD) i Europske Unije (EU), koji zaslužuju već našu iskrenu zahvalnost, ali očekujemo također još veću njihovu solidarnost za dovršenje onoga što je već postignuto s njihovom pomoću.

(HNVBiH, Konferencija – Sarajevo, 5. veljače 2010)

Moto ove naše konferencije jest: *Izgradnja evropske BiH.* Stav HNVBiH u prošlosti i danas ostaje isti: izgradnja BiH kao suverene, demokratske, pravne i sekularne države, u kojoj će biti ostvarena ljudska prava i ravnopravnost građana i naroda na njezinom cijelom teritoriju.

Što se tiče rada u prošlosti, dovoljno je ovdje iznijeti samo nekoliko odredbi, koje su obilježavale djelovanje HNVBiH-a:

1. Sabor Hrvata BiH, održan 6. veljače 1994. u Sarajevu, na kojem je osnovano Hrvatsko narodno vijeće kao izvršno tijelo toga Sabora, opredjeljuje se na prvom mjestu za državu BiH kao "vitalni interes hrvatskog naroda" kao i "svakog od njezinih naroda", kako stoji u deklaraciji toga Sabora.

2. Sabor Hrvatskog narodnog vijeća BiH, održan u Sarajevu 7. veljače 1998., zalaže se posebno za "demokratsku, decentraliziranu i sekularnu BiH, izgrađenu na suvremenim dostignućima zapadne demokracije, u kojoj će biti zagarantirana ljudska prava i građanske slobode, nacionalan ravnopravnost i socijalna pravda, te osigurati uvjeti za razvoj institucija civilnog društva", te upozorava ozbiljno na "opstruiranje ili sporo provođenje odluka Daytonskog sporazuma".

3. Sabor Hrvatskog narodnog vijeća BiH, održan u Sarajevu 19. veljače 2000., traži "cjelovito provođenje i dogradnju Daytonskog sporazuma radi bolje i brže izgradnje pravne države u kojoj će svi ljudi i narodi biti konstitutivni i jednakopravni na cijelom teritoriju i u svim institucijama države". Pod tom dogradnjom misli i predlaže projekt "kantonizacije na cijelom teritoriju BiH", odnosno "formiranje samoodrživih kantona na cijelom prostoru i njihova federalizacija u cjelovitu državu", kako ga je HNVBiH ponudio još "na prvom Saboru 6. IL 1994. godine i koji je poslužio kao osnovica Washingtonskog sporazuma".

Bez toga, kaže se u deklaraciji Sabora, nemoguće je izgrađivati "suvremeno gospodarstvo", niti svoj "kulturni identitet" u BiH. Nekoliko godina života i rada ovakvih civilnih društava je kratko za postizanje tako velikih i uzvišenih projekata i ciljeva, ali HNVBiH može biti sigurno ponosan na ono što je do sada činio u ostvarenju svojih opredjeljenja glede države BiH, njezina unutarnjeg uređenja, ljudskih prava i prava naroda u svim područjima života, individualnog i socijalnog, političkog, kulturnog i vjerskog, bez obzira na sve otpore i protivnosti koje je morao doživljavati od strane protivnika takvog opredjeljenja.

4. Sabor Hrvatskog narodnog vijeća BiH, održan u Sarajevu 12. veljače 2005, izrazio je svoj stav tezom: Promjena Daytonske u Evropsku BiH. Tada smo, ponajprije, konstatirati: Daytonski sporazum, po kojem je formirana Daytonska BiH, zaustavio je rat, ali nije zaustavio onu politiku koja je bila uzrok rata u BiH! Nažalost, ta politika i dalje postoji i djeluje: to je politika podjele i uništenja BiH kao suverene, nezavisne i cjelovite države. I dok se ne zaustavi, odnosno ne porazi ta politika, nema ni trajnoga i pravednoga mira u BiH, pa ni u cijeloj regiji Balkana. Zato je doista potrebno pristupiti dogradnji Davtonskog sporazuma, počevši od samog ustava, kao aneksa 4 toga Sporazuma. Možda je Daytonski ustav, kao dio cjeline Daytonskog sporazuma, i bio nužan i koristan za zaustavljanje rata u BiH, ali nije doveo do promjene i politike koja je povela rat i dalje ga potiče specijalnom propagandom.

Tako je postao kočnicom mjesto da bude poticaj daljem razvoju izgradnje BiH kao jedne samostalne i suverene europske države.

To otvoreno potvrđuju i neki od tvoraca Daytonskog sporazuma i njegova ustava, kako je izjavio Richarde Holbrooke. Tomu se pridružila i skupina 24 evropskih političara i uglednih ličnosti sa svojom inicijativom o "daljnjoj nadgradnji" Daytonskog sporazuma o BiH (Tadeusz Mazowiecky, Hans Koschnik, Bronislav Gjermek, Doris Pack, Philippe Morillo.). Među njima su, dakle, i oni kojima je ova zemlja dobro poznata, jer su bili u njoj za vrijeme rata ili neposredno nakon njega, te je tim vjerodostojniji i značajniji njihov stav. Ali, kao da se sve to obija u gluhe uši odgovornih u Međunarodnoj zajednici za provođenje Daytonskog sporazuma i njegova ustava, opravdavajući to nepostojanjem političke volje unutar samih naroda u BiH, kako se to očito izražava u njihovim sadašnjim političkim nacionalnim partijama na vlasti. Tako se nalazimo u zatvorenom krugu bosansko-hercegovačke političke stvarnosti iz kojega je nemoguće izaći bez prihvaćanja novih ideja i projekata o izgradnji države BiH.

5. Na petom saboru, održanom 6. veljače 2007. u Sarajevu, potvrđen je kontinuitet rada HNVBiH, kako je izraženo u slijedećim stavovima:

- HNVBiH smatra da je potrebna promjena Daytonske u Evropsku BiH. Dayton je zaustavio rat, ali ne i politiku koja je bila uzrok rata u BiH. Radi toga valja ustrajavati na novim ustavnim rješenjima uređenja BiH kao moderne, demokratske i sekularne evropske države, kao i na reformama koje se nedopustivo sporo provode, kako bi se osigurala prava na život, dom, rad, vlasništvo, te rješavali individualni i socijalni problemi, napose najugroženijih: djece, mladih i umirovljenika. Unutarnji mir u BiH je najsigurniji temelj naše države i potrebno ga je tako osigurati da se trajno spriječe neprijateljstva medu ljudima i narodima ove zemlje.

- Ustavom BiH i odlukom Vrhovnog suda BiH, u BiH su konstitutivni narodi Bošnjaci, Hrvati i Srbi. Ovakav ustavni položaj naroda treba da omogući jednakopravnost naroda na cijelom prostoru BiH, tj. u oba entiteta i u svim kantonima FBiH. Dosljednim provođenjem odredbi o konstitutivnosti naroda uklonili bi se razlozi za sada prisutne nacionalizacije teritorija i etničke podjele BiH, za nacionalnu regionalizaciju, majorizaciju i dominaciju bilo koga naroda. Glavna zadaća HNV BiH je bila i bit će dosljedna provedba odluke Ustavnog Suda BiH, jer u praksi dominira načelo neravnopravnosti i nacionalistički monopol. Time su posebno pogođeni manje brojni pripadnici pojedinih naroda na određenoj teritoriji. Takvo stanje stvara i osjećaj da su manje brojni nepoželjni i da nemaju perspektivu na tim prostorima.To se može i treba izmijeniti na način da se ustavom zagarantirana ravnopravnost naroda dosljedno sprovodi na cijelom prostoru i na svim razinama vlasti.

- BiH treba imati jedan gospodarski sustav na cijelom svom teritoriju, te se intenzivno povezati s drugim državama ovog regiona i drugim državama svijeta u ovoj eri globalizacije. Samo na taj način može sačuvati i graditi vlastiti gospodarski prosperitet. Tranzicija u BiH ne može se ostvariti ako ne bude odlučne i trajne borbe protiv korupcije, sive ekonomije, utaje poreza i organiziranog kriminala, i ako se ne sankcioniraju kriminalni akti kao izvor bogaćenja i društvene moći. Tradicija, kultura i povijest ovih prostora zahtijeva normativno, politički i ekonomski stvarni tretman čovjeka kao slobodnog bića koje će osigurati vjeru u BiH kao produktivnije društvo za koje se vrijedi zalagati. Samo tako reforme imaju smisla, mogu dobiti podršku građana i mogu opravdati visoke socijalne troškove, koje građani

osjećaju u niskom kvalitetu svog života. U dosadašnjoj praksi pružanja pomoći R Hrvatske nije bilo pravične raspodjele, odnosno pomoć je dostavljana institucijama u samo jednom dijelu BiH. Sabor smatra da je neophodno sredstva, koja R Hrvatska iz svog proračuna odvaja za Hrvate u BiH, raspoređivati u regijama gdje je hrvatski narod u manjini, i to putem neposrednih ulaganja u konkretne projekte kako bi se osiguralo produktivno zapošljavanje i opstanak prije svih povratnika i prognanih, ali i onih koji zbog nedostatka posla i osiguranja egzistencije razmišljaju o odlasku.

- Živeći stoljećima u BiH i dijeleći sudbinu sa svim drugim koji su ovdje živjeli, Hrvati su stvorili i danas stvaraju vlastite vrijednosti u oblastima društvenog, gospodarskog, kulturnog i duhovnog života. Zato je potrebno da Hrvati BiH čuvaju i izgrađuju svoj vlastiti nacionalni, kulturni i duhovni identitet, te se povezuju s kulturama i vrednotama drugih. Na taj način dolazi se do međusobnog obogaćivanja i omogućavanja istinskog dijaloga kultura i vrednota.

- HNVBiH smatra da povratak prognanika nije ostvaren u BiH. U entitetu RS gotovo ga i nema, kao što se pokazuje u Bos. Posavini i Banjalučkoj regiji. Doista nema mogućnosti povratku prognanika bez izgradnje države koja štiti ljudska i narodna prava, bez priznanja konstitutivnosti naroda i njegovog sprovođenja na svim razinama vlasti uključujući i lokalnu, bez regionalizacije ili kantonizacije zemlje, bez obnove gospodarstva, bez poštivanja zajedništva i različitosti kulture i obrazovanja. Zato treba stalno upozoravati na taj problem i tražiti pravedno rješenje, bez kojega postaje neuspješan i propao konačno cijeli Daytonski sporazum.

- HNVBiH smatra da je bez odlaganja potrebno pristupiti promjeni Izbornog zakona Bosne i Hercegovine. Sadašnja rješenja u tom zakonu su neodrživa, jer onemogućavaju ravnopravnost i potiču diskriminaciju građana i naroda. Ne dovodeći u pitanje pravo na dvojno državljanstvo, Hrvati BiH ne trebaju glasati na izborima R Hrvatske, jer nisu dijaspora.

- Dosadašnja administrativna pozicija Sarajeva ne odgovara funkciji glavnoga grada BiH. Zato, imajući u vidu specifičnosti BiH kao države, HNV smatra da Sarajevo treba urediti kao distrikt.

Promjenom unutarnjeg uređenja do evropske BiH

HNVBiH je pokrenuo inicijativu pravednijeg unutarnjeg uređenja BiH promjenom ustava BiH na svom saboru 6. 02. 2008. Time se želi ispraviti nedostatke koje u sebi ima ustav kao anex 4 Daytonskog sporazuma, te omogućiti brža integracija BiH u Evropsku Uniju.

Naime, iako je uvodni tekst ustava prihvatljiv s njegovim idejnim stavovima (vidi dolje tekst u *Napomeni)*, neprihvatljivo je ono što nakon toga u tom ustavu *slijedi*:

a) nepravda o entitetskoj podjeli BiH, te stav o nadležnosti države BiH nad entitetima i kantonima (usp. Čl. I, 1-7);

b) neravnopravnost i diskriminaciju ljudi i naroda na cijelom teritoriju BiH, što onemogućuje posebno povratak izbjeglicama i raseljenim osobama (usp. Čl. II, 1-8).

Mi se kao nevladina udruga uključujemo rado u ovaj nužni politički poduhvat radi naše ljudske moralne i društvene odgovornosti, jer je ustav djelo svih ljudi i naroda, jednako udruga civilnog društva kao i političkih partija ove države.

Imajući u vidu gornje stavove, HNVBiH predlaže da se u javnoj raspravi o budućem ustavu poštuju ne samo politički interesi nego i moralna načela radi postizanja zdravog kompromisa i trajnog mira zemlje:

1. U izgradnji pravne i demokratske države BiH: Ustav BiH treba graditi suverenu, demokratsku, pravnu i sekularnu državu kao evropsku BiH, koja osigurava život, dom, rad, vlasništvo, te rješava individualne i socijalne probleme od mladih do starih žitelja zemlje, bez obzira na njihovu nacionalnu, kulturnu i vjersku raznolikost, kako je izraženo jasno već u Deklaraciji prvoga Sabora Hrvata BiH u Sarajevu, 6. 02. 1994. To znači izgradnju države na temelju pravde, bez koje ona postaje sijelo kriminala i "razbojnička družina" (Augustin).

U tom smislu, HNVBiH je sada odlučno protiv tro-entitetske podjele BiH na nacionalističkoj osnovi, kako predlažu sada neki političari, kao i protiv ostanka i utvrđivanja dvoentitetske podjele. Stvaranjem trećeg entiteta samo za Hrvate u BiH: a) legalizira se već izvedeno moralno i politički nedopustivo etničko čišćenje Hrvata u RS, b) provodi se novo takvo etničko čišćenje Hrvata, Bošnjaka i Srba iz onih entiteta BiH koji bi pripadali drugim narodima. te c) priprema se mogući nestanak Hrvata iz novoformiranog hrvatskog entiteta novim tzv. "humanim preseljavanjem" u Hrvatsku ili diljem svijeta. Formiranjem takvog entiteta u raznim dijelovima BiH takozvanim *diskontinuitetom teritorija* samo je još jedno lažno obećanje bez ikakvog stvarnog pokrića, sračunato (ako nije opet političko) lukavstvo manipuliranja narodom. To bi bilo, zapravo, ponovno provođenje podjele, opasnost nemira i novih nepovjerenja i sukoba koji bi vodili i konačnom rastakanju države BiH. Daytonski sporazum, pak, ne znači samo prestanak rata nego i izgradnja BiH s evropskim profilom pravne države kao jedinstva u raznovrsnosti političkog, nacionalnog, kulturnog i vjerskog uređenja.

Radi potvrde suverenosti BiH kao pravne države, mi predlažemo da se u ustavu odredi pravna nadređenost države na području svih drugih mogućih unutarnjih podjela, te da joj se radi toga povrati riječ *Republika* i država naziva *Republika BiH!*

2. U provođenju održivog povratka: Ustav treba jasno i odlučno odrediti stav prema prognanicima prošlog rata, odnosno izbjeglicama i raseljenim osobama, kojim bi se onemogućilo neprovođenje i opstrukcija održivog povratka prognanika, bilo izbjeglih ili raseljenih, u BiH. Doista, nema mogućnosti njihovom održivom povratku bez izgradnje pravne države koja štiti ljudska i narodna prava, bez priznanja konstitutivnosti naroda, bez obnove gospodarstva, bez poštivanja zajedništva i različitosti kulture i obrazovanja. Razumljivo je, naime, da ni Bošnjaci, ni Hrvati, ni Srbi ne mogu prihvatiti život neravnopravnosti pod isključivom vlašću ili dominacijom drugoga naroda. A bez toga postaje neuspješan i propao konačno cijeli Daytonski sporazum. Radi toga tražimo posebno da se omogući održivi povratak Hrvata u Bosanku Posavinu, kao i Bošnjaka u istočnu i Srba u zapadnu Bosnu.

3. U poštivanju konstitutivnosti naroda na cijelom teritoriju BiH: Ustav treba ugraditi odluku Ustavnog suda BiH o konstitutivnosti naroda iz godine 2000, jer je ta konstitutivnost naroda - Bošnjaka, Hrvata i Srba – neporeciva povijesna stvarnost BiH. Zato se ona mora

urediti tako da je svaki od tih naroda prisutan i ravnopravan na cijelom teritoriju BiH kao multietničke države, poštujući jednako sve nacionalne manjine u njoj.

Istodobno treba garantirati i *ravnopravnost unutar pojedinih naroda*: Hrvati u većim dijelovima BiH bili bi naime diskriminirani unutra samog hrvatskog nacionalnog korpusa ako bi stvaranje trećeg entiteta bilo samo na teritoriju Hercegovine i područja zapadne Bosne (Prozor, Livno, Duvno, Kupres…), a slično tako i Bošnjaci i Srbi bili diskriminirani unutar svojeg nacionalnog korpusa ako bi znatan dio bio izvan njihovih nacionalnih entiteta.

4. U izgradnji gospodarskog sustava: Ustav treba imati *jedan gospodarski sustav na cijelom teritoriju*, te se povezati posebno s drugim državama ovoga regiona, te drugim državama svijeta u ovoj eri globalizacije. Na taj način može samo čuvati i graditi vlastiti gospodarski prosperitet.

5. U kulturi i obrazovanju: Ustav treba potaknuti izgradnju kulture i obrazovanja, koji su osobito značajni za izgradnju vlastitog identiteta naroda u suvremenom pluralističkom svijetu. Potrebno je, naime, s jedne strane, čuvati svoju kulturu i vrednote u njoj, a s druge strane izgrađivati zajedništvo s kulturama i vrednotama drugih. Suprotno tomu je anticivilizacijsko i protiv-odgojno obrazovanje djece kao što je model – *dvije škole pod jednim krovom.*

Nakon gornje opservacije i navedenih stavova, očito je da nam na temelju pravde treba ustavno drugačija pravna i demokratska organizacija društva i države, koja se najvjernije izražava pojmom *regionalizacije države*. Mi smo uvjereni da regionalizacija cijele BiH, a ne samo jednog dijela, Federacije BiH, kako je predlagao projektom kantonizacije još u jeku rata Sabor Hrvata u Sarajevu, 6. veljače 1994, može jedino ukloniti nepovjerene i neprijateljstvo (i ratove) među ljudima i narodima ove zemlje i stvoriti pravedni mir kao temelj i cilj države BiH. Tako se jedino uklanja i osjećaj postojeće ugroženosti, zbog opasanosti asimilacije ili dominacije, i to ne samo pojedinaca i nacionalnih manjina nego i samih konstitutivnih naroda – Srba i Hrvata u FBiH, a Bošnjaka i Hrvata u RS – kao i diskriminacije unutar njihovih nacionalnih korpusa. Po tom uređenju Bosanska Posavina, kao i druga područja zemlje kojima je nanesena nepravda, mogu biti posebne regionalne jedinice unutar BiH. Tada je moguće ispraviti učinjenu im tešku nepravdu, ukloniti veliko zlo podjele zemlje na sadašnje entitete i stvoriti novo uređenje države na temelju pravde, bez koje je nemoguć mir i neodrživa sama država. Dao Bog da i mi jednom mognemo doživjeti državu BiH utemeljenu na pravdi te *radost mira kao plod pravde (pax opus justitiae)*

Napomena:

Prema samom uvodu (prolegomena), polazište i cilj Daytonskoga ustava glasi ovako:

1. Zasnovano na poštivanju ljudskog digniteta, slobode i jednakosti, posvećeni miru, pravdi, toleranciji i pomirenju,

2. uvjereni da demokratske strukture vlasti i pravični postupci najbolje stvaraju mirne odnose unutar pluralističkog društva,

3. u želji da promoviraju opću dobrobit i ekonomski razvoj kroz zaštitu privatnog vlasništva i promociju tržišne ekonomije,

4. vođeni principima i svrhama Povelje Ujedinjenih naroda, opredijeljeni za suverenitet, teritorijalni integritet i političku nezavisnost Bosne i Hercegovine u skladu s međunarodnim pravom, odlučni da osiguraju puno poštovanje međunarodnog humanitarnog prava,

inspirirani Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, međunarodnim ugovorima o građanskim i političkim pravima i o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima, i Deklaracijom *o pravima lica koja pripadaju nacionalnim, etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama, kao i drugim instrumentima ljudskih prava, podsjećajući na Osnovne principe dogovorene u Ženevi, 8. 9. 1995. godine, i u New Yorku, 26. 9. 1995. godine, Bošnjaci, Hrvati i Srbi kao konstitutivni narodi (zajedno s drugima) i građani Bosne i Hercegovine ovdje određuju daje Ustav Bosne i Hercegovine kako slijedi: …* (postojeći tekst ustava)

(Luka Markešić, HNVBiH, Sarajevo, 6. 02. 2009)

POLITIČKA
I MORALNA TRAGEDIJA
HRVATSKOG NARODA BiH

Deran tlači narod moj. O narode moj,
vladaoci te tvoji zavode i raskapaju put kojim hodiš
(Izaija 3,11-12).

Čujte, dakle, ovo, narode ludi i bezumni:
oči imaju, a ne vide, uši imaju, a ne čuju
(Jeremija 5,21-22).

Ovako govori Bog Gospod: Ja ću otvoriti vaše grobove,
izvesti vas iz vaših grobova, narode moj
(Ezekijel 37,12).

Uvod

Zamoljen sam da u ovom broju *Statusa* koje obrađuje temu *Unutaretnički / Unutarnacionalni dijalog: potreba ili iluzija* sudjelujem svojim prilogom o sadašnjem stanju Hrvata BiH, i to upravo radi same *teme dijaloga,* u kojemu se nikada ne odustaje od razgovora u traženja istinitog i pravednog rješenja problema i u tragičnoj situaciji postojanja. Mislio sam, naime, i sad još više mislim, da hrvatski narod doživljava već dulje vrijeme svoju političku i moralnu tragediju. Štoviše, taj starodrevni narod stoji pred opasnošću gubitka ne samo svoga identiteta nego i svojeg fizičkog postojanja u budućoj povijesti BiH. Jer, kao što je poznato, dosadašnjom pogrešnom politikom, pod vodstvom stranke HDZ BiH, hrvatski narod je izgubio oko polovice demografskog broja ljudi i sve više gubi svoju samosvijest o sebi, svojem nacionalnom identitetu i političkom biću konstitutivnog naroda u BiH. To je nešto slično gubljenju dostojanstva čovjeka, što, nažalost, kao da ovaj narod uopće ne pogađa, gledajući njegovu slijepu privrženost svom političkom vodstvu kao svom grobaru. Za vrijeme rata između Hrvata i Bošnjaka u BiH, godine 1993, govorio sam da pripremam nadgrobni govor svom hrvatskom narodu BiH. Potom sam zaustavljanjem toga rata pohranio taj govor, koji očito treba opet izvaditi iz privatne arhive i objaviti uz smrtovnicu pokojnog naroda. Hoće li nam ovaj dijalog nešto pomoći, teško je vjerovati, ali valja u duhu kršćanske nade pokušati nadajući se i protiv nade, kako je apostol Pavao govorio kršćanima u rimskom carstvu, čija se nada ipak nije iznevjerila. Valja pokušati u smislu gesla nepopravljivih optimista: budimo realni, učinimo ono što je nemoguće!

1. Identitet Hrvata u BiH!?

S ovim pitanjem počinjem, ne samo zato što mi je ono postavljeno kao prvo od uredništva *Statusa* nego i zbog aktualnosti pitanja identiteta Hrvata BiH poslije prošlih izbora za predsjednika Hrvatske, izbora između dvaju suprotno postavljenih kandidata Ive Josipovića i Milana Bandića.

Analizom tih izbora dolazi se do nekih koliko zanimljivih toliko tragičnih zapažanja. Ovi izbori, kako pišu uvaženi komentatori, pokazuju slijedeće trendove:

1. hercegovinizaciju svih Hrvata u BiH, od Gruda do Orašja i od Bihaća do Tuzle, premda su Hrvati u BiH po svom identitetu različito obilježeni zavičajnim ili regionalnim oznakama;

2. prihvaćanje nametnute odrednice Hrvatima BiH kao dijaspori hrvatskog naroda u jedinoj domovini Hrvatskoj, premda većina onih koji nisu izašli na izbore (dvije trećina) to može poreći;

3. poricanje svojeg političkog statusa kao konstitutivnog političkog naroda u BiH, premda iste dvije trećine Hrvata koje nisu izašle na izbore to isto može demantirati;

4. suprotnost političkog opredjeljenja Hrvata Hrvatske i BiH izborom posve različitih kandidata za predsjednika Hrvatske, u kojem većina za Bandića (oko 94%) i manjina za Josipovića (oko 6%) glasova prestaje biti važna, ako se zna da je glasovala samo jedna trećina Hrvata i da su većina onih koji nisu izašli na izbore skloniji Josipoviću negoli Bandiću;

5. potvrda kontinutiteta pogrešne politike Tuđmana, Šuška i Bobana prema Hrvatima BiH u prihvaćanju Bandićeve politike o trećem entitetu kao podjeli BiH.

Bandićeva pobjeda u BiH je zapravo Pirova, lažana pobjeda, koja donosi više štete nego koristi pobjedniku i onima koji su za njega glasovali, pa i za cijeli hrvatski narod u BiH. Ona naime pokazuje očito političku, moralnu i vjersku manipulativnost Hrvata BiH, njihovu političku nezrelost, neodgovornost i opću dezorijentaciju. Štoviše, oni se na taj način i getoiziraju u sebi, izoliraju od drugih, odvajajući se i od većine Hrvata u Hrvatskoj. Lažnost te pobjede vidi se također iz toga što je za Bandića glasalo samo oko trećina potencijalnih glasača. Dvije trećine, pak, nije uopće glasalo, i oni bi vjerojatno glasali prije za Josipovića negoli za Bandića, čija je izborna propaganda okupila uglavnom sve njegove vjer(e)nike, pa i nacionalističke dijelove Katoličke crkve, posebno u Hercegovini.

Nakon ovih konstatacija, koje je nemoguće razumno opovrgavati bilo kakvim razlozima, nemoguće je uopće govoriti o jednom identitetu Hrvata u BiH. Naime, hrvatski narod je bio raspršen na cijelom teritoriju BiH i njegov identitet je bio obilježen posebno zavičajima ili regijama u kojima je stoljećima živio i radio. Zato je posve pogrešno htjeti sve te različitosti poklopiti oznakom jednog zavičaja ili regije, pod parolom jedinstva svih Hrvata, kao što to sada žele izvjesni politički mešetari iz Hercegovine, potpomognuti čak od određenih crkvenih ličnosti ili krugova. Ovdje ću navesti kao primjer moj rodni zavičaj i regiju Rame, koja je uvijek, sve do socijalističko-komunističke podjele BiH po srezovima, pripadala području Bosne, a ne Hercegovine, sve od srednjovjekovnog, preko osmanskog, austrougarskog i staro-jugoslavenskog perioda povijesti Bosne i Hercegovine.

I sada su se našli neki hercegovački vele-učenjaci koji, ostajući vjerni svojoj poznatoj socijalističko-komunističkoj prošlosti, svim propagandnim sredstvima “pokrštavaju” bosanske Hrvate u Hercegovce i prevode bosanske krajeve Rame, Duvna, Livna, sve do Grahova i Drvara, u Hercegovinu. Hrvate, pak, iz udaljenijih područja, koje ne mogu tako prisvajati, prisiljavaju takozvanim “humanim preseljavanjem” iz njihovih stoljetnih zavičaja u hercegovačka Šuškova i Bobanova sela. Kakva gnnsnost političkog projekta kojim se uništava identitet i dostojanstvo ne samo Hrvata u Bosni nego i onih u Hercegovini, kojima se drsko nameće takva sramota i grjehota. Zar se zaboravilo stradanje tih Hrvata u prošlosti,

posebno za vrijeme i nakon drugog svjetskog rata, uglavnom radi krivice i pogrešaka zlokobnih vođa i njihovih zlih projekata!?

Ipak, uza sva stradanja i probleme koje je hrvatski narod BiH doživio zadnja dva desetljeća, kada je i njegov identitet u svojoj različitosti jedinstva doveden u pitanje, valja pokrenuti nove inicijative za izgradnju BiH i bolji položaj Hrvata zajedno sa svim drugim ljudima i narodima u ovoj državi. Pogodan čas za to je također politička promjena u Hrvatskoj, što nas potiče na opravdani optimizam i traži pojačano zauzimanje za drugačiju viziju na svim područjima života ljudi i naroda u jednoj državi kao što je BiH.

2. Daytonska BiH – problemi i rješenja?

Kao što je poznato, Daytonska BiH je plod politike Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana sa svojim zločinačkim projektom o podjeli BiH, koja je započela u Karađorđevu, završila u Daytonu, te provođena od njihovih vjernih sljedbenika kao što su bili Radovan Karadžić i Mate Boban, sve do današnjih vođa Milorada Dodika i Dragana Čovića. Da je to aktualno i danas pokazuje se i u opasnom djelovanje Milorada Dodika, po uzoru na svoga političkog vožda Slobodana Miloševića. Gospodin Stjepan Mesić, časni predsjednik Hrvatske, dobro to zna i pamti, te želi na vrijeme spriječiti ratnu avanturu novoga apokaliptičnog ratnika, koji sada vodi specijalni ili psihološki rat prije otpočinjanja oružanog rata, kako je to činio Slobodan Milošević prije njega u otpočinjanju rata u bivšoj Jugoslaviji, Reakcija, pak, sa strane zaštitnika Milorada Dodika i njegovih opasnih priprema za novi rat, djeluju kao hajka lopova iz one priče koji, da bi sebe sakrili, viču na nevinoga čovjeka – *drž'te lopova!* No, njihova hajka zapravo još više otkriva njihove prikrivene zlonamjere.

Po Daytonskom sporazumu hrvatski narod u BiH je postao briga hrvatske države, koja se u svom ustavu obvezuje da bude zaštitnica Hrvata u BiH. Međutim, u tome se gleda uglavnom ostvarivati svoje interese preko leđa Hrvata u BiH, sada kao i vrijeme ratova 1991-1995. Ili, još točnije rečeno, hrvatski politički krug HDZ-a vodi brigu o Hrvatima u BiH tako kao da su oni maloljetni ili nesposobni sami o sebi voditi brigu, te su zato pod njihovim skrbništvom. Politika pak hrvatskoga naroda u BiH je bila i ostala u rukama trgovaca i provodadžija nacionalnih interesa za svoje sebične individualne interese, a ne rade za opće dobro Hrvata BiH. Nažalost, velikim dijelom je sam taj narod kriv za svoju takvu sadašnju povijesnu nedoraslost i zlokobnost. Ali, kod svih naroda u BiH i nemoguće je raditi samo za svoje interese bez uzajamnog rada na zajedničkim interesima svih ljudi i naroda u BiH. Zato je slična ili ista situacija i s drugim konstitutivnim narodima, Bošnjacima i Srbima, kao i brojnim nacionalnim manjinama (oko dvadeset).

Tako se nastavlja začarani krug odnosa između počinitelja zla i njihovih žrtava bez vidljivih znakova providenja i oslobođenja. Već 15 godina traje blokada u provođenju Daytonskoga mirovnoga sporazuma i izgradnje države BiH. Za to je sigurno glavni razlog nepostojanje političke volje kod političkih vođa pojedinih naroda unutar same BiH, ali i izvan nje u opstrukcijama susjednih država i međunarodne zajednice. U to spada i idejni projekt samog daytonskog sporazuma i ustava BiH, kao neke vrste *kvara u konstrukciji*. Takav se projekt opet u svojoj entitetskoj primjeni krivo tumači i pogrešno provodi, kako pokazuje očiti primjer *usklađenog* osporavanja konstitutivnosti Hrvata i Bošnjaka u Republici srpskoj, a Srba u Federaciji BiH. Time ovi konstitutivni narodi postaju istodobno

nacionalne manjine u *tuđem* entitetu te iste države, što je do sada neviđeno i logički i pravno apsurdno zdravom razumu u svakoj normalnoj pravnoj državi u svijetu.

Sadašnje tragično stanje Daytonske BiH, posebno tragediju Hrvata u njoj, može se ovako prikazati:

Bosna i Hercegovina je Daytonskim sporazumom dobila novu ustavnu strukturu. Država je formirana od dva nesimetrična entiteta, jedan entitet je centraliziran i jednonacionalan (RS), drugi je decentraliziran kao federacija kantona i dvonacionalan entitet (F BiH).

Međutim, u izgradnji te ustavne strukture BiH, koja je sama po sebi i kao idejni projekt nesavršena i nedovršena, vladajuće stranke vrše opstrukciju i onemogućavaju cjelovito provođenje Daytonskog sporazuma.

Građani BiH, kao pripadnici naroda koji su po Daytonskom Ustavu BiH konstitutivni, postali su neravnopravni i svedeni na nacionalne manjine u takvim entitetima. Kao građani, pak, oni su obespravljeni jer su entiteti etnički utemeljeni i praktično se tako provodi izgradnja državnih struktura u kojima pojedini ljudi, nacionalne manjine i konstitutivni narodi ne mogu ostvarivati ono što trebaju biti, živeći u istini, pravdi, slobodi i miru.

Na taj način je nemoguće ostvarivati vlastiti identitet života, koji po svojoj definiciji znači: Da se vanjsko vođenje života poistovjećuje s unutarnjom biti čovjeka. Kako je još davno starogrčki pjesnik Pindar kazao, identitet znači: *Postani što jesi!* Našim današnjim jezikom reklo bi se: ostvarenje sebe i odbacivanje svih samootuđenja. U kršćanskom pak smislu znači: ostvarenje vlastitog individualiteta kao originalne ideje Božjeg stvaranja svakog čovjeka kao osobe s vlastitim dostojanstvom i prirodnim ljudskim pravima, koji mu pripadaju već po tome što je čovjek Božje stvorenje. Kako, međutim, živjeti svoj identitet i ostvarivati svoja prirodna ili bogomdana ljudska prava u takvom društvenom sustavu što ga nameće Daytonski sporazum i ustav!?

3. Provođenje i dogradnja Daytonskoga sporazuma

Budući da je Daytonski sporazum nastao u ratu i imao kao glavni cilj zaustaviti rat, valja prihvatiti sve njegove nedostatke na putu ostvarivanja toga cilja postizanju mira kao glavnog općeg dobra svih ljudi i naroda BiH. Zato probleme treba rješavati ponajprije cjelovitim provođenjem Daytonskoga sporazuma i dogradnjom ondje gdje je to potrebno radi dalje izgradnje BiH kao suverene, demokratske, pravne i sekularne države, kako to omogućuje i traži sam taj sporazum. Tomu pogoduju i vanjski faktori – osobito demokratske promjene u Republici Hrvatskoj nakon tuđmanovskog perioda i kraja političkog monopola njegova HDZ-a. U tom smislu hrvatski narod u BiH treba imati svoj politički program, koji uključuje njegovu kulturnu, gospodarsku i religioznu dimenziju života, radi ostvarenja svoga identiteta zajedno s identitetima drugih naroda, različitih od svoga identiteta u državi BiH. O svakom od tih pitanja valja, kako slijedi u ovom tekstu, ozbiljno razmišljati i odlučivati se moralno slobodno i odgovorno radi svog opstanka i uloge u izgradnji BiH, znajući da na njih nema gotovih odgovora kao savršenih rješenja.

a) Politika

Politička suverenost hrvatskoga naroda u BiH, kao i drugih naroda u njoj, može se postići samo cjelovitom provedbom Daytonskoga sporazuma i dogradnjom toga sporazuma radi

bolje i brže izgradnje pravne države u kojoj će svi ljudi i narodi biti konstitutivni i jednakopravni na cijelom teritoriju i u svim državnim institucijama države.

Kamen temeljac za to predstavlja, dakle, primjena odredbe o konstitutivnosti naroda iz Ustava BiH na ustave RS i F BiH.

Konstitutivnost je, također, pretpostavka dosljedne provedbe Aneksa 7. o povratku svih ljudi na svoje ognjište, bez čega nema pravednog i trajnog mira u BiH, niti ustavne jednakopravnosti.

Dogradnjom Daytonskoga sporazuma treba, pak, izvršiti kantonizaciju na cijelom teritoriju BiH, prevladati nesimetričnost entiteta i ukupnu državnu strukturu svesti na dva ili tri nivoa, kao najuspješniji evropski model. To će ne samo smanjiti javnu potrošnju koja sada iznosi neodrživih 62% društvenog bruto proizvoda, nego će i politički definitivno otkloniti nade i zahtjeve za podjelom BiH. Takvom uređenju države najbolje odgovara formiranje samoodrživih kantona na cijelom prostoru i njihova federalizacija u cjelovitu državu.

b) Gospodarstvo

Gospodarstvo BiH treba biti uređeno prema dostignućima ekonomske znanosti i politike u suvremenom svijetu. Posebno mjesto u procesu prevladavanja teškog ekonomskog stanja u BiH, a to znači i u stvaranju stabilnih političkih odnosa u cijeloj regiji, predstavljaju gospodarske veze RH i BiH. Gospodarska podrška povratka Hrvata u BiH u njihova predratna prebivališta traži radikalnu promjenu. Ranija hrvatska vlast je novcem hrvatskih poreskih obveznika pravila *Bobanova i Šuškova sela* i druga fantomska graničarska naselja u BiH kako bi spriječila povratak srednjobosanskih Hrvata u svoja mjesta i načinila od njih *humano preseljene i usrećene Hrvate*. Takve investicije su direktan akt protiv povratka Hrvata onamo gdje su nekada živjeli. Pri tome je potpuno ostavljeno po strani pitanje što će ti ljudi raditi osim spavanja u novoizgrađenim spavaonicama. Novi pristup traži da se investira u povratak kući i istovremeno otvaraju radna mjesta za povratnike kroz aktivnosti hrvatskih poduzeća. Također, nova hrvatska vlast mora otvoriti realne mogućnosti povratku hrvatskih Srba u njihove domove kako bi se omogućio povratak bosanskih Hrvata u RS.

c) Kultura

Današnja BiH je u svom socijalnom i političkom nastajanju sama još bez stabilnog identiteta, s konstitutivnim narodima koji i sami prolaze groznicu potvrde ili obrane identiteta. A u BiH su svi procesi, dobri i loši, uvijek i nužno u interakciji. Zato Hrvati BiH ne mogu aktivno i produktivno stvarati svoju budućnost ako puninom svojega političkog angažmana ne budu pripadali tom procesu i toj interakciji, na principu jednakih prava i obveza.

Živeći tisuću godina u Bosni i Hercegovini, Hrvati su svoju etničku i kulturnu povijest tijesno isprepleli sa svima drugima, s kojima žive. Stvorili su u tim procesima dugoga trajanja markantne vlastite izražajne forme i kulturne strukture, odnjegovali neke vlastite kontinuitete, po kojima su stekli i zaseban identitet, u visokom stupnju interferentan s ostalim bosanskim kulturnim identitetima, a nezamjenljiv s bilo kojim drugim. Suvremena politička praksa u razvijenoj zapadnoj civilizaciji takve mikro-identitete afirmira i štiti kao najveću vrijednost, odmah pokraj ljudskih prava. Svaki rigidni unitaristički koncept na takve kulturne identitete djeluje uništavajuće.

Umjesto ideologijskih obmana i opsjena o nacionalnom jedinstvu i tobožnjem općem nacionalnom interesu, koji je uvijek samo uski interes jedne politike, stranke, režima, Hrvati

u Bosni i Hercegovini morali bi u novo stoljeće unići s definitivno prevladanom dihotomijom između Bosne i Hercegovine i Hrvatske, između svojega bosanstva i hrvatstva, između svoje religijske i svoje etničke pripadnosti, po jednostavnoj, neideologijskoj, jedinoj demokratski ovjerenoj formuli: politički identitet ili državnost - *bosanskohercegovačka,* etničko-kulturni identitet ili nacija - *hrvatska,* vjera ili vjerska zajednica – *katolička,* ili bilo koja druga, odnosno svjetonazor, prema načelu modernog svijeta o slobodi mišljenja, savjesti i vjere.

Dakako, ono što se tu kaže o Hrvatima može se jednako primijeniti i na druge narode, jer se samo u zajedništvu i dijalogu svih građana i naroda može stvarati BiH kao suvremena demokratska i pravna država.

d) Vjerske zajednice

Vjerske zajednice su, kao što je općenito priznato, najsrodnije kulturnim zajednicama ili specifičnim udrugama civilnog društva ("sui generis"); one su autonomne u svom životu i djelovanju, te imaju posebno ulogu izgradnje odnosa Boga i čovjeka, odnosno duhovne dimenzije čovjeka i ljudskog društva u cjelini. Iako su država i Crkva različite po svom podrijetlu i cilju, te je Crkva odvojena od države, njihovi međusobni odnosi ne smiju biti neprijateljski, nego partnerski i prijateljski, posebno u zajedničkom radu za mir kao djelo pravde i solidarnosti u svijetu. Na žalost, vjerske zajednice u BiH još nisu svjesne svoje uloge u društvu i državi, pozitivne i negativne, u prošlosti i sadašnjosti, bez čega ne mogu vršiti svoju vjersku ulogu ni u budućnosti BiH. Zato je potrebno da se one same preispitaju i obnove u sebi, kako bi mogle pozitivno sudjelovati s drugim društvenim zajednicama i pojedincima u izgradnji nove demokratske i slobodne BiH. Stručnjaci za vjerska pitanja, prije svega poglavari vjerskih zajednica - kardinal i reis, biskupi i svećenici, muftije i imami – nisu stručnjaci i za svjetovna pitanja kao što je politika, niti su kompetentni za rješavanje problema iz tog područja stvarnosti, Razumljivo je onda što redovno pogriješe kada se miješaju u područja stvarnosti koju ne poznaju. Ali, neshvatljivo je što ustrajavaju u svom neznanju kao i u poslovima za koje nisu stručnjaci i kompetentni ljudi, kao što pokazuje sadašnji slučaj pogrešne propagande naših crkvenih poglavara za Bandića u Hrvatskoj, gdje su se vjernici-svjetovnjaci pokazali mnogo stručniji, kompetentniji i odgovorniji od njih za svjetovna i politička pitanja. Zato je pogrešno teološki kazati da je Katolička crkva glasala za Bandića, jer je ta Crkva po svojim vjernicima-laicima bila vjerski dosljednija socijalnom nauku Crkve, kako naučava Drugi vatikanski sabor u svojoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu i pape u socijalnim enciklikama i drugim spisima. Oni su naime s pravom autonomno, po savjesti i političkoj odgovornosti, većinom glasali za Josipovića, makar protivno otvorenoj sugestiji i nagovoru njihovih crkvenih poglavara. Sigurno poučljiv primjer za ovu i za sve druge vjerske zajednice.

e) Uloga Katoličke crkve u reintegraciji BiH

Valja ovdje također posebno govoriti o djelovanju Katoličke crkve u političkim prilikama od početka raspada bivše Jugoslavije, agresivnog rata i stradanja ljudi i naroda u BiH, te u razdoblju od početka Daytonskog sporazuma do danas. Prema brojnim dokumentima, koji o tome svjedoče, mogu se vidjeti jasna načela i odredbe za praktično djelovanje poglavara i vjernika Katoličke crkve u tom razdoblju. Međutim, što se tiče provođenja tih načela i odredbi u praksi, iako teško, mogu se dati sljedeći pouzdani zaključci:

1. Katolička crkva, univerzalna i mjesna, preko svojih viših poglavara, iznosila je redovno teoretski kršćansko-crkvena načela o sudjelovanju katolika u politici, što se tiče njihova vjerskog ponašanju u ratu i prihvaćanja pravednog rješenja za priznanje i izgradnju države BiH, kao što se vidi iz ovdje iznesenih dokumenata.

2. Dio viših i nižih poglavara i članova Crkve zauzimao se teoretski i praktično za izgradnju BiH kao suverene, demokratske i pravne države triju konstitutivnih naroda i brojnih nacionalnih manjina, za njihovu ravnopravnost na cijelom teritoriju i uključivanje u euroantlansku integraciju države u duhu katoličkog socijalnog nauka i univerzalne crkvene politike pape, Svete stolice i Vatikana.

Međutim, dio viših i nižih crkvenih poglavara, protivno javno obznanjenim stavovima mjesne i univerzalne Crkve, djelovao je teoretski i praktično za ostvarenje plana podjele BiH bez obzira na zločine koji su se time činili, od etničkog čišćenja do genocida, i to se toleriralo bez primjene opravdanih sankcija prema njima.

3. Članovi mjesne Crkve, koja bi trebala biti kritičko-oslobađajući proročki glas, bili su velikim dijelom zarobljeni navedenom pogrešnom politikom i nacionalističkom ideologijom. Dio crkvenih poglavara i vjernika bio je naime stvarno zatrovan grijehom mržnje, nacionalizma, šovinizma i rasizma. To se očitovalo posebno priklanjanjem teoretski i praktično na izborima ekstremističkom krilu politike HDZ i nacionalističkim projektima te stranke u Hrvatskoj i BiH.

4. U prosuđivanju političkih događaja i posebno ratnih zločina i zločinaca oni su bili redovno jednostrani: zločine i zločince *drugih* su imenovali posebno i konkretno, a zločine i zločince *svojih* su relativizirali ili nijekali, navodeći ih općenito ili zajedno s drugima, kao na primjer: svi su činili zločine, pa i naši s njima zajedno, ali nikada to nisu bili oni sami ili konkretno određeni ljudi kao zločinci.

5. Dio viših i nižih crkvenih poglavara u mjesnoj Crkvi Hrvatske i BiH prihvatio je također pogrešnu politiku iseljavanja i stavio se u službu progonstva katolika Hrvata iz BiH pod geslom “humanog preseljavanja” iz BiH u napuštena područja Hrvatske, te u sprječavanju povratka prognanih, izbjeglih i raseljenih, u njihova rodna mjesta i zavičaje. Pritom se davanjem humanitarne pomoći prognanicima, često i lažnim obećanjima, zaustavljalo provođenje održivog povratka, koji je prije svega politička, a ne humanitarna dužnost države i međunarodne zajednice.

6. Koliko je takvo osobno djelovanje pojedinaca kao članova Crkve, na svim razinama, od viših poglavara do običnih vjernika, bilo pozitivno, a koliko negativno, u integrativnim i desintegrativnim procesima rata i poslije njega sve do danas, kakav je posebno bio odnos između njihovih riječi i djela, stvar je nepristrane i pravedne znanstvene i teološke prosudbe. I ovdje naime treba polaziti od osobe kao pojedinog čovjeka u prosudbi odgovornosti u dobru i zlu. Pritom valja imati u vidu također specifičnost života i ograničene mogućnosti djelovanja Crkve u politici, koja je po sebi samostalna, slobodna i odgovorna djelatnost svakog čovjeka kao političkog bića. Konačno, samo istina u ljubavi nas spašava i oslobađa od sadašnjih i budućih opasnosti zla kao što je rat i vodi miru među ljudima i narodima u pravdi i slobodi kod nas i u cijelom svijetu.

4. Promjena Daytonske u Evropsku BiH

Cilj provođenja i dogradnje Daytonskog sporazuma jest takva izgradnja BiH, kojom će ona postati *Evropska Bosna i Hercegovina*. Da bi to bilo, potrebno je da njezino unutarnje uređenje odgovara kriterijima demokratskih država Evrope i svijeta. Na taj način jedino može postati i članica *Evropske Unije* kao zajednice evropskih država. U tom smislu valja izvršiti promjenu Daytonske u Evropsku BiH, jer:

Daytonski sporazum, po kojem je formirana Daytonska BiH, zaustavio je rat, ali nije zaustavio onu politiku koja je bila uzrok rata u BiH.

Nažalost, ta politika i dalje postoji i djeluje: to je politika podjele i uništenja BiH kao suverene, nezavisne i cjelovite države. I dok se ne zaustavi, odnosno ne porazi ta politika, nema ni trajnoga i pravednoga mira u BiH, pa ni u cijeloj regiji Balkana.

Promjena Daytonske u Evropsku BiH moguća je samo dograđivanjem Daytonskog sporazuma i promjenom ustava kao idejnog projekta i konstitucije po kojem se može graditi zgrada države na čvrstim i sigurnim temeljima.

5. Promjena Ustava BiH

Promjena ustava BiH je neophodna ako se hoće graditi evropska BiH kao suverena, demokratska, pravna i sekularna država. Iako je naime uvodni tekst ustava prihvatljiv s njegovim idejnim stavovima, neprihvatljivo je ono što nakon toga u tom ustavu *slijedi*:

a) nepravda o entitetskoj podjeli BiH, te stav o nenadležnosti države BiH nad entitetima i kantonima (usp. Čl. I, 1-7);

b) neravnopravnost i diskriminaciju ljudi i naroda na cijelom teritoriju BiH, što onemogućuje posebno povratak izbjeglicama i raseljenim osobama (usp. Čl. II, 1-8).

Zato je potrebno da se u javnoj raspravi o budućem ustavu poštuju ne samo politički interesi nego i moralna načela, te radi postizanja zdravog diferenciranog kompromisa i trajnog mira zemlje prihvatiti sljedeće stavove:

1. Izgradnju pravne i demokratske države BiH: Ustav BiH treba graditi pravnu i demokratsku državu kao evropsku BiH, koja osigurava život, dom, rad, vlasništvo, te rješava individualne i socijalne probleme od mladih do starih žitelja zemlje, bez obzira na njihovu nacionalnu, kulturnu i vjersku raznolikost, kako je izraženo jasno već u Deklaraciji prvoga Sabora Hrvata BiH u Sarajevu, 6. 02. 1994. To znači izgradnju države na temelju pravde, bez koje ona postaje “razbojnička družina”, kako to tvrdi već Augustin, te je prije ili kasnije osuđena na propast. Radi toga sam protiv tro-entitetske podjele BiH na nacionalističkoj osnovi, kako se želi postići sada nekim novim *srpsko-hrvatskim nagodbenjaštvom* dvojice protiv trećega, na korist vlastite štete, u političkim likovima M. Dodika i D. Čovića.

Stvaranjem trećeg entiteta za Hrvate u BiH:

a) legalizira se već izvedeno moralno i politički nedopustivo etničko čišćenje Hrvata u RS;

b) provodi se novo etničko čišćenje Hrvata, Bošnjaka i Srba iz onih entiteta BiH koji bi pripadali drugim narodima;

c) priprema nestanak Hrvata iz novoformiranog hrvatskog entiteta novim tzv. “humanim preseljavanjem” u Hrvatsku ili diljem svijeta.

Formiranjem trećeg entiteta u raznim dijelovima BiH takozvanim diskontinuitetom teritorija samo je još jedno lažno obećanje bez ikakvog stvarnog pokrića, ako nije opet političko lukavstvo manipuliranja narodom. To bi bilo, zapravo, ponovno provođenje podjele, opasnost nemira i novih ratnih sukoba koji bi vodili uništenju ljudi, naroda i države BiH. Pa, je li moguće drukčije nego novim nasiljem, odnosno zločinima sličnim onim u *Ahmićima, Grabovici ili Srebrenici,* napraviti novu podjelu mješovitih kantona, Srednjo-bosanskog, Hercegovačko-neretvanskog, i drugih sličnih kantona u Federaciji!? Bi li onda značila podjela sada kantonalno uređene Federacije na dva entiteta stvaranje čisto nacionalnih entiteta na tom području kao što je sada srpski entitet RS?! Bože, sačuvaj! Daytonski sporazum ne znači samo prestanak rata i nastavak dalje teritorijalne podjele zemlje po nacionalističkoj ideologiji, nego izgradnja BiH s evropskim profilom pravne države kao jedinstva u raznovrsnosti političkog, nacionalnog, kulturnog i vjerskog uređenja, s ravnopravnošću triju konstitutivnih naroda i svih oko dvadeset nacionalnih manjina na cijelom teritoriju države BiH.

2. Provođenje održivog povratka: Ustav treba jasno i odlučno odrediti stav prema prognanicima prošlog rata, odnosno izbjeglicama i raseljenim osobama, kojim bi se onemogućilo neprovođenje i opstrukcija održivog povratka prognanika, bilo izbjeglih ili raseljenih, u BiH. Doista, nema mogućnosti njihovom održivom povratku bez izgradnje pravne države koja štiti ljudska i narodna prava, bez priznanja konstitutivnosti naroda, bez obnove gospodarstva, bez poštivanja zajedništva i različitosti kulture i obrazovanja. Razumljivo je, naime, da ni Bošnjaci, ni Hrvati, ni Srbi ne mogu prihvatiti život neravnopravnosti pod isključivom vlašću ili dominacijom drugoga naroda. A bez toga postaje neuspješan i propao konačno cijeli Daytonski sporazum.

Radi toga je potrebno posebno da se omogući održivi povratak Hrvata u Bosansku Posavinu, kao i Bošnjaka u istočnu i Srba u zapadnu Bosnu.

3. Poštivanje konstitutivnosti naroda na cijelom teritoriju BiH: Ustav treba ugraditi odluku Ustavnog suda BiH o konstitutivnosti naroda iz godine 2000, jer je ta konstitutivnost naroda - Bošnjaka, Hrvata i Srba – neporeciva povijesna stvarnost BiH. Zato se ona mora urediti tako da je svaki od tih naroda prisutan i ravnopravan na cijelom teritoriju BiH kao multietničke države, poštujući jednako sve nacionalne manjine u njoj.

Istodobno treba garantirati i *ravnopravnost unutar pojedinih naroda*: Hrvati u većim dijelovima BiH bili bi naime diskriminirani unutra samog hrvatskog nacionalnog korpusa ako bi stvaranje trećeg entiteta bilo samo na teritoriju Hercegovine i područja zapadne Bosne (Prozor, Livno, Duvno, Kupres…), a slično tako i Bošnjaci i Srbi bili bi diskriminirani unutar svojeg nacionalnog korpusa ako bi znatan dio bio izvan njihovih nacionalnih entiteta.

4. Izgradnju gospodarskog sustava: Ustav treba imati *jedan gospodarski sustav na cijelom teritoriju*, te se povezati posebno s drugim državama ovoga regiona, te drugim državama svijeta u ovoj eri globalizacije. Na taj način može se samo čuvati i graditi vlastiti gospodarski prosperitet.

5. Identitet i zajedništvo kulture i obrazovanja: Ustav treba potaknuti izgradnju kulture i obrazovanja, koji su osobito značajni za izgradnju vlastitog identiteta naroda u suvremenom pluralističkom svijetu. Potrebno je, naime, s jedne strane, čuvati svoju kulturu i vrednote u njoj, a s druge strane izgrađivati zajedništvo s kulturama i vrednotama drugih. Suprotno tomu je anticivilizacijsko i protiv-odgojno obrazovanje djece kao što je model – *dvije škole pod jednim krovom.*

6. Regionalno uređenje društva i države

Ja sam za novo regionalno ili kantonalno uređenje društva i države. Uvjeren sam da bi regionalizacija ili kantonizacija cijele BiH, a ne samo jednog dijela, kao što je sada u Federaciji BiH, kako je predlagao još u jeku rata Sabor Hrvata u Sarajevu, 6. veljače 1994, mogla jedino ukloniti neprijateljstvo i ratove među ljudima i narodima ove zemlje i stvoriti pravedni mir kao temelj i cilj države BiH. Tako se jedino uklanja i osjećaj postojeće ugroženosti, zbog opasanosti asimilacije ili dominacije, i to ne samo pojedinaca i nacionalnih manjina nego i samih konstitutivnih naroda – Srba u FBiH, a Bošnjaka i Hrvata u RS – kao i diskriminacije unutar njihovih nacionalnih korpusa. Regije ili kantoni ne bi bili kao sadašnji kantoni u Federaciji, pogotovo ne kao sadašnji entiteti, neke vrste države u državi, nego društveno-političke jedinice podređene državi i njezinim demokratskim parlamentarnim, izvršnim i sudskim organima vlasti. Po tom uređenju Bosanska Posavina, kao i druga područja zemlje, npr. Istočna Bosna, kojima je nanesena nepravda i izvršen zločin, kao što je u Srebrenici i drugdje, mogu biti posebne regionalne jedinice unutar BiH. Tada bi bilo moguće ispraviti učinjenu im tešku nepravdu, ukloniti veliko zlo podjele zemlje na sadašnje entitete i kantone, te stvoriti novo uređenje države na temelju pravde i ravnopravnosti ljudi i naroda, bez čega je nemoguć mir i neodrživa sama država. Dao Bog da i mi jednom mognemo doživjeti državu BiH utemeljenu na pravdi te *radost mira kao plod pravde (pax opus justitiae)*! Treba, dakle, izgrađivati istodobno državu BiH i unutarnje uređenje te države po svim kriterijima međunarodnog državnog prava, kojim se postiže pravda i ravnopravnost, odnosno ljudska prava svih građana i naroda BiH.

Zaključak

Na temelju gornjeg prikaza o tragičnom stanju hrvatskog naroda u BiH, mogu se na kraju ukratko iznijeti sljedeći stavovi:

Daytonski sporazum treba dorađivati i mijenjati prema kriterijima pravde i međunarodnog prava, kojim se postiže ravnopravnost ljudi i naroda u suverenoj, demokratskoj, pravnoj i sekularnoj državi BiH.

Nema konstitutivnosti naroda bez ostvarenja povratka, niti ima povratka bez provođenja konstitutivnosti!

Nema ustavne ravnopravnosti povratničke populacije i održivog povratka bez konstitutivnosti naroda! To je ostvarenje načela o ljudskim pravima – individualnim i socijalnim - pojedinaca i etničkih zajednica kao naroda.

Treba poduzeti sve političke, zakonske i stručne mjere i aktivnosti kako bi se ustavi kantona FBiH i RS uskladili s amandmanima na ustav BiH o konstitutivnosti naroda i time osigurala ravnopravnost, te omogućio i ostvario održivi povratak svih ljudi i naroda BiH.

Protuustavno ponašanje u obliku opstrukcije ili javne protivnosti podliježe zakonskim mjerama i potrebno je primijeniti odgovarajuće sankcija za sve prekršitelje ustavnih načela i državnih odluka.

Povratak izbjeglica i raseljenih osoba traje sve dok se ne ostvari održivi povratak. Svako sprječavanje povratka je protivno osnovnim ljudskim pravima na sigurnost života u baštini

svojih predaka, u svom zavičaju i domovini, te kao takvo podliježe zakonskim sankcijama države i međunarodnog prava.

I nekoliko priznatih misli, koje nam mogu biti inspiracija za sadašnji i budući rad na izgradnji BiH kao suverene, demokratske, pravne i sekularne države i hrvatskog naroda u njoj kao konstitutivnog i ravnopravnog naroda u njoj zajedno sa svim drugim ljudima i narodima:

a) Sloboda se ne poklanja, ona se osvaja uvijek kroz znoj, patnju i žrtve: "Ne smijemo očekivati da ćemo iz despotizma u slobodu biti preneseni u krevetu od perja" (Jefferson, državnik).
b) Uznemiravanja i ugroženost ne dolazi nama i našima samo od drugih, nego prije svega od nas samih: "Ako pomnije ispitamo, vidjet ćemo da je glavni razlog svakog uznemirivanja u tome što nitko samoga sebe ne optužuje" (Dorotej, monah).
c) Političko, kulturno i gospodarsko zajedništvo ne postiže se defetizmom nego civilnom kuražom: "Što je to što je čak i divljaku predmet najvećeg divljenja? Čovjek, koji se ne preplaši, koji ne strahuje, dakle ne uzmiče pred opasnostima, a ujedno savršeno promišljeno i odlučno prilazi poslu" (Kant, filozof).
d) Nema identiteta bez alterniteta: "Svatko mora smatrati svoga bližnjega, ne izuzevši nikoga, kao 'drugoga samoga sebe' (alterum seipsum), u prvom redu vodeći brigu o njegovu životu i o sredstvima koja su mu potrebna za dostojan život, da ne nasljeduje onoga bogataša koji nije vodio nikakve brige o siromašnom Lazaru" (2. vat. sabor, GS).

Prema tome, za izgradnju BiH i ostvarenje ustavne reforme prema gornjim postavkama potreban nam je novi polet, treba se još aktivnije zauzeti za to, jer: "umiješati se - jedino je realno" (H. Böll).

(Luka Markešić, članak u: *Status, magazin za političku kulturu i društvena pitanja,* broj 14, proljeće 2010,
koji obrađuje temu *Unutaretnički / Unutarnacionalni dijalog: potreba ili iluzija,* Mostar, str. 137-144)

Literatura

Ivan Markešić, *Kako smo sačuvali Bosnu i Hercegovinu. U povodu 10. obljetnice Hrvatskog narodnoga vijeća Bosne i Hercegovine (1994. – 2004.)*, HNVBiH – Synopsis, Sarajevo – Zagreb 2004;

Ivo Komšić, *Preživljena zemlja, Tko je, kada i gdje dijelio BiH,* Prometej, Zagreb 2006;

Hrvati BiH: *Ustavni položaj, kulturni razvoj i nacionalni identitet,* urednik Ivan Markešić, Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu - Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, Zagreb 2010).

ULOGA KATOLIČKE CRKVE U INTEGRATIVNIM PROCESIMA U BiH

Uvod

Budući da se ovdje o ulozi Katoličke crkve u integrativnim procesima govori više s teološkog aspekta, potrebno je u uvodu iznijeti neke kršćansko-katoličke teološke stavove o odnosu Crkve, društvenih zajednica i države, radi boljeg razumijevanja ovog crkveno-političkog pitanja u okviru opće teologije.

Prvo, teologija po svojoj etimologiji znači prije svega nauk ili znanje o Bogu (Augustin, De civit. Dei VIII, 1). Međutim, i sve druge stvari i bića mogu biti predmet teologije ukoliko stoje u odnosu prema Bogu, kao što kaže Toma Akvinski: U svetom nauku se sve promatra pod vidom Boga, bilo to sam Bog, ili što je sve usmjereno na Boga kao izvor i cilj (Omnia pertractantur in sacra doctrina sub ratione Dei, vel quia sunt ipse Deus, vel quia habent ordinem ad Deum ut ad principium et finem. Toma Akv., S. th. I 1,7). Tako, dakle, osim nauka o Bogu, teologija se na svoj specifičan način i svojom vlastitom metodom bavi i svim zemaljskim stvarnostima, kao što su zemaljske stvarnosti obitelji, društva i države. U tom smislu se u novijoj teologiji zemaljskih stvarnosti razvija također izrazitije pitanje vjere kao socijalne stvarnosti. Vjera se, naime, gleda ne samo kao privatna odnosno individualna stvar čovjeka u smislu modernog liberalizma i komunizma nego i kao socijalna stvarnost. Istodobno se, pak, naukom o vrijednosti osobe pojedinog čovjeka odbacuje svaki politički totalitarizam fašizma, nacizma i komunizma, kao i vjerskog fundamentalizma kao oblik apsolutiziranja ili diviniziranja društva i države ili religije i vjere kao zajednice vjernika.

Drugo, prema Svetom pismu, religije po svojoj naravi imaju dvostruku ulogu integracije i dezintegracije u društvu. Kršćanstvo se u tome rukovodi Isusovim stavom: “Podajte caru carevo, a Bogu Božje” (Mk 12,17; Mt 22,21; Lk 20,25).

Treće, prema naučavanju Drugoga vatikanskog sabora, trebalo bi da budu ovakvi odnosi crkve i politike:

- Crkva i država na svom području imaju autonomiju i nezavisnost; što je veća njihova suradnja, to bolje.
- Crkva se služi vremenitim sredstvima ali ne polaže nadu u privilegije koje joj daje civilna vlast, radije ih se odriče ukoliko štete njezinu poslanju.
- Crkva zahtijeva da uvijek i posvuda propovijeda slobodu i uči socijalnu nauku Crkve.
- Ima zadatak suditi o političkim stvarima gdje to traže prava osobe i dobro duša.
- Treba se brinuti i pomagati političku odgovornost građana.
- Mora podržavati sve što je istinsko, što je dobro i što je za mir među ljudima (Usp. RN, 76).

Jedan od prikaza individualnog i kolektivnog djelovanja vjernika kao pojedinaca katolika i u zajednici Katoličke crkve, u smislu individualnih i kolektivnih prava i dužnosti, slobode i odgovornosti ljudi u povijesti svijeta, nalazi se također u poznatoj enciklici “Mir u svijetu”, pape Ivana XXIII (usp. MS).

Katolička crkva u Bosni i Hercegovini ima svoju opravdanu ulogu prava i dužnosti na djelu integracije u izgradnji državnosti BiH, koja ima specifični model pluralizma nacija, kultura i religija, u smislu potvrđivanja svjetovnosti, ali bez apsolutiziranja države, prema navedenim izvorima i načelima kršćansko-katoličkog socijalnog nauka.

Ovdje ću prikazati integrativno djelovanje Katoličke crkve u dva dijela:

- djelovanje univerzalne Crkve po Papi, Svetoj Stolici i Vatikanu;
- djelovanje mjesne Crkve u BiH po poglavarima i vjernicima.

I. dio

Papa Ivan Pavao II., Sveta Stolica i Vatikan

Podrška univerzalne Crkve u integrativnim procesima u BiH bila je jasna i odlučna, kako svjedoče autentični dokumenti o izjavama i odlukama pape Ivana Pavla II, Svete Stolice i Vatikana:

7. kolovoza 1992: Priopćenje Ureda za tisak Svete Stolice o pravu – dužnosti međunarodne "Humanitarne ingerencije"

Priopćenje je dano povodom izjave kardinala Angela Sodana,, koju je dao 6. kolovoza 1992, nakon razgovora s papom o potrebi primjene "humanitarne ingerencije" u BiH zbog ratnih stradanja ljudi, crkava i čitavih župskih zajednica, s namjerom da se pojača pritisak i međunarodne intervencije. Na kraju se toga priopćenja (br. 4) kaže:

"4. Kardinal je državni tajnik u svojem jučerašnjem razgovoru s novinarima htio da odjekne žalost i ogorčenost Svetog Oca zbog produžavanja tako okrutnog rata, potvrde o postojanju zatočeničkih logora i nasilnog odvođenja čitava pučanstva. Kardinal Sodano je držao nužnim pripomenuti daje grijeh propusta ostati nijem i ne učiniti sve što je moguće – sredstvima što su ih međunarodne organizacije u stanju staviti na raspolaganje – da se zaustavi agresija na nebranjeno pučanstvo. Sudionikom u zlu postaje se također šutnjom. Zato je Kardinal govorio o pravu – dužnosti humanitarne ingerencije 'da se razoruža onoga tko hoće ubijati'... ne da se rat raspiruje, nego da ga se zaustavi." (IP, str. 47-48).

Priznanje Vatikana države Bosne i Hercegovine

Sveta Stolica ili Vatikan, nakon što su Evropska Unija i SAD priznali BiH 6. travnja 1992, priznaje i uspostavlja diplomatske odnose s Bosnom i Hercegovinom 20. kolovoza 1992 (RBiH, str. 134; usp. Glas koncila 30. 8. 1992, str. 1; Oser. Rom., 21. 8. 1992, str. 1).

Imenovanje kardinalom Vinka Puljića, nadbiskupa, 26. studenog 1994.

Papa je nakon toga, prigodom posebne audijencije bosansko-hercegovačkih biskupa, 28. studenog 1994, rekao ovako: "Imenovanje nadbiskupa Vinka Puljića kardinalom, osim što svjedoči o poštovanju koje gajim prema njegovoj odvažnoj apostolskoj revnosti, istodobno želi biti znak moje blizine katolicima u Sarajevu i u cijeloj Bosni i Hercegovini kao i svemu puku napaćenom zbog rata koji se, upravo ovih dana, rasplasava i razbuktava na zabrinjavajući način..." (IP, str. 189-190).

Papa Ivan Pavao II:
Sarajevo – "Europski Jeruzalem"

Papin govor diplomatskom zboru na novogodišnjem primanju – 13. siječnja 1996.

Nakon osvrta na stanje u današnjem svijetu, Papa je govorio ovako o pozitivnom razvoju u BiH:

"3. Izgleda da se ozračje mira uspostavlja u pojedinim dijelovima Europe. Bosna i Hercegovina je dobila sporazum koji bi, nadamo se, trebao sačuvati njezinu fizionomiju, vodeći također računa o njezinu etničkom sastavu. Osobito bi Sarajevo, drugi grad simbol, trebao postati raskrižjem mira. Uostalom, ne naziva li se on 'europskim Jeruzalemom'? Ako je izbijanje prvoga svjetskog rata vezano uz taj grad, treba da njegovo ime konačno postane sinonim grada mira, i da susreti kulturne, socijalne i vjerske razmijene oplode njegov višeetnički suživot. Radi se o procesu koji će biti dug i ne bez teškoća. Želio bih u svezi s tim istaknuti da se dugotrajni mir na Balkanu neće moći učvrstiti ukoliko ne budu poštivani neki uvjeti: slobodno kretanje osoba i ideja; slobodan povratak izbjeglica njihovim kućama; priprava uistinu demokratskih izbora; i, napokon, ustrajna materijalna i moralna obnova, kojoj trebaju doprinijeti, bez ustezanja, ne samo međunarodna zajednica, nego također Crkve i vjerske zajednice. Ako je ovaj rat, koji sam često označavao kao 'nekoristan', kako se čini, završio, prije svega pred Europljanima, ali ne samo pred njima, stoji ogroman izazov – da izgrade i učvrste djelo mira, kako ravnodušnost ili sebičnost ne bi strovalili u brodolom cijeli jedan dio Europe, s nepredvidivim posljedicama." **(**IP, str. 253-254)

Ustanova Biskupske konferencije BiH (BKBiH)

Kongregacija za evangelizaciju naroda ustanovila je Biskupsku konferenciju BiH (BKBiH) 8. 12. 1994. (Hrvatska biskupska konferencija – HBK – ustanovljena je 15. 05. 1993) (BKBiH, protokol).

Papin posjet BiH – Sarajevu: 12-13. 04. 1997.

Ovdje donosim izvatke iz govora koje je papa imao prilikom svoga posjeta Sarajevu:

Pozdrav u zračnoj luci na početku posjeta Sarajevu i BiH: "Moja prva misao u ovom trenutku, u kojem mi je dano zakoračiti na bosansko-hercegovačko tlo, leti k Bogu koji je danas uslišao moju dugo gajenu želju da se ostvari ovo hodočašće. Evo me napokon ovdje s vama. Sada vas mogu osobno vidjeti licem u lice i s vama razgovarati, nakon što sam s vama tijekom tužnoga vremena nedavnoga sukoba izdaleka bolno proživljavao vaše patnje.

Želim zagrliti sve stanovnike ove toliko napaćene zemlje, navlastito one koji su prerano izgubili koju dragu osobu, one koji na svojemu tijelu nose biljege rata i one koji su tijekom, ovih dugih godina nasilja bili prisiljeni napustiti svoje domove...

Neka više nikada ne bude rata, neka više nikada ne bude mržnje i nesnošljivosti!! To je pouka ovoga stoljeća i ovoga tisućljeća koji su se već približili svojemu svršetku. Upravo s tom porukom započinjem ovaj pastirski pohod. Logiku neljudskog nasilja valja zamijeniti konstruktivnom logikom mira. Nagon osvete mora ustupiti mjesto osloboditeljskoj snazi oproštenja, koje će okončati zagrižene nacionalizme i zahtjeve što iz njih proizlaze. Potrebno

je, kao u mozaiku, da se svakoj osobi i narodu ovih krajeva jamči očuvanje njihova političkoga, nacionalnog, kulturnoga i vjerskog identiteta. Raznolikost je bogatstvo kada se pretvori u međusobnu nadopunjivost u nastojanju oko služenja miru i izgradnji uistinu demokratske Bosne i Hercegovine.” (IPS, str. 61).

Govor biskupima: “Rat koji se tijekom predugih pet godina vodio u ovim vašim krajevima sigurno vas stavlja pred velike teškoće. Pošto je tutnjava oružja prestala, valja sada sve više učvršćivati volju za izgradnjom mira. Prvi zadatak koji vas očekuje u ovome mučnom hodu jest liječenje srdaca izmučenih bolima i katkada ranjenih osjećajima mržnje ili osvete...

Pozvani ste biti nositelji nove kulture koja, izvirući iz neposrednog vrela Evanđelja, propovijeda poštivanje svih bez izuzetaka, zaziva međusobno praštanje krivnji kao pretpostavku za preporod uljuđenog življenja, bori se oružjem ljubavi kako bi sve više do izražaja dolazila želja za suradnjom na promaknuću zajedničkoga općeg dobra.

To vas ne oslobađa obveze da dižete proročki glas te ukazujete na nasilja, raskrinkavate nepravde, nazivate zlo pravim imenom i svim zakonitim sredstvima branite povjerene vam zajednice...” (IPS, str. 123-124).

Govor svećenicima, redovnicima i redovnicama: Papa odaje priznanje Crkvi u BiH i poziva na novu hrabrost, posebno svećenike i redovnike i redovnice, te kaže: “Hvala vam na tome znaku ljubavi prema Kristu i njegovoj Crkvi... Ispisali ste stranice pravog junaštva... Danas sam došao reći vam: Hrabro naprijed!”

Ujedno poziva na ispit savjesti: “za sve je došlo vrijeme velikog ispita savjesti”. I slijedi kao tumačenje toga: “Došlo je, naime, vrijeme odlučnoga zalaganja za pomirenje i mir”. Poslanje je njihovo: “Otirati suze osobama koje oplakuju najmilije, slušati krik onih čija su prava pogažena i uništeno ono što im je najsvetije, biti bliz prognanicima i izbjeglicama, biti potpora starcima, siročadi i udovicama, hrabriti mlade, *obnavljati napor susretanja s drugima, ispitati vlastitu krivnju i snagu u izgradnji mira, priznati pravo etičkih, moralnih i duhovnih vrijednosti, te pri tom braniti pravo svakoga čovjeka da živi u miru i slozi...osuđivati svaki oblik nesnošljivosti i proganjanja.”* (IPS, str. 73-75).

PROPOVIJED NA MISI NA KOŠEVU U SARAJEVU

VJERNOST I POUZDANJE U ISUSA KRISTA

“Zagovornika imamo kod Oca – Isusa Krista Pravednika” (1 Iv 2,1)... “Draga braćo i sestre Bosne i Hercegovine, koji ste tako dugo i bolno bili iskušavani, Krist govori vašim jezikom. Kazao je: ‘Pisano je: Krist će trpjeti’, ali je i dodao: ‘Treći će dan ustati od mrtvih... Vi ste tomu svjedoci’ (Lk 24,48-49). Stanovnici ove napaćene zemlje, hrabro! Imate Zagovornika kod Boga. Ime mu je: Isus Krist, Pravednik! Sarajevo je grad koji je, u određenome smislu, znak 20. stoljeća. Uz ime Sarajeva povezano je izbijanje prvoga svjetskog rata 1914. Na završetku pak ovoga stoljeća, uz ime je ovoga grada vezano i bolno iskustvo rata koji je tijekom pet dugih godina iza sebe u ovim krajevima ostavio zapanjujući trag smrti i pustošenja” (IPS, str. 107-108).

II. dio

Mjesna Katolička crkva u BiH

U ovom drugom dijelu ću iznijeti dokumente koji pokazuju integrativno djelovanje poglavara i vjernika mjesne Katoličke crkve u BiH.

Katolički biskupi Bosne i Hercegovine

Pismo vjernicima: Referendumom svi odlučujemo o Bosni i Hercegovini kao svojoj domovini, 25. II. 1992.

Dragi vjernici!

Ovih dana pitate nas u osobnim susretima i telefonskim pozivima, hoćemo li vam kao vaši duhovni pastiri uputiti svoju riječ pred referendum kao što smo vam se obratili pred slobodne izbore u listopadu 1990. i pred popis stanovništva u ožujku 1991. Kako referendum, koji je propisala zakonita vlada na preporuku demokratsko izabranog parlamenta ima povijesnu važnost za sve građane Bosne i Hercegovine, smatram se kao biskup pozvanim i zaduženim izložiti vama, dragi katolički vjernici, svoje mišljenje vodeći računa o sadašnjem i budućem dobru svih Hrvata u ovoj vjerski i nacionalno pluralističkoj Republici.

1. S hrvatskom braćom i sestrama u Republici Hrvatskoj i diljem svijeta radujemo se međunarodnom priznanju slobodne i samostalne države Hrvatske. Mi biskupi to smo i službeno pokazali supotpisavši Proglas hrvatskih biskupa u Zagrebu 15. siječnja ove godine. Ipak mi ovdje u Bosni i Hercegovini imamo svoju dugu, višestoljetnu povijest i ovdje su praiskonski korijeni našeg naroda. Ne smijemo se dati zbuniti sadašnjim zbivanjima niti razmišljati u uskim okvirima promjena koje proživljavamo posljednjih mjeseci. Kolikogod bila mučna sadašnjica, mi nismo bez dobrih izgleda za mirniju budućnost u pravdi i toleranciji među pripadnicima drugih naroda. Smatramo da bi bilo protiv trajnog interesa hrvatskog naroda na ovom području iseljavati se radi sadašnjih teškoća. Naša prošlost i naša zajednička budućnost potiču nas da ovdje ostanemo i da se sve dublje ukorjenjujemo. Stoga želimo u zajedništvu s drugim narodima Herceg-Bosne ovdje biti svjedoci hrvatske duhovne baštine izgrađujući svoj identitet i dijeleći s drugim sugrađanima odgovornost za zajedničku domovinu Bosnu i Hercegovinu.” (str. 69-70).

Zatim, oslanjajući se Puljić na stav prvih kršćana u ondašnjoj poganskoj državi: “Kao slobodni ljudi, sve poštujte, bratstvo ljubite, Boga se bojte, kralja častite” (1 Petr 2,16-17), kojim se prihvaćanje pripadnosti istoj državi s ostalim sugrađanima, da vode računa o zajedničkom dobru Hrvata na cijelom teritoriju nove države i poziva Hrvate na referendum:

“Uvjereni da ćete tako postupiti snagom svoje katoličke vjere i hrvatskog nacionalnog identiteta, pozivamo vas da na referendum izađete te iskoristite ovu povijesnu priliku vršeći svoju građansku i vjerničku dužnost.” (KC, str. 69-70).

Provincijal Bosne Srebrene fra Petar Anđelović

Poruka članovima franjevačke zajednice – o samostalnoj i nedjeljivoj Bosni i Hercegovini i o njezinu vjerskom i nacionalnom pluralizmu, veljača 1992.

“Neki predlažu pogodbu, no naše sedamstoljetno franjevačko poslanje u Bosni nikad nije bilo pod znakom pogodbe. Uvijek je bilo samo jedno – bezuvjetna ljubav i bezuvjetno

služenje. Svojoj zemlji i svome narodu. Zato i smijemo kazati da je Bosna – *franjevačka zemlja.* Zato su bosanska i franjevačka povijest – jedno. U tome je i sav onaj duboki i jedinstveni smisao riječi fra Josipa Markušića, koji reče da bi rušenje Bosne bioo 'izdaja povijesti, naše duše'...

Čini se da je ovo vrijeme franjevački čas. Kad se mnoga duša koleba, kad je u opticaju tako mnogo i nejasnih i nepromišljenih, a smišljeno odbačenih 'rješenja', mogućnosti, kad je mnogo nesreće, potrebe i straha – čas je za hrabrenje, za poticaj. Bosna je zemlja i nama dosuđena, a i mi njoj. Očekuje ona, da joj i danas budemo sol, sol vjere, narodnosti i europske civilizacije...

A kad je danas u pitanju Bosna i kad nas pitaju, onda smo mi – s onu stranu politikantstva i strančarenja – zajedno sa svojim pukom, za suverenu, samostalnu, slobodnu i nedjeljivu Bosnu i Hercegovinu. Nećemo se ustručavati ovo i javno kazati. Svjesni smo, naime, da je Bosna nama takva dosuđena, a očito i mi njoj." (KC, str. 72-74).

Katolički biskupi i franjevački provincijali u Bosni i Hercegovini

Apel o političkom uređenju Bosne i Hercegovine, 28. III. 1992.

"U sadašnjem povijesnom času zbivaju se nagle i velike promjene koje imaju dalekosežne posljedice za sve narode pa tako i za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini...

Budući da se u stvaranju i unutarnjem uređenju nove suverene i nezavisne države BiH ne radi samo o političkom, nego i o etičkim, povijesnim i vjerskim pitanjima hrvatskoga naroda na ovom području, svraćamo vašu pozornost na neprocjenjive vrijednosti Katoličke crkve koja na ovim prostorima egzistira već trinaest stoljeća. Kroz toliko stoljeća svoga postojanja i rada, Crkva je učinila da ovi prostori odišu duhovnom i materijalnom kulturom na svim razinama. Na prostorima BiH danas su sjedišta četiriju biskupija, dviju provincija redovnika i četiriju provincija redovnica, 264 župa, 27 samostana redovnika i 34 redovnica, 5 filozofsko-teoloških učilišta, brojne biblioteke, muzeji itd. Sve je to sastavni dio kulturno-nacionalnog blaga Hrvata-katolika..." (KC, str. 75-76).

Diže glas "protiv najnovijeg bezočnog nasilja koje se vrši nad katoličkim vjernicima, od kojih su u najvećoj većini upravo Hrvati, kao i na sakralnim objektima Katoličke crkve u našoj Republici". Upozorava se posebno na "prisustvo i nasilno ponašanje takozvane Jugoslavenske narodne armije na ovim prostorima", koja vrši "genocid, teror i prisile" na svim područjima BiH.

Potpisnik je msgr. Vinko Puljić, nadbiskup i metropolit vrhbosanski, u ime msgr. Pavala Žanića, biskupa mostarsko-duvanjskog i apostolskog administratora trebinjsko-mrkanskog, msgr. Franje Komarice, biskupa banjalučkog, fra Petra Anđelovića, provincijala Bosne Srebrene i fra Drage Tolja, provincijala Hercegovačke provincije.

Predstavnici Franjevačke provincije Bosne Srebrene, Vrhbosanske nadbiskupije i Mešihata Islamske Zajednice Bosne i Hercegovine

Poruka o Bosni i Hercegovini, upućena sa Znanstvenog skupa, u organizaciji Franjevačke teologije iz Sarajeva, održanog u Zagrebu 27. i 28. travnja 1993., papi Ivanu Pavlu II. i visokim muslimanskim poglavarima te većem broju domaćih i svjetskih državnika.

“*Poruka o Bosni i Hercegovini*

Svjedoci smo istine o uzrocima ovoga rata u BiH i posve odgovorno izjavljujemo:

Ovo nije nikakav vjerski, etnički ili građanski rat. Njega je pokrenula velikosrpska politika nakon legitimno izražene volje nesrpskih naroda bivše Jugoslavije za samoodređenjem i pravom na vlastitu državu. Uzrok rata nije nipošto ni razlika vjere, kulture i nacije Hrvata, Muslimana i Srba, nego jedino volja za premoć velikosrpske politike.

Posljedice ovoga strašnoga rata su nezapamćeno uništavanje svega duhovnoga i materijalnoga bića nesrpskih naroda. To se pokazuje posve jasno u genocidu, etničkom čiš- ćenju, masakrima civilnog pučanstva, koncentracijskim logorima, silovanjima muslimanskih i hrvatskih žena, među njima čak i djevojčica od sedam godina (7) godina. A jednako tako u uništavanju vjerskih, kulturnih i gospodarskih dobara, što ovu zemlju pretvara u golemu ruševinu.

Ali, usprkos svemu tome, kao vjernici u Boga, zajedničkog Oca svih ljudi, pouzdano vjerujemo i protiv nade se nadamo u mogućnost i neophodnost našega zajedničkog života...”

Sudionici simpozija su hrvatski i muslimanski intelektualci, koji su podnijeli trideset pet referata iz različitih struka – povijesnih, društvenih i teoloških.

Sa simpozija je poslano “otvoreno pismo” na dvadeset dvojicu vjerskih i državnih lidera i poglavara, kao što su papa Ivan Pavao II, Boutros Boutros Galli, UN, Bill Clinton, USA, Franjo Kuharić, kardinal, Franjo Tuđman, predsjednik Hrvatske, Alija Izetbegović, predsjednik BiH i drugi iz glavnih evropskih i islamskih država – Alois Mock - Wien, Helmut Kohl - Bonn, Margaret Thatcher - London, Francois Mitterand - Paris, Boris Jelcin - Moskva, Sulejman Demirel - Ankara, Hosni Mubarak - Cairo, Fahd Ibn Aziz - Riad, Hudžetul-islam Rafsandžani - Teheran itd.

Potpisnici su bili: fra Petar Anđelović, provincijal Bosne Srebrene; dr. Mato Zovkić, generalni vikar Vrhbosanske nadbiskupije; Mustafa Bećirević, predstavnik Mešihata IZ BiH; dr. fra Ivan Bubalo, dekan Franjevačke teologije iz Sarajeva (RBiH, str. 285).

Katolički biskupi Bosne i Hercegovine

Promemorija predsjedniku Republike Hrvatske dr. Franji Tuđmanu – stavovi i načela za razrješavanje dramatične situacije u Bosni i Hercegovini, 12. I. 1994.

“Od samog početka agresorskog rata na Republiku Hrvatsku i na Republiku Bosnu i Hercegovinu Katolička crkva je imala jasna načela, koja je u više navrata isticala i naučavala. A to:

- apsolutna hitnost prestanka vatre na svim bojištima;
- zalaganje da se dijalogom i pregovorima krvava kriza razriješi;
- nedopustivost teritorijalnih osvajanja silom i neprihvatljivost njihova ozakonjenja;
- povratak prognanika i izbjeglica u svoje domove i zavičaje;
- nužnost međunarodne suradnje da oživi zemlja razorena ratom...” (KC, str. 318-321).

Franjevci provincije Bosne Srebrene

Izjava podrške postignutom sporazumu između hrvatskog i bošnjačko-muslimanskog naroda u Bosni i Hercegovini, 18. III. 1994.

"Izražavamo svoju zahvalnost Bogu i ljudima za nagovještaj prvih koraka mira u Bosni i Hercegovini. Iskazujemo javnu i odlučnu potporu dogovorima u Washingtonu i Beču. Radujemo se što su predstavnici hrvatskoga i muslimanskoga naroda konačno čuli glasove koji su dopirali s mnogih strana, a što smo i sami u više navrata upućivali: zalog trajnog mira u Bosni i Hercegovini jest cjelovitost te države u njezinim međunarodno priznatim granicama, s unutarnjim uređenjem na načelu jednakoga prava triju njezinih konstitutivnih naroda..." (KC, str. 337).

Katolički biskupi Bosne i Hercegovine

Poruka svećenicima i vjernicima te domaćoj i međunarodnoj javnosti – potpora mirovnom sporazuma između Muslimana i Hrvata i poziv na poštivanje ljudskih i građanskih prava i sloboda svih ljudi, 6. V. 1994.

"Izražavamo svoju potporu svakom sporazumu koji vodi prema pravednu i trajnu miru na području cijele međunarodno priznate države Bosne i Hercegovine. Molimo sve čelnike političke vlasti da mudro pronalaze, razborito prihvaćaju, odlučno i dosljedno provode dogovorene sporazume na dobrobit svih ljudi koji žive na ovim prostorima..." (KC, str. 350-352).

Biskupi vrhbosanski, kardinal Vinko Puljić i Pero Sudar, provincijal Bosne Srebrene fra Petar Anđelović

Priopćenje za javnost o stradanjima mjesne Crkve i njezinoj spremnosti da se založi za pomirbu i pomoć svim stradalnicima rata te zauzimanje za povratak prognanika njihovim kućama, 20. IV. 1995.

"*Crkva ispovijedanja i svjedočenja*

U ovom velikom stradanju, solidarna sa svim drugim stradalnicima, Vrhbosanska Crkva i u takvoj tragediji nije postala *'pometena' (Ecclesia confusa* – Dj 19,32), nego je postala u pravom smislu Crkva *ispovijedanja i svjedočenja* sve do mučeništva *(Ecclesia confessionis et martyrii*), s čvrstom nadom u pobjedu dobra, zasluženu nagradu svima onima koji čine dobro, a pravednu kaznu onima koji čine zlo (usp. Mt 25,30sl). Snagu pak za to crpila je iz duha evanđelja i iskustva povijesti trpljenja kao križnog puta Crkve...

Držeći se društvenog nauka Crkve, Vrhbosanska nadbiskupija i Franjevačka provincija su izražavale posebno svoju brigu za čovjeka na ovom području, osobito za katolike Hrvate u Bosni i Hercegovini, među kojima oni djeluju u izgradnji ljudskih prava: prava na život, na svoje društveno uređenje, na slobodu vjerskoga i nacionalnoga identiteta, prava na vlastiti vjerski i politički subjektivitet. U tom smislu su sudjelovali u traženju pravednoga rješenja za unutarnje uređenje Bosne i Hercegovine te velikim dijelom pridonijeli prihvaćanju modela federacije Hrvata i Bošnjaka, očekujući da se i drugi uključe u taj model." (KC, str. 407-408).

Katolički biskupi Bosne i Hercegovine

Otvoreno pismo potpisnicima i svjedocima mirovnog Daytonskog sporazuma, 8. XII. 1995.

"Mi niže potpisani članovi Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine, koji se već više mjeseci ne možemo ni susresti, dosljedni crkvenim stavovima u vezi s ratom i mirom u BiH, uoči potpisa 'Daytonskog sporazuma' u Parizu ovoga mjeseca, obznanjujemo još jednom svoje stajalište priopćeno više puta i na više načina i Svetoj Stolici i biskupskim konferencijama svijeta, kao i domaćim i svjetskim političarima koji mogli mnogo ranije stišati razbuktavanje agresorskog rata i uspostavi pravedan i trajan mir u BiH. Svojim izjavama obratili se javnosti skupno ili u zajedništvu s biskupima Republike Hrvatske barem 25 puta u posljednje 4 godine. Ovdje donosimo odlomke iz naših 12 izjava: (odlomci iz izjava od 18.XII. 1992. do 29. I. 1995).

Kako je vidljivo iz tih odlomaka naših izjava, mi, nižepotpisani članovi Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine imali smo jasan i dosljedan stav – i to od početka rata pa sve dosad – za prestanak agresorskog rata i za uspostavljanje čvrstoga, trajnoga i pravednog mira, zauzimajući se za pravo svakog čovjeka i naroda u ovoj zemlji. Zato pozdravljamo zaustavljanje ovog agresorskog rata po ovom mirovnom sporazumu. Molimo Boga da ovom ratu zaista bude kraj. Međutim, obuzima nas ozbiljna sumnja dana temelju ovako napravljenog mirovnog sporazuma može doista zavladati i potrajati tako željen pravedan mir. Mirni sporazum, koliko nam je poznat, sadrži nekoliko vrlo čudnih proturječja, pogubnih nesigurnosti i bremenitih pitanja:

1. Proglašena cjelovita Bosna i Hercegovina ovim sporazumom podijeljena je u dva entiteta.
2. Kako može biti jedna država s tri vojske?
3. Kakva je to pravda po kojoj se pola te zemlje daje trećinskom narodu te zemlje?
4. Tko može biti ovlašten da potpiše sporazum po kojem se prostori većinskog stanovništva Bosanske Posavine prepuštaju vlasti manjinskog stanovništva?
5. Ovim sporazumom potvrđeno je i ovlašteno etničko čišćenje i pravo jačega te se u istu razinu stavljaju žrtva i agresor.
6. Tko sve treba ostvariti mirovnim sporazumom predviđeni povratak stotinama tisuća prognanika i izbjeglica u njihove domove i zavičaje i tu im omogućiti sva ljudska i građanska prava i slobode?

Očito je da taj mirovni sporazum, postignut u Daytonu, a koji treba biti potpisan u Parizu, umjesto silno željena mira unosi novi nemir i nedoumice u pogledu povratka i zaštite osnovnih ljudskih i građanskih prava i sloboda, u kojima su sadržana i vjerska i etnička prava i slobode svih stanovnika osne i Hercegovine.

Kao biskupi katoličkih vjernika, o čijoj se budućnosti također radi u ovom sporazumu, s pravom očekujemo da se svi odgovorni faktori i institucije – međunarodni i domaći – koji su sudjelovali u kreiranju toga mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu, odlučno obvežu na ispravljanje nepravdi i ostvarenje što pravednijeg mira za sve miroljubive stanovnike ove zemlje.

Kao službeni predstavnici Katoličke crkve u jednom od tri konstitutivna naroda Bosne i Hercegovine, u hrvatskom narodu, i ovaj put izražavamo svoju spremnost da i sami pomognemo u ostvarivanju svih konstruktivnih i pravednih rješenja ovoga užasnog rata i u uspostavljanaju istinskog mira na području naše Biskupske konferencije, tj. na području cijele Bosne i Hercegovine.

Vinko kardinal Puljić, nadbiskup - Sarajevo, mons. Franjo komarica, biskup - Banja Luka, mons. Ratko Perić, biskup - Mostar, mons. Pero Sudar, pomoćni biskup - Sarajevo.

Sarajevo – Banja Luka – Mostar, 8. prosinca 1995. godine.” (KC, 521- 525).

Uprava Franjevačke provincije Bosne Srebrene

Izjava o mirovnom sporazumu o Bosni i Hercegovini, postignutom u Daytonu, 14. XII. 1995.

“Sa sastanka Uprave Franjevačke provincije Bosne Srebrene u proširenom sastavu, održanog u samostanu Svetog Bone u Visokom 13. i 14. prosinca 1995. godine, upućujemo javnosti

IZJAVU

1. Mirovni sporazum o Bosni i Hercegovini, postignut u Daytonu, smatramo doprinosom miru u našoj državi utoliko što stvara pretpostavke da se ona pitanja koja su dosad rješavana ratom – ratom koji je uzrokovao ubijanja, razaranja, raseljavanja – sada pokušaju rješavati na civiliziran način, političkim sredstvima.

2. Sam sporazum ne smatramo uopće pravim, konačnim i pravednim rješenjem, jer se u njemu više vodilo računa o interesima agresora nego žrtve, o interesima susjednih i drugih zainteresiranih država nego o onima kojih se on neposredno tiče: o narodima Bosne i Hercegovine kojima je taj mir najpotrebniji.

3. Potpise na Daytonski sporazum u ime hrvatskog naroda u Bosni smatramo nelegitimnim, jer ih nije stavio nitko komu je hrvatski narod u Bosni povjerio pravo da da zastupa.

4. Sporazum smatramo nepravednim jer nanosi štetu Hrvatima u Bosni. Pri tom ne mislimo samo na Bosansku Posavinu, koja je tek vrhunac i metafora svih nepravdi nanesenih bosanskim Hrvatima. Oni su otjerani sa svih područja koja kontroliraju Srbi, ali velikim dijelom i s područja koja kontroliraju Muslimani. Ne zaboravljamo i ne odobravamo ni progon drugih naroda s područja koja kontrolira hrvatska strana. Taj izgon Hrvata, ali i drugih naroda, službene politike svih triju naroda nastoje zacementirati, nudeći im područja koja nisu njihova i onemogućavajući im da se vrate na svoja ognjišta. Takvu politiku ne možemo prihvatiti, a kamoli podržati, i zato izražavamo svoj ogorčeni prosvjed zbog manipulacije narodom za uskogrudne ambicije autokratskih politika. Zgražamo se zbog bezočna vrijeđanja hrvatskog naroda čak s najviših političkih mjesta, samo s namjerom da ti isti političari opravdaju nepravde koje su nanijeli vlastitom narodu.

5. Izražavamo najdublju sućut i solidarnost sa svim prognanim, iznevjerenim i nepravedno žigosanim. Spremni smo skupa s njima raditi na ostvarenju prava, pravde i dostojanstva svakoga čovjeka kao najdivnijeg Božjeg stvorenja.

6. U tom smislu mi bosanski franjevci svima obznanjujemo svoj, od početka nepromijenjeni stav: *da ostajemo u Bosni; da se vraćamo onamo odakle smo protjerani; da ne idemo ni na koje tuđe ponuđene prostore*. Ujedno pozivamo hrvatski puk iz Bosne da nas u tom postupno ali ustrajno slijedi.

U Visokom, 14. prosinca 1995.

Fra Petar Anđelović, provincijal” (KC, str. 530-531).

Biskupi Biskupske Konferencije Bosne i Hercegovine

Prijedlog za društveno-pravno uređenje BiH, Sarajevo, 29. listopada 2005.

BiH - izvor nestabilnosti prijetnja miru,
ili buduća članica EU-a

Ovakva nepravedna podjela zemlje de facto je ozakonila zakon jačega, a ne zakon pravde!

Biskupi Biskupske Konferencije Bosne i Hercegovine uputili su 29. listopada, nakon završetka 35. redovnog zasjedanja BK BiH, održanog u Sarajevu od 27. do 29. listopada 2005., svoj prijedlog za društveno-pravno uređenje Bosne i Hercegovine pod naslovom: "Bosna i Hercegovina – izvor nestabilnosti i prijetnja miru, ili buduća članica EU-a" koji je potpisao nadbiskup metropolit vrhbosanski kardinal Vinko Puljić, a prenosimo ga u cijelosti:

"*Daytonskim sporazumom iz 1995. godine* međunarodno priznata država Bosna i Hercegovina, koja je nastala raspadom bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, podijeljena je u dva entiteta: Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku. Takva nepravedna podjela zemlje de facto je ozakonila zakon jačega, a ne zakon pravde, što je rezultiralo nefunkcionalnošću i neodrživošću društvenog uređenja države. Iako je općeprihvaćeno mišljenje i u zemlji i među predstavnicima međunarodne zajednice uključenih u rješavanje budućnosti ove zemlje da je Daytonski sporazum zaustavio rat u zemlji, ali nije donio pravedni i trajni mir za njegova tri konstitutivna naroda: Bošnjake, Srbe i Hrvate, ipak su ga mnogi i međunarodni, a i neki domaći političari tumačili kao 'nedodirljivu činjenicu'. Stoga je u ovih deset godina nakon Daytona izostao svaki ozbiljan razgovor o nužnim ustavnim promjenama koje bi postigle poželjni trajni mir u zemlji i ujedno prikladnost zemlje da uđe u proces europskih integracija kao civilizirana, demokratska, pluralistička (multietnička, multikulturalna, multireligijska) država, s ostvarenim visokim standardima ljudskih prava i sloboda.

Dosadašnje političko uređenje ove višenacionalne države prema dvostrukim standardima koji se manifestiraju u postojanju tri različita ustava - dva za dva entiteta i jedan za cijelu državu, a koji međusobno nisu u suglasju, ima za posljedicu nemogućnost funkcioniranja Bosne i Hercegovine i sprječava njezin poželjni i potrebni demokratski razvitak. Umjesto napretka i integracije, bosanskohercegovačko društvo je sada, deset godina nakon Daytonskoga sporazuma, prema svim ozbiljnim analizama, u dubljoj političko-socijalnoj krizi nego u vrijeme njegova potpisivanja.

Stanje hrvatskoga naroda

Prihvaćanjem ovako nepravednog uređenja kojim su tri konstitutivna naroda BiH: Bošnjaci, Srbi i Hrvati - smješteni u dva politička entiteta, i to neravnomjerno, najviše je donio štete pripadnicima hrvatskoga naroda čiji su predstavnici uvijek prvi potpisivali sve što su tražili predstavnici međunarodne zajednice da bi se okončala tragedija u BiH. Iako su najmalobrojniji i najveće žrtve rata (USIA) - prognano ih je 67%, a vratilo se do sada samo 13%, a žrtve su, nažalost i Daytonskog sporazuma jer kao konstitutivni narod nemaju ni prava manjine, Hrvati, kao najstariji narod u BiH, traže samo da u pravima i dužnostima budu izjednačeni s druga dva naroda u toj zemlji.

Odredbama Daytonskoga sporazuma su dokinuti dogovori i zaštitni mehanizmi iz Washingtonskog sporazuma i tako omogućeno da Bošnjaci u entitetu FBiH, a u Srbi u

entitetu RS-a jednostavnom većinom donose zakone ne obazirući na stavove ili poziciju Hrvata. Bez i protiv predstavnika hrvatskog naroda u vlasti, sazivaju se sjednice Vlada i Parlamenata i donose odluke.

Godinama nakon rata konstitutivnost pojedinog naroda tumačila se tako da su u RS-u bili samo Srbi, a u FBiH samo Bošnjaci i Hrvati konstitutivni. Tako je bilo do odluke Ustavnog suda iz 2000. godine kojom je određeno da su sva tri naroda podjednako konstitutivni u svakom dijelu BiH. No, ta odluka u mnogim bitnim segmentima ne provodi se u praksi. Primjerice, u BiH se biraju tri člana državnog Predsjedništva koji su vrhovna izvršna vlast u zemlji. Iz RS-a se bira srpski član Predsjedništva, a iz FBiH se biraju hrvatski i bošnjački članovi Predsjedništva. To znači da Hrvat ili Bošnjak koji živi u RS-u, a Srbin iz FBiH, nema pravo biti kandidiran za člana državnog Predsjedništva, što je izravno kršenje europske konvencije o ljudskim pravima koja definira pravo svake osobe da bira i bude izabrana u tijela vlasti.

Pod izlikom da takvu situaciju želi promijeniti i nepravdu ispraviti, visoki predstavnik Wolfgang Petritsch 2002. godine pokušava ostvariti odluku Ustavnog suda o konstitutivnosti sva tri naroda i proglašava (nameće) ustavne promjene u FBiH, a političarima u RS-u prepušta da sami prihvate kozmetičke izmjene Ustava RS-a. Tako provedene ustavne promjene temeljito pogoršavaju u cijeloj BiH pravni položaj Hrvata kao jednog od konstitutivnih naroda. Prema Daytonskom sporazumu, Hrvati su u FBiH, barem načelno, bili ravnopravni jer su u najvišim tijelima vlasti bili jednakopravno zastupljeni kao i Bošnjaci. Petritschevim ustavnim promjenama uvodi se ključ prema kojemu primjerice Vladu RS-a čini 9 Srba, 5 Bošnjaka i 3 Hrvata. Dakle, taj entitet ostaje ‘u rukama’ Srba jer mogu demokratski nadglasati Hrvate i Bošnjake zajedno. Tu položaj Hrvata nije promijenjen u odnosu na odredbe Daytona. Međutim, njihov položaj se posve mijenja u Federaciji BiH, jer Vladu FBiH formira 9 Bošnjaka, 5 Hrvata i 3 Srbina i time FBiH prelazi ‘u ruke’ Bošnjaka. Što to u praksi znači, vidi se kod donošenja bilo kojega zakona, pa i onih od vitalnog interesa za hrvatski narod. Nakon što i takve zakone (školstvo, mediji, policija...) nadglasavanjem većine prihvati Zastupnički dom Federacije BiH, on ne stupa na snagu dok ga ne potvrdi Dom naroda BiH, gdje predstavnici naroda imaju pravo veta pozivajući se na vitalni nacionalni interes. Međutim, i tu je situacija prividno riješena, jer nakon pozivanja na vitalni nacionalni interes o tome ima li osnove da se proglasi vitalni nacionalni interes pojedinog naroda, ne odlučuje Doma naroda, nego u konačnici Povjerenstvo koje je ustanovljeno unutar Ustavnog suda FBiH. A u Ustavnom sudu članovi se imenuju tako da većinski narod ima više članova. U RS-u uopće nije uveden dvodomni parlament kao u FBiH ili kao u državi BiH, nego je uz Skupštinu RS-a uvedeno Vijeće naroda, koje ima puno manje ovlasti nego Dom naroda u BiH ili u FBiH. Iz ovoga je vidljivo da se u Vladama i u Parlamentima oba entiteta sve odluke mogu donositi bez Hrvata, a i protiv njih.

Daytonski sporazum je kantonima u Federaciji BiH dao određene ingerencije prema kojima Hrvati donekle mogu prakticirati i konzumirati svoju konstitutivnost i ostvariti ravnopravnost u nekim segmentima. Sada, nakon nametnutih ustavnih promjena, Parlament FBiH, u kojemu potpunu dominaciju imaju bošnjačke političke elite, donosi propise kojima kontinuirano oduzima te ingerencije. Tako se neizravno, ali bitno ugrožava status hrvatskoga naroda i u Federaciji BiH (o Republici Srpskoj da i ne govorimo). Stoga je nerazumljiv prijedlog tzv. Venecijanske komisije koja predlaže ukidanje kantona, a jačanje entiteta. To bi značilo izravnu potporu podjeli BiH na srpski i bošnjački entitet - državu iz kojih bi Hrvata,

koji su već sami Daytonskim sporazumom i njegovom implementacijom u BiH životno, ali i biološki ugroženi, te je upitna njihova opstojnost, trebalo nestati. Možda i ne znajući i ne htijući, članovi te i sličnih komisija, tragom nepravednog Daytonskog sporazuma i njegovom još nepravednijom implementacijom, definitivno dokidaju multietničku oznaku države BiH dajući tako nove razloge nacionalnim tenzijama na Balkanu.

Osim na državnoj i entitetskoj razini, neravnopravnost hrvatskoga naroda u odnosu na druga dva može se uočiti i na primjeru grada Mostara koji je jedino regionalno, ekonomsko i političko središte u kojemu bi Hrvati mogli imati političku (relativnu) dominaciju kakvu imaju Bošnjaci u Sarajevu, Tuzli ili Zenici, odnosno Srbi u Banjoj Luci, Doboju ili Bijeljini, a to nije slučaj. Za razliku od ovih spomenutih gradova i svih drugih gradova i općina u BiH, zašto samo Mostar ima limite u zastupljenosti konstitutivnih naroda?

Želi li se BiH kao demokratska
i višenacionalna država?

U BiH se brani i opstaje, ili pak definitivno pada načelo multidržava. Mnogi prognani stanovnici Bosne i Hercegovine, koji su prisiljeni živjeti u drugim zemljama, pokazuju svojim primjerom da su kadri živjeti u dobro uređenim demokratskim državama. Takvo je razmišljanje i većine populacije koja je trenutačno u zemlji koja je sigurno voljna i sposobna živjeti zajedno i graditi ovu zemlju kao višenacionalnu, višekulturalnu i višekonfesionalnu državu. Građani i narodi u BiH imaju pravo na pravedan pravni okvir i nedvosmislenu potporu u ostvarivanu jednakopravnosti sva tri naroda i jamčenju svih osobnih ljudskih i građanskih prava i sloboda.

Sigurno je da će ustavno-pravni položaj hrvatskoga naroda, a samim time i ostala dva naroda u BiH, biti pravednije i kvalitetnije uređen u jedinstvenoj, cjelovitoj i decentraliziranoj državi bez dosadašnje entitetske podjele. Ta snažna decentralizacija Bosne i Hercegovine bi morala ići u dva pravca: prema općinskoj i prema regionalnoj razini vlasti. Vlast na općinskoj razini morala bi biti postavljena proporcionalno po načelu ‘jedan čovjek jedan glas’ i to je razina na kojoj bi se ostvarivala vlast građanskoga društva. Vlast na regionalnoj ili federalnoj razini bi morala biti limitirana, i to na način da se odredi minimalna zastupljenost svakoga od tri konstitutivna naroda u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti.

Općine kao administrativno-upravne jedinice već postoje i one bi mogle uglavnom nastaviti funkcionirati u sadašnjem obliku dok s regijama to nije slučaj. Umjesto zadržavanja dosadašnje nezgrapne i nepravedne disproporcije s dva entiteta i deset kantona u jednome od njih, trebalo bi pristupiti preustroju regionalne razine vlasti. Jedan od mogućih modela mogao bi biti sljedeći: Bosna i Hercegovina ustrojena u 4 kantona (odnosno regije, provincije, distrikta, federalne jedinice…): Sarajevski, Banjolučki, Mostarski i Tuzlanski s granicama formiranim po kriterijima ekonomske, prometno-komunikacijske, prirodne, povijesne, geografske i (više) nacionalne naravi. Uz eventualne korekcije, mogle bi biti preuzete regije kako ih je, za potrebe svoga djelovanja već formirala, primjerice, misija OSCE-a u BiH. Bilo bi, međutim, vrlo bitno odrediti da u svakom od četiri kantona (regije, federalne jedinice itd.) svaki konstitutivni narod mora imati najmanje 30% udjela u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, (k)ako nikada pripadnici jednoga naroda ne bi mogli nadglasati pripadnike druga dva naroda.

Zaključak

Građani i narodi BiH su kroz povijest bili česte žrtve mnogih totalitarnih režima i raznovrsnih dominacija. Današnje stanovništvo te zemlje nosi traume komunizma koji je završio okrutnim i besmislenim ratom. Kada smo se ponadali miru i demokraciji, postali smo svojevrsnom žrtvom nepravednog mira. Desetogodišnje razdoblje nakon Daytonskog mirovnog sporazuma više je nego očito pokazalo da dosadašnje političko administrativno uređenje BiH ne omogućuje, zapravo sprječava pravedni i demokratski razvoj države. To je velik izazov i poziv svima, koji o budućnosti BiH odlučuju, prvenstveno supotpisnicima Daytonskog sporazuma, da učine još jedan nužan i hrabar korak kako bi zaustavljanje nepravednog rata prije deset godina konačno bilo sada okrunjeno ispravljanjem očito nepravednog mira.

Ako međunarodna zajednica ne želi da BiH ostane i u budućnosti trajni izvor nestabilnosti i prijetnja miru na ovim prostorima, nego da se razvija kao civilizirana, demokratska, pluralistička (multietnička, multikulturalna, multireligijska država) s ostvarenim visokim standardima ljudskih prava i sloboda, onda to mora ne samo jasno kazati, nego i konačno sve poduzeti da bi BiH mogla krenuti tim putem i tako biti sposobna za poželjne i potrebne europske integracije. Nužni put za to je stavljanje izvan snage dosadašnjeg rješenja o podjeli zemlje na dva entiteta i nefunkcionalnog u političkom uređenju BiH. To uključuje i promjenu Ustava BiH kao uvjet za očekivani i potrebni početak pregovora o pridruživanju Europskoj uniji. Do sada su od strane međunarodne zajednice uloženi mnogi i napori i sredstva, ali je učinak mali zbog dosadašnjeg političkog sustava zemlje. Očito je da tako više ne treba raditi, a mi smo uvjereni da se treba i može bolje i svrsishodnije - za opće dobro, ukoliko se ima političke volje.” Tako završava izjava Biskupske konferencije BiH.

Sarajevo, 29. listopada 2005.

s.r.Vinko kardinal Puljić, nadbiskup
i metropolit vrhbosanski, predsjednik BK BiH

(Katolička agencija – KTA)

KRITIČKI OSVRT I ZAKLJUČAK

Katolička crkva je, kao što je već na početku rečeno, imala opravdano pravo i dužnost vršiti integrativnu ulogu u BiH i činila je to riječju i djelom, kako pokazuju brojni dokumenti o njezinom djelovanju prije, za vrijeme i poslije rata 1992-1995. u BiH. Međutim, efikasnost integrativnog djelovanja Katoličke crkve u BiH nije odgovarala adekvatno ni izjavama Pape, ni poglavara mjesne Crkve, ni stavovima vjernika. Zašto? Odgovor na to zahtijeva istinoljubivu analizu političkih i crkvenih događanja i veliki ispit naše savjesti, kao što je istakao i sam Papa prilikom svoga posjeta Sarajevu i BiH, 12. i 13. travnja 1997. Na kraju ću iznijeti ovdje i neke kritičke stavove o integrativnom djelovanju Katoličke crkve u BiH.

Hrvati BiH u procesu raspada Jugoslavije

Glavni problem Hrvata BiH jest nametnuta pogrešna politika koja je vođena u vrijeme raspada bivše Jugoslavije s ciljem podjele i uništenja BiH kao samostane države. U njoj su, kao što je poznato, aktivno sudjelovali i hrvatski političari na čelu s Franjom Tuđmanom, koji je to izvodio preko svojih eksponenata u Hrvatskoj i BiH. U tom smislu Hrvati BiH prihvaćaju i danas političke ideje HDZ-a BiH: podjelu BiH i svoj treći entitet u Zapadnoj Hercegovini; dvije škole pod jednim krovom; podjelu medija i treći kanal svoj; svoju akademiju znanosti i umjetnosti. I to je glavni uzrok njihove ugroženosti i velikog stradanja u BiH. Crkva, koja bi trebala biti kritičko-oslobađajući proročki glas, zarobljena je tom političkom ideologijom:

- Mržnja, nacionalizam, šovinizam, rasizam javljaju se i u vjerskim zajednicama, od kojih nisu pošteđeni ni neki vjerski poglavari.
- Često se obistinjuje davna izreka opata Doroteja: glavni uzrok nemira i svađa među ljudima je zbog toga što nitko ne optužuje samoga sebe, nego samo druge.
- To se pokazuje i u odnosu prema zločincima: Zločince drugih se imenuje posebno i konkretno, a zločince svojih se navodi općenito i zajedno s drugima, te se tako umanjuju, relativiziraju, ili čak niječe njihovi zločini.

Zato je glavna zadaća Hrvata BiH danas njihova politička identifikacija, odnosno prihvaćanje države BiH u kojoj oni žive i djeluju ravnopravno s drugim građanima, konstitutivnim narodima i nacionalnim manjinama BiH. Hrvati BiH nisu dakle nikakva dijaspora Hrvatske, nego punopravni građani svoje domovine i države BiH (sup. RHBiH, ŠSV i krtih).

Daytonski sporazum i pravedno uređenje BiH

1. Daytonski sporazum je zaustavio rat, ali ne i politiku koja je bila uzrok rata, taj. politički plan (scenarij) o podjeli i uništenju BiH, ideologije protiv suživota, zajedništva različitih nacionalnih, kulturnih i religioznih zajednica...
2. Daytonskim sporazumom BiH je postala država nedovršenog mira i nepravednog uređenja ...
3. Dovršeni mir i pravedno uređenje BiH zahtijeva angažman domaće i međunarodne politike – zadaću stručnjaka koji to hoće, znaju i umiju radi pojedinačnog i općeg dobra ljudi i naroda BiH ...
4. Dogradnja ili promjena Daytonskog sporazuma je nužno potrebna radi izgradnje BiH kao suverene, demokratske, pravne, socijalne i sekularne države, kao evropske države BiH, koja kao takva može ući u euroatlanske integracije, odnosno u Evropsku Uniju...

5. BiH kao takva država omogućuje reintegraciju zemlje, ravnopravnost njezinih građana i naroda, povratak izbjeglica i raseljenih, diskriminaciju, uklanjanje posljedica ratnih zločina i sankcioniranje ratnih zločinaca...

U svim ovim pitanjima na svoj specifični i vlastiti način, iz moralnih i vjerskih razloga, treba da sudjeluju vjernici i vjerske zajednice u BiH. O njihovoj ulozi, pozitivnoj i negativnoj, treba govoriti diferencirano i odgovarajućom terminologijom kojom se pokazuje da su izvori dobra i zla prije svega u čovjeku pojedincu, koji čini dobro i zlo. Zato valja uvijek ponajprije imenovati određenog čovjeka kao subjekta činjenja dobra i zla, od kojega jedino nastaje i socijalna dimenzija, odnosno kolektivna struktura dobra i zla, kao zajednica svetih ili zajednica grešnika, odnosno "grijeh struktura". Samo tako se onemogućuje skrivanje zločinaca pod plaštem kolektiva, a narod i Crkva štite od zla kojega oni čine u njihovo ime.

Uloga Katoličke crkve u reintegraciji BiH

Djelovanje Katoličke crkve u političkim prilikama od početka raspada bivše Jugoslavije, agresivnog rata i stradanja ljudi i naroda u BiH i u razdoblju od početka Daytonskog sporazuma do danas, pokazuju dovoljno ovdje izneseni dokumenti. Iz njih se mogu vidjeti jasna načela i odredbe za praktično djelovanje poglavara i vjernika Katoličke crkve. Što se tiče provođenja tih načela i odredbi, iako teško, mogu se dati slijedeći zaključci:

1. Katolička crkva, univerzalna i mjesna, preko svojih viših poglavara, iznosila je teoretski kršćansko-crkvena načela o sudjelovanju katolika u politici, što se tiče njihova vjerskog ponašanju u ratu i prihvaćanja pravednog rješenja za priznanje i izgradnju države BiH, kao što se vidi iz ovdje iznesenih dokumenata.

2. Dio viših i nižih poglavara i članova Crkve zauzimao se teoretski i praktično za izgradnju BiH kao suverene, demokratske i pravne države triju konstitutivnih naroda i brojnih nacionalnih manjina, njihovu ravnopravnost na cijelom teritoriju i uključivanje u euroatlansku integraciju države u duhu katoličkog socijalnog nauka i univerzalne crkvene politike Pape, Svete stolice i Vatikana.

Međutim, dio viših i nižih crkvenih poglavara, protivno javno obznanjenim stavovima mjesne i univerzalne Crkve, djelovao je teoretski i praktično za ostvarenje plana podjele BiH bez obzira na zločine koji su se time činili, od etničkog čišćenja do genocida, i to se toleriralo bez primjene opravdanih sankcija prema njima.

3. Članovi mjesne Crkve, koja bi trebala biti kritičko-oslobađajući proročki glas, bili su velikim dijelom zarobljeni navedenom pogrešnom politikom i nacionalističkom ideologijom. Dio crkvenih poglavara i vjernika bio je naime stvarno zatrovan grijehom mržnje, nacionalizma, šovinizma i rasizma. To se očitovalo posebno priklanjanjem teoretski i praktično na izborima ekstremističkom krilu politike HDZ i nacionalističkim projektima te stranke u Hrvatskoj i BiH.

4. U prosuđivanju političkih događaja i posebno ratnih zločina i zločinaca oni su bili redovno jednostrani: zločine i zločince *drugih* su se imenovali posebno i konkretno, a zločine i zločince *svojih* se relativiziralo ili nijekalo, navodeći ih općenito ili zajedno s drugima, kao na primjer: svi su činili zločine, pa i naši s njima zajedno, ali nikada to nisu bili oni sami ili konkretno određeni ljudi kao zločinci.

5. Dio viših i nižih crkvenih poglavara u mjesnoj Crkvi Hrvatske i BiH prihvatio je također pogrešnu politiku iseljavanja i stavio se u službu progonstva katolika Hrvata iz BiH

pod geslom “humanog preseljavanja” iz BiH u napuštena područja Hrvatske, te u sprječavanju povratka prognanih, izbjeglih i raseljenih, u njihova rodna mjesta i zavičaje. Pritom se davanjem humanitarne pomoći prognanicima, često i lažnim obećanjima, zaustavljalo provođenje održivog povratka, koji je prije svega politička, a ne humanitarna dužnost države i međunarodne zajednice. Tako se, štoviše, humanitarnim djelovanjem pokrivala nemoralnost političke akcije u podjeli i uništenju države BiH, a time istodobno stradanju ljudi i naroda u njoj, sve do njihova genocida!

6. Koliko je takvo osobno djelovanje pojedinaca kao članova Crkve, na svim razinama, od viših poglavara do običnih vjernika, bilo pozitivno, a koliko negativno, u integrativnim i desintegrativnim procesima rata i poslije njega sve do danas, kakav je posebno bio odnos između njihovih riječi i djela, stvar je nepristrane i pravedne znanstvene i teološke prosudbe. I ovdje naime treba polaziti od osobe kao pojedinog čovjeka u prosudbi odgovornosti u dobru i zli. Pritom valja imati u vidu također specifičnost života i ograničene mogućnosti djelovanja Crkve u politici, koja je po sebi samostalna, slobodna i odgovorna djelatnost svakog čovjeka kao političkog bića. Konačno, samo istina u ljubavi nas spašava i oslobađa od sadašnjih i budućih opasnosti zla kao što je rat i vodi miru među ljudima i narodima u istini, pravdi i slobodi kod nas i u cijelom svijetu.

Literatura

Drugi vatikanski sabor: Pastoralna konstitucija o crkvi Radost i nada – Gaudium et spes, 76: Politička zajednica i crkva, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1986 (kratica: RN).

Papa Ivan XXIII, Mir u svijetu, Rim 1963 (kratica: MS).

Rat u Bosni i Hercegovini – uzroci, posljedice, perspektive. Zbornik radova, Franjevačka teologija – Sarajevo, Samobor 1994 (kratica: RHBiH).

Zoran Filipović, Sveti Otac Ivan Pavao II. u pastirskom pohodu 12. i 13. travnja 1997. Sarajevo – Bosna i Hercegovina, Nadbiskupski ordinarijat Vrhbosanski, Sarajevo 1997 (kratica: IPS).

Papa Ivan Pavao II. istinski prijatelj Bosne. Javni istupi Svetog Oca i dužnosnika Svete Stolice za uspostavu mira i očuvanja Bosne i Hercegovine (1991-1996), priredio fra Velimir Blaževi, Svjetlo riječi, Sarajevo 1997 (kratica: IP).

Katolička crkva i rat u BiH. Dokumenti o stavovima i zauzimanju Katoličke crkve za mir i poštivanje ljudskih prava i građanskih sloboda i za očuvanje države Bosne i Hercegovine (1992-1996). Priredio: Fra Velimir Blaževi, Svjetlo riječi i Franjevačka teologija, Sarajevo 1998 (kratica: KC).

RAT u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995. Zbornik radova, uredili Branka Magaš i Ivo Žanić, Naklada Jesenski i Turk, DANI i Bosnian Institut London, Zagreb – Sarajevo 1999 (kratica: RHBiH).

Martin Špegelj, Sjećanje vojnika, uredio Ivo Žanić, Znanje, Zagreb 2001 (kratica: ŠSV).

Karakter rata u Bosni i Hercegovini 1992-1995. Zbornik radova, Ibn Sina, Sarajevo, 2002 (kratica: KRBiH).

(Luka Markešić, u: *Hrvati u BiH: Ustavni položaj, kulturni razvoj i nacionalni identitet,* Zagreb 2010, 139-165)

Aktualno
djelovanje
HNVBiH
danas

Gdje su sada 325.852 Hrvata?

Hrvati moraju otvoriti međusobni dijalog

1. Kako naći minimum zajedničkih metoda u borbi za postizanje ravnopravnosti Hrvata između suprotstavljenih hrvatskih blokova u BiH?

- Na to pitanje se pokušalo odgovoriti upravo na tribini HNVBiH, održanoj 28. lipnja u Sarajevu, gdje se, u svjetlu aktualne političke situacije u BiH, htjelo pokazati prije svega položaj Hrvata, ne samo u kontekstu formiranja vlasti sada na razini države, nego općenito problem položaja Hrvata propisan Daytonskim mirovnim sporazumom i Izbornim zakonom. Isto tako, željelo se potaknuti i naći zajedničku metodu i pravedno rješenje kako bi se ovakvo stanje, nakon šesnaest godina postratnog perioda, promijenilo. S tim u svezi, tribina je imala za cilj pokrenuti zajednički *unutarnji dijalog* hrvatskih stranaka i dijalog s drugima u BiH, radi ostvarenja ravnopravnosti Hrvata zajedno sa svim drugim narodima i nacionalnim manjinama u BiH. Tu je, među ostalim, pokazano da se ravnopravnost Hrvata u BiH može se postići najbolje *metodom dijaloga*, a ne *metodom demagogije* kojom se samo prikriva ta istina poluistinama i lažima. I rješavanje problema neravnopravnosti Hrvata, koja nije samo njihov nego i problem svih ljudi i naroda u BiH danas, moguće je i najbolje upravo tom dijaloškom, a ne demagoškom metodom, kojom se redovno služe naši političari. Tako, na primjer, sada se stalno lažno služe pravno-političkim pojmovima *legaliteta, konstitutivnosti i suvereniteta,* što i stručnjaci teško razumiju, radi zavođenja naroda koji traži kruha,, posla i mira. Dakle: dijalogom do istine i pravde kao glavnih temelja i stupova zajedničke nam domovine i države BiH. Na žalost, oni koji najviše govore o potrebi zajedništva u postizanju ravnopravnosti Hrvata u BiH – dva HDZ - nisu htjeli doći na tu dijalošku tribinu.

2. Postoje li, i znate li Vi, tačne podatke o tome koliko stvarno Hrvata živi danas u BiH, a koliko van BiH?

- Na to pitanje bi najbolje mogla i trebala dati odgovor politička stranka HDZBiH, ali ona to ne čini radi svojih upravo demagoških razloga. To se najbolje vidi iz njihovih partijskih novina i portala (Večernje novine i Poskok), kojima je očito svrha i dalje poticanje neprijateljskog stanja ovdje među ljudima i narodima, svojim često šovinističkim i rasističkim deformacijama. Štoviše, stvaraju razdor i neprijateljstvo među samim Hrvatima. Kao primjer, dovoljno pokazuje njihovo izrugivanje bosanskih franjevaca kao *ujaka,* njihova časno zasluženog nadimka, dajući im, u svojoj izopačenosti, turski naziv *daidže, izdajice,* uz druge pogrdne i psovačke nazive, samo radi njihove istinoljubivosti i miroljubivosti. Nažalost, na to se još ne reagira ni službeno ni neslužbeno iz Franjevačke provincije Bosne Srebrene, niti iz Katoličke crkve, nego se većinom glasa za HDZ. Prema HDZ, postoje u BiH samo oni Hrvati koji glasaju za tu stranku i njoj sestrinsku HDZ-90. Za dva HDZ glasalo je pak preko 90 ili čak 99 posto Hrvata (plebiscitarno kao u doba komunizma!), a to je svega oko 150.000 Hrvata. Pa, prema njima, toliko bi ih i bilo, tj. onih pravih ili vjerodostojnih Hrvata!? Međutim, prema informaciji Katoličke crkve, u BiH ima sada 435.000 katolika, koji su većina Hrvati. Prije rata ih je bilo 760.852 (po popisu 1991). Gdje je sada 325.852 Hrvata, koji su potpuno potonuli u zaborav, zaslugom uglavnom katastrofalnoj politici HDZ-a!? Tako je slično i s onima koji su prije otišli izvan BiH.

3. Postoje li tačni podaci o tome koliko i gdje trenutno živi bh. Hrvata van BiH i da li je ikad napravljeno neko ozbiljno istraživanje da li će se i koliko iseljenih bh. Hrvati stvarno vratiti u BiH, te ko bi trebao raditi takvo istraživanje?

- Koliko je meni poznati, takvih podataka nema niti ima istraživanja koja bi se time bavila. Vjerojatno zato jer s Hrvatima iz Bosne je bilo planirano popuniti prazna područja otoka i ona nastala preseljavanjem ili protjerivanjem velikog dijela pobunjenih Srba iz Hrvatske.

4. Šta bi konkretno Hrvati dobili trećim entitetom u BiH?

- Što se tiče uopće podjele BiH na entitete, to je posve pogrešna politika, nastala kao posljedica prošlog rata ovdje. Naime, podjela BiH na dva entiteta je protivna geografskoj prirodi i povijesti zemlje, te je takvo uređenje države nefunkcionalno, nepravično i nedemokratično za sve narode i građane. Njime se naime provodi diskriminacija, te onemogućuje ravnopravnost i zajedništvo naroda i građana BiH, što pogađa posebno Hrvate kao manji konstitutivni narod raspršen na cijelom teritoriju države.Tro-entitetsko uređenje, pak, BiH je još gore od dvo-entitetskog, koje je također nepravično i nefunkcionalno za Hrvate naseljene različito u cijeloj BiH. Takvo ustavno uređenje BiH bi većinu Hrvata pretvorilo u nacionalnu manjinu u entitetima drugih dvaju naroda, dovelo u izolaciju u samom hrvatskom entitetu, a potom potaknulo iseljavanje i nestanak, što se i sada već događa. Niti jedan narod u BiH ne može prihvatiti život neravnopravnosti pod isključivom vlašću ili dominacijom drugoga naroda.

5. Na području RS-a položaj Hrvata jednako je loš kao i položaj Bošnjaka, ali Bošnjaci djeluju i bore se za svoja prava u tom entitetu, a Hrvati su tihi. Zbog čega?

- Hrvati se osjećaju posve ostavljeni od svojih političkih stranaka i vođa u BiH, gdje bi se mogao i trebao čuti njihov glas. Naprotiv, te vođe i političke stranke stvaraju savez s onim političkim strankama i vođama u RS koji su protiv i opstruiraju povratak Hrvata u njihove zavičaje, odakle su prognani na cijelom teritoriju RS.

6. Kakva je uloga Katoličke crkve u sadašnjoj situaciji u BiH?

- Katolička crkva u BiH je, slično kao i drugdje u svijetu, vjerska zajednica sa svojim vlastitim bićem, zadaćama i teškoćama u vremenu velikih društvenih i vjerskih promjena. U našoj situaciji je određuju također upravo ovi naši specifični problemi ljudi i naroda, posebno Hrvata, s kojima je Katolička crkva dugo i duboko povijesno povezana kao narodna crkva u dobru i zlu. Kako i koliko se ona sada i ovdje postavlja kao kršćansko-katolička crkva, teško je dati posve mjerodavan sud. Ali, sigurno bi ona mogla biti bolje svjetlo svojim poslanjem života i djelovanja po evanđelju Isusa Krista, odnosno brinuti se više za ljude negoli za naciju. Bog nas, naime, na sudnjem danu neće pitati iz koje smo nacije, nego koliko smo činili dobro ljudima bez obzira na naciju i vjeru (usp. Mt 25, 31sl.).

(Luka Markešić, predsjednik HNV-a BiH,
intervju, *Oslobođenje*, 3. 7. 2011.
Razgovarala: Mimi Đurović-Rukavina)

HNV POTIČE OSNIVANJE REGIONALNIH STRANAKA

SARAJEVO - Hrvatsko narodno vijeće je u petak zadužilo svoj Upravni odbor da potakne osnivanje regionalnih političkih stranaka.

Tu je inicijativu predložio prof. dr. Ivo Komšić obrazlažući je činjenicom da su Hrvati u BiH, između ostalog, i regionalno podijeljeni s različitim interesima, političkim opcijama, kulturom, običajima.

Stav Hrvatske nepromjenjiv

- Formiranje regionalnih stranaka nas neće udaljiti jedne od drugih, ali moramo znati o čemu se ovdje u BiH radi i sačuvati svoje lokalne živote, jezik, običaje, kulturu. To ne mogu i neće učiniti u ime nas nacionalisti, jer su oni protiv svih razlika. Ako smo to u stanju uraditi, onda smo i sposobni reafirmirati svijest o drugima. Jer, u sukobu s drugima nemamo šansu preživjeti i izgraditi i sebi državu. Zato smatram da Upravni odbor treba pozvati ljude iz središnje Bosne, Hercegovine, Krajine, Posavine i da se oduzme monopol u hrvatskoj politici u BiH. Moramo pomoći tim ljudima, i moralno i organizacijski, da formiraju regionalne političke stranke kako bi već na lokalne izbore izišle samostalno i spremne. Da regionalne političke stranke imaju itekako uspjeha i prostora, pokazuje i primjer iz Hrvatske, kazao je dr. Komšić. Govoreći o štetnim posljedicama ideje o integralnom hrvatstvu, Ivo Košić je ukazao na "odrođivanje" Hrvata od države BiH i na pogubnu podjelu na vjerodostojne i nevjerodostojne Hrvate. Pri tome, kazao je Košić, ne treba gajiti iluzije kako će nova "lijeva" vlast u Hrvatskoj potaknuti nove političke ideje i pomoći da se razbije monopol HDZ-a nad svim Hrvatima u BiH.

- Predsjednik Ivo Josipović još nije primio predsjednika FBiH Živka Budimira, ali jest primio šefa jedne političke stranke koji tada nije obnašao nikakvu državnu funkciju i jest išao na noge Miloradu Dodiku u Banju Luku, kazao je dr. Komšić.

On smatra kako Hrvatska neće mijenjati svoj stav o nacionalistima.

- Oni neće nacionalizam u svom dvorištu, ali žele nacionalizam u BiH i neće poduprijeti demokratski liberalizam, jer žele disciplinirati nevjerodostojne Hrvate, ali i Srbe i Bošnjake, kazao je dodavši kako je od presudne važnosti ravnopravnost Hrvata iz Bosne u nacionalnome korpusu.

Štetne posljedice

Govoreći o štetnim posljedicama integralnosti Hrvata u oblasti kulturnoga života, dr. Dubravko Lovrenović je naglasio kako je Hrvatima potrebna nova politika pa i kulturnoga identiteta i to mogu voditi prije svega HKD Napredak i druge hrvatske nepolitičke organizacije.

- Hrvatima je potrebno novo humanizirano znanje i svježija autorefleksija. Sinergija između HKD-a Napretka, Crkve pa i politike može jedino napraviti značajniji iskorak. To je u biti energija iz 1991. ili 1992. godine koja je, nažalost, gotovo izumrla, kazao je Lovrenović i sa žaljenjem konstatirao kako ne vidi iz Crkve nekih novih ideja već se drže staroga modela "hrvatstva". Lovrenović je još jednom ponovio kako je integralno "hrvatstvo" nemoguća misija i da je vrlo štetna po Hrvate u BiH, ali i kompromitirajuća po one u

Hrvatskoj ili bilo gdje drugdje koji je zagovaraju. Za Dubravka Lovrenovića nema nikakve dvojbe da je nacionalna kultura “pojela” duhovnu i da je stanje deprimirajuće.

- Mislim kako konvencija UNESCO-a iz 2005. godine može biti temelj za spašavanje Hrvata u BiH, zaključio je Lovrenović.

(Antun Mrkonjić, u: *Dnevni list,* 18. 2. 2012)

HRVATI DOBIVAJU NOVU STRANKU – BHSH

MOSTAR – Na političkoj sceni u našoj zemlji uskoro bi se mogla pojaviti još jedna hrvatska politička opcija koja bi trebala biti alternativa HDZ-u, doznaje Dnevni list.

Ovakav scenarij mogao se nasluti i nakon sjednice Hrvatskog narodnog vijeća (HNV) na kojoj je zadužen Upravni odbor HNV-a da potakne osnivanje regionalnih političkih stranaka. Zamisao je, kako doznajemo, da se napravi stranka koja bi okupljala mlađe ljude, bila bi više okrenuta državi BiH i bila jaka alternativa HDZ-u kojem žele oduzeti monopol nad predstavljanjem Hrvata. Iza ove ideje osim HNV-a navodno stoje i crkveni krugovi. Ono što je također potaknulo na ovakvu ideju jest marginalizacija Hrvata iz Bosne u politici dvaju HDZ-ova.

Kako iza svega stoji ambiciozan i veliki plan pravljenja nove političke stranke, potvrdio je za Dnevni list fra Luka Markešić, predsjednik HNV-a. Otkrio je kako bi se nova stranka trebala zvati Bosanskohercegovačka stranka Hrvata (BHSH).

- Mi već imamo plan formiranja jedne takve političke stranke - Bosanskohercegovačka stranka Hrvata BHSH. Sve je to još u razgovorima i ona može nositi i neko drugo ime, ali mora biti stranka svih Hrvata u BiH, a ne kao dva HDZ-a, kazao je fra Luka Markešić.

Postići jednakopravnost

- Glavni cilj pokretanja ove naše inicijative jest postizanje unutarnje jednakopravnosti među Hrvatima u BiH, otklanjanje unutarnje diskriminacije koja postoji, posebno političke diskriminacije. Ja osobno i HNV smatramo da ova politika koja se vodi nakon rata jest politika koja polazi iz Hercegovine, vezana je za određenu političku oligarhiju i preuzima politički monopol među Hrvatima BiH. Politika te političke oligarhije iz Hercegovine koju mi naziva i "hercegovinizacijom hrvatske politike u BiH" protiv je interesa Hrvata na većem dijelu BiH gdje žive Hrvati, odnosno svugdje osim na uskom području Hercegovine, kaže Markešić.

On naglašava kako HNV želi potaknuti Hrvate u svim područjima u BiH da se počnu ozbiljnije baviti politikom te napominje kako je HNV nabrojao deset područja na koje se treba fokusirati, a samo jedno od njih je područje Grude - Ljubuški - Široki Brijeg na kojem je sada fokusirana hrvatska politička scena. Markešić dodaje kako je Sarajevo imalo više Hrvata nego Mostar te da su i Zenica i Tuzla hrvatski gradovi. HDZ-ovi ističu Mostar kao jedini grad Hrvata u BiH, a što se tiče Mostara, on nikada u povijesti nije bio glavni grad Hrvata ni politički ni kulturno ni vjerski.

Mi želimo potaknuti ljude na ovim područjima da se politički organiziraju, osnuju političke udruge koje će vjerno iznijeti interes Hrvata u tim područjima, a kasnije to mogu biti političke stranke.

Daljnje podjele?

Na pitanje hoće li nova politička opcija doprinijeti samo daljnjim podjelama i raslojavanju na hrvatskoj političkoj sceni, fra Luka kaže:

- Jedna od stalnih demagoških parola jest poziv na jedinstvo Hrvata u BiH. Treba poticati jedinstvo Hrvata kao naroda, ali je posve pogrešno pozivati na jedinstvo na temelju jedne

pogrešne stranačke nemoralne i kriminalne politike HDZ-a. HNV je za to da se stvara jedinstvo Hrvata u BiH, ali na politički zdravim, moralnim i etičkim načelima koji doprinose općem dobru Hrvata, ali i svih ljudi i države BiH.

On navodi kako je među Hrvatima u BiH veliko nezadovoljstvo politikom HDZ-a.

- Za HDZ je glasovalo 105.000 Hrvata u BiH, a trebalo ih je glasovati 400.000. Glasovalo ih je ukupno 200.000 što znači da je 95.00 glasovalo protiv njih, a i oni koji nisu glasovali sigurno nisu za HDZ. Njihova priča o brojkama i glasovima Hrvata je laž, kaže predsjednik HNV-a.

On ne zna hoće li uspjeti napraviti novu stranku do lokalnih izbora, ali do tada će, kaže, pokrenuti politička zbivanja među Hrvatima u BiH.

- Željeli bismo da to bude do izbora, ali ne znamo hoćemo li uspjeti. Mi imamo ljude za to, ali sada još uvijek ne bismo s imenima izlazili u javnost, ističe Luka Markešić.

Mijenjati odnose

Predsjednik HKD-a "Napredak" Franjo Topić mišljenja je da već postoje manje regionalne stranke, ali da nemaju rezultate.

- Potrebno je mijenjati politiku velikih stranka. Stranke koje već postoje trebale bi mijenjati odnos prema BiH, ali i to da odnosi među Hrvatima budu ravnopravniji, od Hercegovine do Banje Luke, kaže Topić.

On podsjeća kako ni u Vijeću ministara ni u federalnoj Vladi nema zastupljenih kadrova iz Bosne.

- Vidi se da bosanski Hrvati kojih je više nego u Hercegovini nemaju nikakve vlasti niti sudjeluju u odlukama, navodi Topić dodajući kako postojeće stranke, prije svega dva HDZ-a trebaju prebaciti središnjice u Sarajevo.

- Bez toga ne mogu imati bitnog utjecaja u krupnim projektima. Bez glavnog grada se ne mogu braniti nikakvi opći interesi, a kakav je, to je druga stvar – treba ga popravljati, ističe Topić.

Hoće li biti nove stranke na političkoj sceni Hrvata, ostaje za vidjeti, a o pitanju hoće li neka nova opcija dovesti do daljnjih podjela ili pak napraviti osvježenje, svakako će se još čuti puno različitih mišljenja.

Oduzeti monopol
u hrvatskoj politici u BiH

Hrvatsko narodno vijeće je u petak zadužilo svoj Upravni odbor da potakne osnivanje regionalnih političkih stranaka. Tu je inicijativu predložio prof. dr. Ivo Komšić obrazlažući je činjenicom da su Hrvati u BiH, između ostalog, i regionalno podijeljeni s različitim interesima, političkim opcijama, kulturom, običajima.

- Formiranje regionalnih stranaka nas neće udaljiti jedne od drugih, ali moramo znati o čemu se ovdje u BiH radi i sačuvati svoje lokalne živote, jezik, običaje, kulturu. To ne mogu i neće učiniti u ime nas nacionalisti, jer su oni protiv svih razlika. Smatram da Upravni odbor treba pozvati ljude iz središnje Bosne, Hercegovine, Krajine, Posavine i da se oduzme monopol u hrvatskoj politici u BiH. Moramo pomoći tim ljudima, i moralno i organizacijski, da formiraju regionalne političke stranke kako bi već na lokalne izbore izišle samostalno i

spremne. Da regionalne političke stranke imaju itekako uspjeha i prostora, pokazuje i primjer iz Hrvatske, kazao je dr. Komšić.

(Sanja Bjelica-Šagovnović,
u: *Dnevni list*, 20. 2. 2912)

‘MOSTAR NIKAD NIJE BIO GLAVNI GRAD HRVATA U BiH’

Predsjednik Hrvatskog narodnog vijeća, Luka Markešić izjavio je za “Dnevni list” kako je Sarajevo imalo više Hrvata nego Mostar, te da su i Zenica i Tuzla hrvatski gradovi. HDZ-ovi ističu Mostar kao jedini grad Hrvata u BiH, a što se tiče Mostara, on nikada u povijesti nije bio glavni grad Hrvata ni politički ni kulturno ni vjerski…

Na političkoj sceni u našoj zemlji uskoro bi se mogla pojaviti još jedna hrvatska politička opcija koja bi trebala biti alternativa HDZ-u, doznaje “Dnevni list”.

Ovakav scenarij mogao se nasluti i nakon sjednice Hrvatskog narodnog vijeća (HNV) na kojoj je zadužen Upravni odbor HNV-a da potakne osnivanje regionalnih političkih stranaka. Zamisao je, kako doznaje taj list, da se napravi stranka koja bi okupljala mlađe ljude, bila bi više okrenuta državi BiH i bila jaka alternativa HDZ-u kojem žele oduzeti monopol nad predstavljanjem Hrvata.

Iza ove ideje osim HNV-a navodno stoje i crkveni krugovi. Ono što je također potaknulo na ovakvu ideju jest marginalizacija Hrvata iz Bosne u politici dvaju HDZ-ova.

Kako iza svega stoji ambiciozan i veliki plan pravljenja nove političke stranke, potvrdio je za “Dnevni list” Luka Markešić, predsjednik HNV-a. Otkrio je kako bi se nova stranka trebala zvati Bosanskohercegovačka stranka Hrvata (BHSH).

“Mi već imamo plan formiranja jedne takve političke stranke – *Bosanskohercegovačka stranka Hrvata BHSH***.** Sve je to još u razgovorima i ona može nositi i neko drugo ime, ali mora biti stranka svih Hrvata u BiH, a ne kao dva HDZ-a”, kazao je Luka Markešić.

“Glavni cilj pokretanja ove naše inicijative jest postizanje unutarnje jednakopravnosti među Hrvatima u BiH, otklanjanje unutarnje diskriminacije koja postoji, posebno političke diskriminacije. Ja osobno i HNV smatramo da ova politika koja se vodi nakon rata jest politika koja polazi iz Hercegovine, vezana je za određenu političku oligarhiju i preuzima politički monopol među Hrvatima BiH. Politika te političke oligarhije iz Hercegovine koju mi nazivamo i “hercegovinizacijom hrvatske politike u BiH” protiv je interesa Hrvata na većem dijelu BiH gdje žive Hrvati, odnosno svugdje osim na uskom području Hercegovine”, kaže Markešić.

On naglašava kako HNV želi potaknuti Hrvate u svim područjima u BiH da se počnu ozbiljnije baviti politikom te napominje kako je HNV nabrojao deset područja na koje se treba fokusirati, a samo jedno od njih je područje Grude – Ljubuški – Široki Brijeg na kojem je sada fokusirana hrvatska politička scena.

Markešić dodaje kako je Sarajevo imalo više Hrvata nego Mostar te da su i Zenica i Tuzla hrvatski gradovi. HDZ-ovi ističu Mostar kao jedini grad Hrvata u BiH, a što se tiče Mostara, on nikada u povijesti nije bio glavni grad Hrvata ni politički ni kulturno ni vjerski.

Markešić ruši ratnu ideju “Mostar – stolni grad Hrvata”

“Mi želimo potaknuti ljude na ovim područjima da se politički organiziraju, osnuju političke udruge koje će vjerno iznijeti interes Hrvata u tim područjima, a kasnije to mogu biti političke stranke”.

Na pitanje hoće li nova politička opcija doprinijeti samo daljnjim podjelama i raslojavanju na hrvatskoj političkoj sceni, fra Luka kaže:

"Jedna od stalnih demagoških parola jest poziv na jedinstvo Hrvata u BiH. Treba poticati jedinstvo Hrvata kao naroda, ali je posve pogrešno pozivati na jedinstvo na temelju jedne pogrešne stranačke nemoralne i kriminalne politike HDZ-a. HNV je za to da se stvara jedinstvo Hrvata u BiH, ali na politički zdravim, moralnim i etičkim načelima koji doprinose općem dobru Hrvata, ali i svih ljudi i države BiH".

On ne zna hoće li uspjeti napraviti novu stranku do lokalnih izbora, ali do tada će, kaže, pokrenuti politička zbivanja među Hrvatima u BiH.

"Željeli bismo da to bude do izbora, ali ne znamo hoćemo li uspjeti. Mi imamo ljude za to, ali sada još uvijek ne bismo s imenima izlazili u javnost", ističe Luka Markešić.

(Portal akos.ba, 20. 2. 2012,
prema Sanja Bjelica-Šagovnović, *Dnevni list*)

NOVO POLITIČKO ORGANIZIRANJE HRVATA BiH

- RADNI PAPIR-

Hrvatsko narodno vijeće BiH (HNVBiH) predlaže novo političko organiziranje Hrvata BiH, koje je izneseno na konferenciji 17. veljače 2012., a potom razmatrano i potvrđeno na sjednicama Upravnog odbora HNVBiH. Potreba i zadaća toga novog političkog organiziranja iznosi se u tri točke:

1) *HNV hoće* pobuditi političku kulturu kod Hrvata, da se organizira politički život Hrvata kako bi se izbjegao politički monopol jedne stranke HDZ-a. Radi toga je potrebno potaknuti osnivanje *regionalnih političkih stranaka u BiH.* Osnivanje takvih stranaka je moguće prema prije održanim saborima Hrvata: *za Posavinu u Slav. Brodu* (18. 12. 1993), *za srednju Bosnu u Zagrebu* (16. 1. 1994) i za *Bosansku Krajinu i zapadnu Bosnu* (5. 3. 1994)**,** te posebna stranka za *Hercegovinu.* Tako se mogu stvoriti četiri regionalne stranke u četiri regije. Već ima formirana *Posavska stranka.* To nam može pomoći za isto ili slično osnivanje i drugih stranaka po tim područjima-zavičajima sada, s mogućnošću slobodnog priključenja pojedinih krajeva tim regijama, napr. okrug Prozora i Rame, Livna i Kupresa srednjoj Bosni ili zapadnoj Bosni, okrug Tuzle samostalno ili s Posavinom, itd.

2) *HNV smatra* da postoji također potreba za osnivanjem zajedničke hrvatske stranke u BiH po modelu i ciljevima zajedničkog sabora Hrvata u Sarajevu, 6. veljače 1994. HNV treba da pomogne organiziranje takve stranke danas, koja bi se mogla zvati: *Bosansko-hercegovačka hrvatska stranka – BHHS; ili Bosansko-hercegovačka stranka Hrvata – BHSH; ili Bosansko-hercegovačka hrvatska alternativa (BHHA)*

3) *Uz osnivanje ovih političkih organizacija* treba pokrenuti i *humanitarnu akciju solidarnosti među Hrvatima,* koja se može zvati: *Solidarnost.* Na taj način bi se povezali ljudi opcije HNV-a, da se međusobno pomažu, pa i novčano.

HNV bi ostao nevladina udruga, a ne postaje politička stranka, s tim da se članovi HNV-a mogu uključiti u organiziranje stranaka i u humanitarnu akciju - solidarnost.

4) *Novo političko organiziranje Hrvata BiH* je potrebno zbog obuhvaćanja svih Hrvata na svim područjima-zavičajima gdje oni žive od pamtivijeka na cijelom teritoriju BiH. Postoji *deset takvih zavičaja - područja:* Kakanj - Kraljeva Sutjeska - Vareš, Kiseljak - Fojnica - Busovača, Konjic - Jablanica - Prozor, Stolac - Neum - Čapljina, Doboj - Žepče - Zavidovići, Odžak - Derventa - Orašje - Brčko, Travnik – Vitez - Bugojno - Jajce, Livno - Duvno - Kupres, Bihać - Prijedor - Sanski Most, Grude Široki Brijeg – Ljubuški. Postoji također *pet većih gradova* gdje žive Hrvati zajedno s drugima: *Sarajevo, Mostar, Zenica, Tuzla, Banja Luka, Brčko* (distrikt).

5) *Agenda*

a) *Zajednička hrvatska stranka i područno-zavičajne stranke* treba udružiti u jednu političku organizaciju s glavnim imenom za cijelu BiH i podimenom za svako područje-zavičaj, kao na primjer: *Bosansko-hercegovačka hrvatska alternativa* -

BHHA – Posavska stranka – PS… Isto: BHHA – Srednjobosanska stranka – SBS; BHHA – Krajina i Zapadna Bosna - KZB; BHHA – Hercegovačka stranka – HS. I tako dalje, ako treba za druga područja-zavičaje. U tom slučaju ime stranke **Bosansko-hercegovačka hrvatska alternativa – BHHA** odgovara više jer se pod to ime mogu staviti sve druge političke stranke i organizacije civilnog društva.

b) *Inicijativni odbor: Članovi inicijative trebaju pokrenuti formiranje nove političke organizacije Hrvata BiH na lokalnoj i državnoj razini. U vodstvu hrvatske BH-stranke - (s nazivom: **BHHA** ili slično) - trebaju biti predstojnici područno-zavičajnih stranaka. Članovi inicijativnog odbora samim tim ne ulaze u vodstvo stranke, nego su određeni samo za formiranje stranke.*

(HNVBiH, Sarajevo, 3. travnja 2012)

Prema Statutu (Članak 1), *Hrvatsko narodno vijeće u Bosni i Hercegovini* je udruga civilnog društva i pravni sljedbenik udruženja *Hrvatsko narodno vijeće Bosne i Hercegovine*, koje proizlazi iz odluke Sabora Hrvata BiH, održanog u Sarajevu, 6. veljače 1994. godine. Registrirano je kod Federalnog ministarstva pravde pod registarskim brojem 182, knjiga I registra, dana 5. kolovoza 1998. godine.

U Deklaraciji navedenog Sabora doneseni su sljedeći stavovi:

1. državna cjelovitost BiH je vitalni interes hrvatskog naroda;
2. hitan i apsolutan prestanak svih ratnih djelovanja;
3. u BiH mora se osigurati kontinuitet državotvornosti sva tri naroda i njihova jednakopravnost;
4. odbacuje se svako rješenje krize u BiH koje sankcionira etničke progone i omogućuje nastavak etničkog čišćenja;
5. zahtjeva se povratak svih prognanih i izbjeglih u njihove domove;
6. predlaže se federalno uređenje BiH na kantonalnoj osnovi.

Na temelju tih stavova postignut je Washingtonski sporazum i zaustavljen rat Hrvata i Bošnjaka 1994. godine, te otvoren put Deytonskom sporazumu godine 1995.

Prema stavu HNVBiH-a, Daytonski sporazum je zaustavio rat u BiH, ali ne i politiku koja je dovela do rata i nastavlja se sve do sada u nacionalističkim političkim strankama. Zato je djelovanje udruge bilo stalno zalaganje na izgradnji trajnog i pravednog mira u BiH, koji se postiže jedino promjenom politike koja je dijelila i zločinima uništavala BiH, te izgradnjom države kao suverene, demokratske, pravne i sekularne države ravnopravnih građana i naroda. Pritom se zalaže posebno za ravnopravni položaj Hrvata kao konstitutivnog naroda u BiH na svim područjima kulturnog, političkog i gospodarskog života, te u tom smislu postavlja kao posebne ciljeve udruge:

- promicanje kulturnih i narodnih vrednota Hrvata u Bosni i Hercegovini;
- doprinos razvoju društvene zajednice, promicanje demokracije, pluralizmai tolerancije u BiH;
- potporu za obnovu i razvoj Bosne i Hercegovine kao multikulturne i demokratske države…

HNVBiH je nastao iz potrebe očuvanja prava hrvatskoga naroda na vlastitu domovinu i državu Bosnu i Hercegovinu. Udruga je bila odgovor na neodgovornu politiku koju je u to vrijeme vodila *Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine* (HDZBiH) prema Bosni i Hercegovini, a time i prema hrvatskomu narodu u njoj, te ostaje trajno vjerna stavovima prve Deklaracije iz godine 1994, koja je potvrđivala stalno, teoretski i praktično, u svom djelovanju, kao što se vidi u Deklaracijama svih šest svojih Sabora održanih do sada.

KRATKA BIOGRAFIJA AUTORA

DR. LUKA (MIRKO) MARKEŠIĆ, rođen u Rami, općina Prozor, 1937. godine, bosanski franjevac-svećenik, redoviti profesor na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu. Kao član Franjevačke provincije Bosne Srebrene obavljao je razne službe u zajednici i vršio također službu poglavara-provincijala od 1982. do 1991. Plod njegova teološkog rada u redovničkom i svećeničkom životu, brojni su članci, komentari, govori, intervjui i knjige: *Crkva u samoupravnom socijalizmu* (1986), *Slučaj Bosna* (1995), *Crkva Božja. Postanak – povijest – poslanje* (2005), *Izgradnja Crkve prema Prvom pismu Korinćanima* (2006), *Čovjek u Božjoj budućnosti: kršćanska eshatologija* (2007), *Čovjek u Božjoj milosti: kršćanska antropologija* (2008), *Čovjek u misteriju Boga* (2009), *Kako živjeti zajedno* (2009), *Sveti Franjo Asiški – viđenje, nasljedovanje i štovanje* (2010) i *Marija, službenica Gospodnja* (2011). Predsjednik je Hrvatskog narodnog vijeća BiH od 2002. do danas i ova knjiga je svjedočanstvo njegovih socijalno-političkih pogleda i rada na polju izgradnje BiH kao suverene, demokratske, pravne i sekularne evropske države u današnjem svijetu u duhu socijalnog naučavanja Drugoga vatikanskog sabora i nove kršćanske političke teologije.